T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DİLBİLİM ANABİLİM DALI

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÜSTÜN YETENEKLİ/ZEKÂLI ÇOCUKLARDA SOMUT VE SOYUT ANLAMSAL ULAMLARIN TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÖNTÜRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma CAN AGAOĞLU

Ankara, 2016

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DİLBİLİM ANABİLİM DALI

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÜSTÜN YETENEKLİ/ZEKÂLI ÇOCUKLARDA SOMUT VE SOYUT ANLAMSAL ULAMLARIN TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÖNTÜRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Fatma CAN AGAOĞLU

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Seda Gülsüm GÖKMEN

Ankara, 2016

T.C.

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DİLBİLİM ANABİLİM DALI

YABANCI DİL ÖĞRETİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

ÜSTÜN YETENEKLİ/ZEKÂLI ÇOCUKLARDA SOMUT VE SOYUT ANLAMSAL ULAMLARIN TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÖNTÜRLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Seda Gülsüm GÖKMEN

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı	**İmzası**
Prof. Dr. Seda Gülsüm GÖKMEN (Danışman)	.....
Doç. Dr. Dilek PEÇENEK	.....
Yrd. Doç. Dr. Zeynep DOYURAN	.....

Tez Sınavı Tarihi

23/06/2016

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (23/06/2016).

Tezi Hazırlayan Öğrencinin

Adı ve Soyadı

Fatma CAN AGAOĞLU

İmzası

.....

ÖNSÖZ

İnsan zihninin gizemlerini anlamaya ve çözmeye çalışan bilişsel bilimler; bilgisayar bilimleri, sinirbilim, ruhbilim, felsefe ve dilbilim başta olmak üzere, temelde insanı konu alan pek çok bilim dalından beslenerek adım adım ilerlemektedir. İnsanlığın beyin, zihin, biliş, düşünce, bellek, zekâ, dil gibi kendi gelişimine ışık tutan ve onu diğer varlıklardan farklı kılan donanımları, ne ilginçtir ki yine bu donanımlar sayesinde anlaşılmaya çalışılmaktadır. Çeşitli etkenler nedeniyle bu donanımlarındaki potansiyelleri açısından yaşıtlarına göre farklılıklar gösteren üstün yetenekli/zekâlı çocuklar da bu bağlamdaki araştırmalara konu olmaktadır. Bu çalışmanın, insan zihninin kavramsal ulamlama süreçlerine, Öntür Kuramı ve üstün yeteneklilik/zekâ olguları çerçevesinde katkıda bulunması hedeflenmiştir.

Dilbilim, bilişsel bilimler, dil ve zihnin peşinde 2004 yılında başlayan akademik çabalarımı, bu tez konusunu çalışmamı sağlayarak daha da geliştiren, beni sabırla ve yol gösterici tutumuyla her zaman destekleyen Tez Danışmanım Prof. Dr. Seda Gülsüm Gökmen'e teşekkür ederim. Burada tek tek adlarını sayamadığım, beni her zaman güler yüzle karşılayan Ankara Üniversitesi Dilbilim Ana Bilim Dalı öğretim üyelerine, Türkçe dilbilimin nasıl yapıldığını ve ne kadar önemli olduğunu gösterdikleri için teşekkür ederim.

Son olarak, ilk ve tek hayat öğretmenlerim olan, beni her zaman koşulsuzca cesaretlendiren ve destekleyen anneme, babama ve ablama; bu çalışmayı bitirirken bana hiç zorluk çıkarmayan biricik kızıma minnettarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ i
İÇİNDEKİLER ii
ŞEKİLLER VE TABLOLAR DİZİNİ vii
1. GİRİŞ 1
1.1. Tezin Konusu ve Amacı 2
1.2. Tezin Önemi 3
1.3. Tezin Sınırlılıkları 3
1.4. Araştırma Soruları 4
1.5. Veri Toplama Yöntemi 5
1.6. Araştırma Evreni ve Çalışma Grubu 6
2. KURAMSAL ÇERÇEVE 8
2.1. Giriş 8
2.2. Dil-Zihin, Dil-Zekâ İlişkisi 12
2.3.Temel Dil Bileşenleri ve Bilişsel Dilbilim, Ruhdilbilim ve Anlambilim İlişkileri 16
2.4. Kavramsal Ulamlama ve Öntür Kuramı 19
2.4.1. Kavram 19
2.4.2. Kavram Türleri 25
2.4.3. Ulamlama 27
2.4.4. Öntür Kuramı 31
2.4.5. Kavramsal Ulamlar 35
2.4.5.1. Üst Düzey Kavramsal Ulamlar 35
2.4.5.2. Temel Düzey Kavramsal Ulamlar 35
2.4.5.3. Alt Düzey Kavramsal Ulamlar 36
2.5. Üstün Yetenekli/Zekâlı Çocuklar Üzerine Kuramsal ve Uygulamalı Düzlemdeki Saptamalar 36
2.5.1. Zekâ, Yetenek, Üstün Yetenek Tanımları 36
2.5.2. Üstün Yetenek-Üstün Zekâ Kuramları 39
2.5.2.1. Sternberg'in Üstün Yeteneklilik Modeli 39
2.5.2.2. Gagne'nin Üstün Yeteneklilik Modeli 41
2.5.2.3. Renzulli'nin Üçlü Halka Modeli 41
2.5.2.4. Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı 42
2.5.3. Üstün Yetenekli/Zekâlı Çocukların Özellikleri 43
2.5.4. Üstün Yetenekli/Zekâlı Çocukların Tanılanmasında Kullanılan Yaklaşım ve Ölçekler 44
3. BULGULAR 48
3.1.Veri Toplama ve Çözümleme 48
3.2. Niceliksel Gözlemler 54
3.2.1. Türkçe 59
3.2.1.1. İçecek 59
3.2.1.2. Giysi 61
3.2.1.3. Taşıt 63
3.2.1.4. Meyve 65
3.2.1.5. Vücut Bölümü 68
3.2.1.6. Renk 70
3.2.1.7. Geometrik Şekil 72

3.2.1.8. Yetenek 74
3.2.1.9. Duygu 76
3.2.1.10. Sorun 78
3.2.2. İngilizce 80
3.2.2.1. Drink 80
3.2.2.2. Cloth 82
3.2.2.3. Vehicle 84
3.2.2.4. Fruit 86
3.2.2.5. Body Parts 88
3.2.2.6. Colour 90
3.2.2.7. Geometrical Shape 92
3.2.2.8. Ability 94
3.2.2.9. Feeling / Sensation 96
3.2.2.10. Problem 98
3.3. Niteliksel Gözlemler 100
3.3.1. Türkçe 101
3.3.1.1. İçecek 101
3.3.1.2. Giysi 102
3.3.1.3. Taşıt 104
3.3.1.4. Meyve 105
3.3.1.5. Vücut Bölümü 107
3.3.1.6. Renk 108
3.3.1.7. Geometrik Şekil 109
3.3.1.8. Yetenek 111
3.3.1.9. Duygu 114
3.3.1.10. Sorun 116
3.3.2. İngilizce 119
3.3.2.1. Drink 119
3.3.2.2. Cloth 120
3.3.2.3. Vehicle 121
3.3.2.4. Fruit 122
3.3.2.5. Body Parts 123
3.3.2.6. Colour 124
3.3.2.7. Geometrical Shape 125
3.3.2.8. Ability 127
3.3.2.9. Feeling / Sensation 128
3.3.2.10. Problem 130
4. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ 132
KAYNAKÇA 147
EKLER 154
ÖZET 159
ABSTRACT 160

ŞEKİLLER, GRAFİKLER ve TABLOLAR DİZİNİ

ŞEKİLLER

Şekil 1 – Öntür Kuramı'nın Genel Özellikleri ve Aralarındaki İlişki 33
Şekil 2 – Renzulli Üçlü Halka Modeli 42

GRAFİKLER

Grafik 1- Türkçe Sormacada Sınıflara göre Ulam Altı Öğe Çeşitliliği 56
Grafik 2 - İngilizce Sormacada Sınıflara göre Ulam Altı Öğe Çeşitliliği 57

TABLOLAR

Tablo 1 – Yaygın Olarak Kullanılan Zekâ ve Yetenek Ölçekleri 46
Tablo 2 - Türkçe Sormacadaki Ulamlar ve Sözcüksel Öğe Sayıları 56
Tablo 3 - İngilizce Sormacadaki Ulamlar ve Sözcüksel Öğe Sayıları 57
Tablo 4 – İÇECEK Ulamı Karşılaştırmalı Tablo 60
Tablo 5 – TAŞIT Ulamı Karşılaştırmalı Tablo 64
Tablo 6 – MEYVE Ulamı Karşılaştırmalı Tablo 66
Tablo 7 – GEOMETRİK ŞEKİL Ulamı Karşılaştırmalı Tablo 73
Tablo 8 – YETENEK Ulamı Karşılaştırmalı Tablo 75
Tablo 9 – DUYGU Ulamı Karşılaştırmalı Tablo 77
Tablo 10 – SORUN Ulamı Karşılaştırmalı Tablo 79
Tablo 11 - Sormaca Sonuçları – GENEL TABLO 133
Tablo 12 - Sormaca Sonuçları – KIZ ÖĞRENCİ 138
Tablo 13 - Sormaca Sonuçları – ERKEK ÖĞRENCİ 139
Tablo 14 - Sormaca Sonuçları – 4. SINIF 141
Tablo 15 - Sormaca Sonuçları – 5. SINIF 142
Tablo 16 - Sormaca Sonuçları – 6. SINIF 143

KARMA VERİ TABLOLARI

Karma Veri Tablosu 1 – İÇECEK Ulamı 59
Karma Veri Tablosu 2 – GİYSİ Ulamı 61
Karma Veri Tablosu 3 – TAŞIT Ulamı 63
Karma Veri Tablosu 4 – MEYVE Ulamı 65
Karma Veri Tablosu 5 – VÜCUT BÖLÜMÜ Ulamı 68
Karma Veri Tablosu 6 – RENK Ulamı 70
Karma Veri Tablosu 7 – GEOMETRİK ŞEKİL Ulamı 72
Karma Veri Tablosu 8 – YETENEK Ulamı 74
Karma Veri Tablosu 9 – DUYGU Ulamı 76
Karma Veri Tablosu 10 – SORUN Ulamı 78
Karma Veri Tablosu 11 – DRINK Ulamı 80
Karma Veri Tablosu 12 – CLOTH Ulamı 82
Karma Veri Tablosu 13 – VEHICLE Ulamı 84
Karma Veri Tablosu 14 – FRUIT Ulamı 86
Karma Veri Tablosu 15 – BODY PARTS Ulamı 88
Karma Veri Tablosu 16 – COLOUR Ulamı 90
Karma Veri Tablosu 17 – GEOMETRICAL SHAPE Ulamı 92
Karma Veri Tablosu 18 – ABILITY Ulamı 94
Karma Veri Tablosu 19 – FEELING / SENSATION Ulamı 96
Karma Veri Tablosu 20 – PROBLEM Ulamı 98

1. GİRİŞ

Ülkemizde, Bilim ve Sanat Merkezleri, üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerin yeteneklerini fark etmesi, geliştirmesi ve var olan potansiyellerini ortaya koymaları amacıyla özel eğitim hizmeti veren devlet kurumlarıdır. Bu kurumlara devam etmeye hak kazanan öğrenciler, belirli standart değerlendirme ve durum belirleme yöntemleri kullanılarak saptanmaktadır. Öğrencilerin kuruma devam etmeye başladıktan sonraki kavramsal/anlamsal dil edinimi ve gelişimi, sözlükçe ve bellek özelliklerinin nitelikli bir şekilde saptanması ve izlenmesinde yaşanan çeşitli sıkıntılar bulunmaktadır. Bu öğrencilere özgü dil ve zihin ilişkisini betimlemek ve daha iyi çözümleyebilmek için, alanyazında dil ve zihin ilişkisini ulamlama (*categorization*) açısından irdeleyen Eleanor Rosch'un Öntür Kuramı (1973) dikkat çekmektedir.

Rosch, insan zihninin ulamlama konusunda son derece esnek olabildiğini, aralarında sıradizinsel bir ilişki olan pek çok öğenin söz konusu ulam altında görünebileceğini savunmuştur. Her ulamın içinde daha öne çıkan ve merkezde ya da merkeze yakın görünen öğeler olduğu gibi, merkezden uzak, temsil yeteneği düşük öğeler de bulunabilmektedir. Bilinmeyen bir öğe yani kavramla karşılaştığında zihin, bu öğeyi, çeşitli özellikleri açısından en yakın bulduğu *öntür* ya da *en tipik üye* diyebileceğimiz ulam içi yapılarla ilişkilendirir. Dolayısıyla insan zihnindeki ulamlama, ulamların en tipik öğelerini belirleyebilmekle biçimlenir. Rosch'un bu biçimlendirme çerçevesinde ortaya attığı Öntür Kuramı, bazı öğelerin ait olduğu türü diğerlerinden daha iyi temsil ettiğini önceleyen, derecelendirmeye dayalı bir sınıflama biçimini önermektedir (Gökmen, 2013).

Eleştirel bir bilişsel beceri olarak ulamlama, insan zihninin dilsel iletişim eylemini gerçekleştirmesi için gereken yapı taşlarını yani kavramları kullanarak ulamları oluşturmasıdır. Ulamlama becerileri kavramların öğrenilmesini kolaylaştırırken, kavram öğrenme becerileri de ulamlamayı kolaylaştırır (Gopnik ve Meltzof, 1992). Bilişsel ve ruhdilbilimsel bakış açısını benimseyen dilbilim çalışmalarında, kavramların yapılarının bir zihinden diğerine farklılık gösterip göstermediği, bu farklılığın eğitim, yaş, cinsiyet, coğrafi konum, kültür ve dil bağlamında kendini gösterip göstermediği halen araştırılmakta olan bir konudur.

1.1. Tezin Konusu ve Amacı

Öntür Kuramı çerçevesinde, sadece üstün yetenekli/zekâlı çocukların kavramsal/anlamsal ulamlama süreçleri üzerine yapılan herhangi bir çalışma bulunmamaktadır ve böyle bir çalışmanın söz konusu kuram çerçevesinde daha önce toplanan çeşitli nitelikteki verilere büyük bir katkıda bulunacağı, üstün yetenekli/zekâlı çocukların dilsel ve zihinsel süreçlerine ışık tutacağı öngörülmektedir.

Bu çalışmada, somut ve soyut anlamsal ulamların 9-12 yaş üstün yetenekli/zekâlı çocuklarda belli öntürler etrafında konumlanıp konumlanmadıkları, Türkçe ve yabancı dil olarak İngilizce bağlamında incelenmektedir. Çalışmanın ilk bölümünde; dil-zihin ve dil-zekâ ilişkisi, kavramsal ulamlama ve Öntür Kuramı, üstün yetenekli/zekâlı çocuklar üzerine kuramsal ve uygulamalı düzlemdeki saptamalara yer verilmektedir. İkinci bölümde ise, üstün yetenekli/zekâlı olduğu saptanan çocuklardaki somut ve soyut anlamsal ulamların Türkçe ve İngilizce öntürleri üzerine bir örneklem verilerek, alanyazında daha önce yapılmış benzer çalışmalardaki ortak

ulamlar açısından karşılaştırılmaktadır (Rosch, 1973 ve 1975; Çengelci, 1996; Seferoğlu, 1999; Önal, 2011; Gökmen, 2010 ve 2013; Li, 2014).

1.2. Tezin Önemi

Alanyazında Rosch 1973'ten başlayarak, Öntür Kuramı çerçevesinde farklı dilleri temel alan çalışmalar bulunmaktadır. Türkçe'de de Çengelci 1996, Seferoğlu 1999, Önal 2011, Gökmen 2010 ve 2013 ile Li 2014'ün çalışmaları, farklı nitelikteki gruplardan örnekler sunmaktadır. Yapılan alanyazın taramasında, çocukların kavramsal/anlamsal dil edinimi ve gelişimi, sözlükçe ve bellek özellikleri ile ilgili bilişsel ya da ruhdilbilimsel bakış açısına sahip pek çok çalışmaya rastlansa da konuyu üstün yetenekli/zekâlı çocuklar açısından derinlemesine ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın üstün yetenekli/zekâlı çocukların anlamsal ulamlama süreçlerinin betimlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrıca anlamsal ulamların Türkçe'deki öntürlerini irdeleyen çalışmalara, yabancı dil edinimi açısından da bir katkı sağlaması amaçlanmaktadır.

1.3. Tezin Sınırlılıkları

Bu tez çalışmasında toplanan örneklemin değerlendirilmesinde yararlanılan kaynaklardan, ana dili olarak Türkçe bağlamında yapılan çalışmaların çeşitli farklılıkları bulunmaktadır: Çengelci 1996, ruhbilim alanında yaşlı ve genç gruplarla yapılmıştır. Seferoğlu 1999, üniversite öğrencisi bireylerle *meyve, kuş, sebze* ulamları ve *okumak* eyleminin öntürlerini incelemiştir. Önal 2011, çocuk, genç ve yetişkin çalışma grupları ile *meyve, tatlı, maden, ağaç, mobilya, içecek, geometrik şekil, takı, silah, taşıt, meslek, duygu, kişilik, ihtiyaç, lüks, övgü, yetenek, suç, sorun, ceza, sanat*

*ve ödül'*den oluşan 9 somut ve 11 soyut ulamı incelemiştir. Gökmen 2010 ve 2013, üniversite öğrencisi bireylerle *meyve, spor, kuş, taşıt, bilim, sebze, suç, hastalık, içecek, yemek* olarak 10 ulam üzerine araştırma yapmıştır. Li 2014 ise yine üniversite öğrencisi bireylerle *sebze, kuş, balık, meyve, enstrüman, akrabalık, ağaç, tatlı ve içecek'*ten oluşan 9 ulamı hem Türkçe hem de Tayvan Çincesi'ne göre inceleyip karşılaştırmıştır. Bu çalışmalar arasında, yürütülen çalışmadaki ile en benzer çalışma grubu, Önal 2011'deki 13-15 yaş çocuk grubudur.

Yürütülen çalışmada *içecek, giysi, taşıt, meyve, vücut bölümü, renk, geometrik şekil, yetenek, duygu, sorun* ulamları ile bu ulamların yabancı dil olarak İngilizce karşılıkları olan *drink, cloth, vehicle, fruit, body parts, colour, geometrical shape, ability, feeling/sensation, problem* ulamları kullanılmıştır. Bu çalışmada elde edilen veriler, örgün eğitim sistemindeki 9-12 yaş aralığında (4-5-6.sınıf öğrencileri) üstün yetenekli/zekâlı olduğu saptanan çocukların verdiği yazılı yanıtlar ile sınırlıdır. Bu nedenle, çalışma boyunca çoğunlukla çocuk yerine öğrenci olarak adlandırılmaktadırlar.

1.4. Araştırma Soruları

Bu tez çalışmasında, aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde Türkçe bağlamında somut ve soyut anlamsal ulamlar belli öntürler etrafında toplanıyor mu?
2. Üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde aynı somut ve soyut anlamsal ulamların yabancı dil olarak İngilizce bağlamındaki yapılanması, ana dili Türkçe bağlamındaki yapılanma ile benzer midir?
3. Çalışma grubu bağlamında, öntürler cinsiyet ve sınıf düzeyi (yaş) değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

1.5. Veri Toplama Yöntemi

Çalışmada belirlenen araştırma sorularını yanıtlamak için nitel araştırma yöntemlerinden sormaca kullanılmıştır. Katılımcılara, Gökmen 2010 ve Önal 2011'de kullanılan sormaca örneklerinden faydalanarak hazırlanan ve 7 adet somut, 3 adet soyut anlamsal ulam içeren Türkçe sormaca uygulanmıştır (EK-1). Bu sormacadaki ulamların İngilizce karşılıklarını içeren aynı nitelikteki ikinci sormacanın da ilk uygulamadan 15 gün sonra aynı katılımcılara uygulanması planlanmış ve gerçekleştirilmiştir (EK-2). Türkçe sormacada verilen toplam 10 üst düzey ulamın altına o ulamı en iyi temsil ettiği düşünülen yani ilk akla gelen 7 sözcüksel öğe yazılması istenmiştir. Verilen Türkçe üst düzey ulamlar şunlardır: İÇECEK, GİYSİ, TAŞIT, MEYVE, VÜCUT BÖLÜMÜ, RENK, GEOMETRİK ŞEKİL, YETENEK, DUYGU, SORUN. İngilizce sormacada verilen toplam 10 üst düzey ulamın altına o ulamı en iyi temsil ettiği düşünülen yani ilk akla gelen 5 sözcüksel öğe yazılması istenmiştir. Verilen İngilizce üst düzey ulamlar şunlardır: DRINK(içecek), CLOTH(giysi), VEHICLE(taşıt), FRUIT(meyve), BODY PARTS(vücut bölümü), COLOUR(renk), GEOMETRICAL SHAPE(geometrik şekil), ABILITY(yetenek), FEELING/SENSATION(duygu), PROBLEM(sorun).

Sonuçlar, Microsoft Office Excel programı kullanılarak dijital ortama aktarılmış, sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenlerine göre çözümlenmiştir. Sonuçlar, Türkçe ve İngilizce için aynı konu üzerine yapılmış önceki çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılmış, aradaki benzerlik ve farklılıklar, üstün yetenekli/zekâlı çocukların kavramsal edinimleri bağlamında değerlendirilmiştir.

1.6. Araştırma Evreni ve Çalışma Grubu

Tüm üstün yetenekli/zekalı bireylerden oluşan araştırma evreninde belirlenen çalışma grubu, Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından uygulanan sınavlarda üstün yetenekli/zekâlı olduğu saptanan ve Ankara ili Çankaya ilçesi Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi'ne devam eden 9-12 yaş aralığındaki (4-5-6.sınıf öğrencileri) çocuklardan oluşmaktadır. Hazırlanan Türkçe sormaca, 86 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi (31 kız, 55 erkek), 86 ortaokul beşinci sınıf öğrencisi (34 kız, 52 erkek) ve 59 ortaokul altıncı sınıf öğrencisi (24 kız, 35 erkek) olmak üzere toplam 231 öğrenciye uygulanmıştır. Bu öğrenci grupları, sınıf bazında *dördüncü sınıf, beşinci sınıf ve altıncı sınıf grubu* olarak adlandırılacaktır. Öğrencilere toplam 10 adet Türkçe somut ve soyut ulam içeren bir sormaca uygulanmıştır (EK-1). Türkçe sormacanın uygulanmasından 15 gün sonra ise aynı öğrenci gruplarını hedef alacak şekilde, Türkçe sormacadaki ulamların İngilizce karşılıklarını içeren 10 adet somut ve soyut ulamın olduğu İngilizce sormaca uygulanmıştır (EK-2). İngilizce sormaca; 86 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi (30 kız, 56 erkek), 85 ortaokul beşinci sınıf öğrencisi (33 kız, 52 erkek) ve 56 ortaokul altıncı sınıf öğrencisi (22 kız, 34 erkek) olmak üzere toplam 227 öğrenciye uygulanmıştır.

Çalışma grubu, üstün yetenekli/zekâlı olarak tanılanmış ve bu kapsamda Ankara ili, Çankaya ilçesinde hizmet veren Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi'ne kayıt olan öğrencilerden, sormacaların uygulandığı günlerde merkezdeki etkinliklere devam eden öğrencilerdir. Bu merkez, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak üstün yetenekli/zekâlılara eğitim veren özel eğitim kurumudur. Merkeze, uygun görülen eğitim-öğretim yıllarında belirlenen sınıflar düzeyinde MEB Özel Eğitim

Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan tanılama ile öğrenci seçimi yapılır. Tanılamada bilgi veya akademik başarı ölçülmemekte; kalıtsal veya çevresel birtakım nedenlerden dolayı farklılaştırılmış programlarla desteklenmeye gereksinim duyan öğrenciler belirlenmektedir. Merkeze kaydedilecek öğrenciler Ankara ili Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Sincan ve Yenimahalle ilçelerindeki örgün eğitim kurumlarına devam eden öğrenciler arasından tanılanmaktadır. Dolayısıyla sosyo-kültürel açıdan genellikle orta ve yüksek profile sahip aile ve okul çevrelerinden gelmektedirler.

Çalışma grubu seçiminde, yaş ve sınıf düzeyi dışında herhangi bir ölçüt gözetilmemiştir. Öğrencilerden, 10 anlamsal üst düzey ulamın her biri için, ulamı en iyi temsil ettiği düşünülen öğeden başlayarak, Türkçe ulamlar için 7şer, İngilizce ulamlar için 5er öğeyi yazarak sıralamaları istenmiştir. İngilizce sormacada ulam altı öğeler için 7 yerine 5 öğe istenmesinin nedeni, yabancı dil olarak öğrenilen bu dilde öğrenci dil düzeylerinin dikkate alınmasıdır. Sormacalarda herhangi bir öğe listesi sunulmamış olup, hangi öğelerin ulamlara dâhil edilebileceği konusunda grup tamamen serbest bırakılmıştır. Grup için, daha önce farklı özelliklerdeki bireylerden benzer veri toplama yöntemi ile veri toplayan Gökmen 2010 ve Önal 2011'in çalışmalarından uyarlanan Türkçe sormaca formu kullanılmış, bu sormacadaki ulamların İngilizce karşılıklarını içeren (örneğin, *içecek* ulamı için *drink*) İngilizce sormaca da aynı şekilde hazırlanarak toplam 2 farklı sormaca formu kullanılmıştır. Öğrencilerin uygulamaya katılımı 20 kişilik gruplar halinde, derslik ortamında gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden talep edilen kişisel bilgiler *yaş*, *cinsiyet*, *sınıf düzeyi* ve *en uzun yaşanılan yer* bilgileridir.

Formların bilgisayar ortamına aktarılması Microsoft Office Excel programı ile gerçekleştirilmiş ve burada oluşturulan veri tabanı, SPSS istatistik analiz programında çözümlenmiştir. Veri tabanı değerlendirilirken, bir öğenin *sıklık değeri* yüzde cinsinden belirlenmiş ancak bununla yetinilmeyip ortalama olarak kaçıncı sırada göründüğüne dair bir *sıra medyanı* oluşturulmuştur. Önal 2011'de belirtildiği gibi, öntür olabilme veya öntüre benzeyen tipik bir ulam üyesi olabilme durumu ulam içi yapıda mümkün olduğunca sık tercih edilme ve en üst sıralarda bulunmak ile mümkündür. Sıra medyanı verisi, sıklıkları eşit öğelerin hangisinin daha tipik üye olduğuna karar verilmesinde önemli bir işleve sahiptir.

Hem Türkçe hem de İngilizce sormaca verileri için "genel", "sınıf düzeyi" ve "cinsiyet" ölçütlerine göre her bir ulamın öğelerini çözümleyen toplam 12şer temel tablo oluşturulmuştur. Tablolarda, sıklık yüzdesi en yüksek ilk 7 öğeye yer verilmiştir. Nicel ve nitel çözümlemeler bu tablolar üzerinden yapılırken, öntürler üzerine yapılmış çeşitli çalışmaların sonuçları da dikkate alınarak sosyo-kültürel; zekâ düzeyi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve/veya yaş, ana dil ve yabancı dile dayalı değerlendirmeler de yapılmıştır.

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Giriş

İnsanın hem kendi varlığını hem de kendisi dışındaki dünyaya ait varlıkları algılaması ve ayırt etmesi ile başlayan zihinsel süreçlerin temelinde iletişim yetisi vardır. İletişim yetisinin en yetkin kullanıldığı halini ise insana özgü dilsel işlevlerde gözlemleriz. Dolayısıyla insan zihninin ayrılmaz bir parçası ve işlevi olarak dil, zihnin

ve bilincin izini sürüp karmaşık işleyişlerini keşfetmek için çeşitli bilim dallarınca ilk başvurulan zihinsel öğe olagelmiştir.

Öncelikle, tüm iletişim dizgelerinin bir sürekliliğe sahip olduğunu ve dilin bütünüyle farklı bir iletişim dizgesi olduğunu varsayarak yola çıkan felsefeden fiziğe, matematikten ruhbilime, eğitimbilimden dilbilime kadar, insanın zihni sayesinde ortaya koyduğu pek çok bilim dalının kendisi de "insanı insan yapan şeyin dil olduğunu" kabul etmelidir (Bickerton, 2012: 8-18). 17.yüzyılda, "Düşünüyorum, öyleyse varım" tümcesinin sahibi filozof Descartes'in kendisinin de çok iyi gözlemlediği gibi, dil türe özgü bir insan yetisidir. Yine 16.yüzyılda insan zekâsının doğasını irdeleyen fizikçi Huarte, zekâ kavramının Latince anlamını (*ingenio*) yorumlayarak zekânın üretici bir güç, anlamanın da üretici bir yeti olduğunu vurgular (akt. Chomsky, 2002: 26). Bu üretimin temelinde yine dil yetisi vardır.

Dili konu alan temel bilim olan dilbilim, bu olgunun çok yönlü doğasını anlamaya, onun fiziksel, ruhsal ve toplumsal niteliklerini açıklamaya çalışır, kurallar ve modeller geliştirir; bunu yaparken de diğer bilim dalları ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim, değişen ilgilere ve bir bilim dalının diğerleri üstündeki etkisine koşut olarak zaman içinde artmakta ya da azalmakta fakat hiç kesilmemektedir (Sansa Tura, 1983: 8-9).

Günümüzde, sıra dışı bir iletişim dizgesi olarak dilin ardında yatan süreçleri zihin, zekâ ve biliş açısından ele alarak inceleyen üç farklı bilim dalından söz edilebilir. Bunlar, aslında tamamen kol kola aynı konuyu yani dil ve zihni inceleyen bilişsel bilim ve dilbilimin ortak alanı *bilişsel dilbilim*, yine insan davranışını temel

alan ruhbilim ve dilbilimin ortak alanı *ruhdilbilim* ve dilbilimin felsefe ile en çok ilişkide olan alt alanı *anlambilim*dir. Görüldüğü gibi insanın bu gizemli yetisini tam olarak anlamak, disiplinler arası bir bakış açısını zorunlu kılmaktadır.

Labov (1973), dilbilimi "ulamları inceleyen bilim dalı" olarak tanımlar ve insanı da "ulamlama yapan bir hayvan". Ungerer ve Schmid (1996: F36) ise bilişsel dilbilimi, "dünyaya ilişkin deneyimlerimize, bu deneyimleri nasıl algıladığımıza ve ulamlaştırdığımıza dayanan dili inceleyen" bir yaklaşım olarak değerlendirir. "Dünya, farklı öz, şekil ve renkleri olan sonsuz çeşitlilikteki nesnelerden oluşur. Bu çeşitliliği nasıl işlevsel sözcük anlamlarına dönüştürebiliyoruz ve bu çeşitlilikte kesin sınırları olan ayrımlar olmadığında bile bunu nasıl başarabiliyoruz?" (2006: 7) Wagner'e göre, "dilsel dizgenin ayrılmaz parçaları olan dil ve bilişin tam da kesişim noktasında oturan dal, anlambilimdir; dilsel öğelerin anlamı nasıl ilettiğini inceleyen alandır. Dilsel dizge anlamı iletirken, kavramsal dizge de bu iletilen anlamı açıklar" (2010: 519). Öte yandan sırasıyla yapısalcı, işlevselci ve davranışçı akımların insan davranışını açıklamaya çalıştığı ruhbilim de, ana dili ediniminde her insanın geçtiği bilişsel ve duyuşsal süreçleri anlamaya ve öğrenme olgusunu çözümlemeye çabalarken ruhdilbilim olarak karşımıza çıkmaktadır.

Böylece, tüm bu bilim dallarının dil yetisini çözümlemeye çalışırken ele aldığı zihinsel ve bilişsel süreçlerin "dilsel anlam" a da odaklandığı görülür. Geeraerts (2006: 4-5) dilsel anlamın niteliklerini şöyle sıralar:

1. Dilsel anlam, bakış açışına göre değişir. Anlam, sadece dış dünyanın tarafsız bir yansıması değildir, dış dünyayı şekillendirmemize yarayan bir yoldur.

2. Dilsel anlam, devimsel ve esnektir. Anlam değişir, çünkü dünya değişir.
3. Dilsel anlam, dizgesel bilgi içerir ve öz-devimsel değildir. Anlam, tarihsel ve kültürel bilgiyi de içerir. Anlam, zihnin gerçekleştirdiği diğer süreçlerden ayrı ve bağımsız bir parça değildir.
4. Dilsel anlam kullanım ve deneyime dayanır.

Dilsel anlamı açıklarken, Langacker'ın anlamın kavramlaştırma ile özdeş olduğu savından yola çıkarak oluşturduğu bir dil kuramı olan bilişsel dilbilgisine değinmek gerekir. Buna göre dilbilgisi, kurallar ve sözlükçeden ibaret değildir; şekil ve anlamı bir araya getiren simgesel birimlerden oluşur. Burada bahsedilen simgesel dizgeler oldukça soyuttur; ad şeyleri, eylem de süreçleri somutlaştırır. Langacker'in vurguladığı *şeyler* ve *süreçler* de aslında *kavram*lara işaret etmektedir çünkü insan, karşılaştığı varlıkları tek tek değil de kavramsal örnekler yani simgesel dizgeler olarak sınıflandırır (1990: 1-32). Karşılaştığımız nesneleri ayrı ayrı tanımlamak yerine onları, bir şekilde ortak yönleri olduğunu varsayarak sınıflandırıp somutlaştırırız. Karşılaşılan nesneyi algısal ya da anlamsal niteliklerine göre zihnimizde sınıflandırır yani ulamlarız. Böylece aynı nesne ile tekrar karşılaştığımızda onu anlamlandırmak ve adlandırmak artık çok kolaydır. Örneğin bir meyve olarak erik gördüğümüzde, rengine ya da tadına bakmaksızın biliriz ki bu, ortasında çekirdeği olan bir meyvedir. Böylece kavramların iki önemli işlevi ortaya çıkmaktadır; zihindeki ulamlama işlevi ve bu işlevi gerçekleştiren öğelerin niteliklerine ilişkin zihinsel çıkarımlarda bulunma işlevi.

Meyve örneği ile devam edilirse, ortasında çekirdeği olan herhangi bir meyve sadece ve her zaman erik midir? İşte bu soruyla da kavramsal ulamlamanın hiç de göründüğü kadar basit bir süreç olmadığı fark edilmelidir. Öyle ki, Geeraerts'in de belirttiği gibi 1970lerin ortalarından itibaren Rosch'un ulamların içyapısını inceleyen

araştırmaları ile başlayan, sözcüksel ulamların yapısına ışık tutan oldukça üretken bir kuram olarak Öntür Kuramı (*Prototype Theory*), dilbilimin alt dallarına ve kesiştiği diğer alanlara da katkıda bulunan temel bir ulamlama modeli olmuştur (2006: 141-145).

Bu kuramsal çerçevede, Öntür Kuramı'nın temel ve tartışılan ilkeleri bağlamında, dil-zihin ve dil-zekâ ilişkisi, temel dil bileşenleri ve bilişsel dilbilim, ruhdilbilim ve anlambilim ilişkileri, kavramsal ulamlama ve Öntür Kuramı, üstün yetenekli/zekâlı çocuklar üzerine kuramsal ve uygulamalı düzlemdeki saptamalara yer verilmektedir.

2.2.Dil-Zihin, Dil-Zekâ İlişkisi

"Dil ve zihin arasında nasıl bir ilişki vardır?" sorusuna Eskiçağda Platon ve Aristoteles'ten başlayarak yanıt aranmış olsa da bir disiplin olarak 19.yüzyılın sonlarında dil felsefesinin doğuşu ile Frege, Moore, Russell, Wittgenstein, Morris, Bloomfield, Quine, Austin, Searle ve Grice'ın çalışmalarında, aranan çeşitli yanıtları görmek mümkündür. Bir dil-anlam kuramı olarak ele alınan dil-zihin ilişkisi, Austin'e gelene dek *zihinci, göndergeci* ve *davranışçı* aşamalardan geçmiştir. Zihinci kurama göre dil, insanın, görünmez zihin içeriklerini başkalarına aktarmak için kullandığı görünür işaretlerden oluşur. Göndergeci kurama göre ise sözcükler, nesneleri temsil ederler ve dil, dünyayı betimlemenin bir aracıdır. Davranışçı kuram ise dili kullanmanın bir davranışta bulunmak, daha açık bir deyişle konuşan kişinin uyarım koşullarına gösterdiği tepki olarak yorumlar. Austin ve Searle ile bir kırılma noktası yaşayan bu değerlendirmeler, dilsel anlatımın anlatma ve anlama (konuşan-

dinleyen/yazan-okuyan) ortamında kurulan karşılıklı ilişki olduğu gerçeğine ulaşır (Aarts, 2006; Altınörs, 2003; Aysever, 2003).

Yukarıda anlatılan dil-anlam kuramlarının her biri dilin tanımı ve işleyişini açıklayabilecek birer yönünü ön plana çıkarmışlar, konum (coğrafya)-toplum (kültür)-insan-zihin-dil arasındaki birbirlerinden ayrı düşünülemeyecek mutlak ilişkinin sadece bir yönünü ele almışlardır (Şerifoğlu, 2012: 124-125).

Öte yandan zihin üzerine geliştirilen kuramların da en temel yapıtaşları kavramlardır. Kavramlarla ilgili tartışmaların fazlalığı ve çeşitliliğinin nedeni, biliş ve düşünce üzerindeki önemli rolleridir. Öyle ki dar bağlamda, "Kavramlar nitelikler yığını olarak mı yoksa zihinsel kuramlar olarak mı ele alınmalı?", geniş bağlamda ise "Kavramlar zihinsel simgeler midir yoksa soyut varlıklar mı?" gibi sorularla zihin üzerine oluşturulan kuramlarda yer bulurlar (Laurence ve Margolis, 1999: 3; Lyon ve Chater, 1990).

Dil-zihin ilişkisinde, "Yaşadığımız dünyaya ilişkin bildiklerimizi nasıl biliyoruz?" sorusu, sözcük ve kavramları da içine alan bir yanıta sahiptir. Örneğin, bilişsel bilim açısından, bir limonun sarı ve ekşi olduğunu biliyor olmak, zihinsel bir dizge olan anlamsal bellek sayesinde mümkündür. Anlamsal bellek (*semantic memory*), sözcükler, kavramlar, gerçeklikler ya da inançlar olsun, her türlü genel dünya bilgisini içeren bellektir. En son ne zaman bir limon yendiğine ilişkin bireysel deneyime dayalı bilgi ise olaysal bellekte (*episodic memory*) yer bulur. Tulving tarafından dilbilimden ödünç alınan *anlamsal* terimi, "sözcükler veya diğer simgeler,

onların anlamı ve göndergeleri, aralarındaki ilişkiler, kurallar, bağıntılar ve işlemsel süreçlerin işlendiği zihinsel dizge" olarak bu tür belleğin tanımını sağlar (Yee, Chrysikou ve Thompson-Schill, 2013: 353).

Şerifoğlu, "[Zihinde var olan] düşünceyi dilden soyutlamak, insan ve doğanın yaratılışı gereği imkânsız görünmektedir. Düşüncenin dile en büyük katkısı karşılaştığı nesneler veya durumlar arasında ilişkiler kurarak onlar arasında aktarmalar yapmasıdır. Bu sayede dil gelişir ve işlevsellik kazanır" diyerek dil-zihin ilişkisinin önemini vurgular (2012: 125).

Doğal olarak, dil-zekâ ilişkisi de dil-zihin ilişkisinden ayrı düşünülemeyecek bir ilişkidir. Chomsky, 16.yüzyılda İspanyol fizikçi Huarte'nin zekânın üç düzeyini birbirinden ayırdığını belirtir. En alt düzey, "…zihinde, salt duyularla kendisine iletilmeyen hiçbir şey bulunmadığı ilkesini karşılayan *uysal zekâ*dır". Bir üst düzey yani *olağan insan zekâsı*, "…daha önce söz edildiğini hiç duymadıkları binlerce düşsel kavram üretebilecek zihinlerdir". Chomsky'ye göre bu insanlar bilişsel bir dizge oluşturarak kendi iç kaynakları yoluyla bilgi edinebilme gücüne sahiptir. Son olarak Huarte, "…kimilerinin kendi aracılığıyla, beceri ya da çalışma olmaksızın, daha önce hiç görülmemiş, duyulmamış, yazılmamış hatta düşünülmemiş" son derece incelikli ve şaşırtıcı, ama doğru şeyler söylediği üçüncü bir tür zekâ türü kabul eder ki bu da Chomsky'e göre olağan zekânın ötesine geçen gerçek yaratıcılıktır (2002: 26).

Pek çok sözcük bir araya geldiğinde ulam yığınlarını oluştururlar ve böylece farklı anlamsal alanları birbiriyle ilişkilendirirler. Çoğu sözce de bileşimsel ve çok

yönlüdür: İletilmek istenen anlam, bir sözcükle de birden çok sözcükle de ifade edilebilir; çünkü arkasında birbirleriyle ilişkili ve sayıca birden fazla kavram/ulam yığınları vardır. Eğer bir sözcük bu şekilde pek çok kavramı içeriyorsa ve anlamı iletmek için birden çok sözcük gerekiyorsa, konuşan, iletişim için belirlenecek kavram-sözcük ilişkilerine karar vermek durumundadır; dinleyen de her bir sözcükle ifade edilen anlamlardan hangisinin kastedildiğini bulmak zorundadır (Wellens ve Loetzsch, 2012: 2). Dilsel öğelerin bu bileşimsellik ve çok yönlülük niteliği, zihin ve dolayısıyla zekâyı kullanarak anlık kararlar vermeyi gerektirir.

Calvin ve Ojeman, MR cihazıyla beynin korteks alanındaki gri madde miktarı ölçüldüğünde, IQ (*intelligence quotient*-zekâ katsayısı)'su yüksek insanlarda gri madde miktarının ortalama zekâya sahip insanlardan daha fazla olduğunu ama korteksin IQ değişkenliğinde çok az paya sahip olduğunu belirtmektedir. "IQ testlerinin ölçtüğü zekâ, zihinsel olarak *hızlı olmak*la, belli bir zaman aralığında birçok soruyu çözmekle ilgilidir; aynı anda birçok şeyle baş etmekle de ilgilidir. ...Muhakeme gücü, yaratıcılık ve iyi bir bilgi haznesine sahip olmak gibi şeyler gerçek hayatta IQ ölçülerinden daha önemli olabilir. Yanlış sonuçlara atlayacak kadar hızlı veya hiçbir zaman karar veremeyecek kadar kararsız olmak istemezsin. …Nitelik genellikle niceliği telafi eder" (2009: 48-49).

Buraya kadar dil-zekâ ilişkisi hakkında yer verilen görüşler, zekâ olgusunu dilbilim, bilişsel bilim ve sinirbilim açısından değerlendiren görüşlerdir. Alanyazın incelendiğinde, zekâ olgusunun çeşitli bilim dallarınca birbirinden farklı yaklaşılan bir olgu olduğu görülür. Yine de tarihte zekâyı ilk kez ayrıntılı olarak ele alan kişilerden

biri olarak Terman (1925)'ın tanımı dikkat çekicidir; Terman'a göre zekâ, kavram oluşturma ve bu kavramların önemini belirleyebilme yeteneğidir.

2.3.Temel Dil Bileşenleri ve Bilişsel Dilbilim, Ruhdilbilim ve Anlambilim İlişkileri

Dil, bilgiyi ya da anlamı düzenlemek, işlemlemek ve bir insandan diğer bir insana, yani bir zihinden diğerine iletmek için kullanılan dizgedir. Dizge terimi, dilin kurallı bir olgu olduğunu belirtir.

Dilbilim, çift eklemli göstergeler dizgesi olan dili, kendi yapısı içinde ve kendisi bakımından inceleyen bağımsız bir insan bilimidir. Burada *eklem*, söz zincirinin alt ve üst birimlere ayrılmasını belirtir (Vardar, 2001: 31-33). *Çift eklemlilik*, dilin, iki türlü çözümleme sonucu elde edilen, iki aşamalı bir seçim eylemiyle gerçekleşen sözceleri oluşturma düzeneğini ifade eder. Bir dil, insan deneyiminin, topluluktan topluluğa değişen biçimlerde anlamsal bir içerikle sesçil bir anlatım kapsayan birimlere yani *anlambirim* ve *sesbirimler*e ayrıştırılmasını sağlayan bir bildirişim aracıdır. Çift eklemlilik, doğal dillerin en belirgin ve evrensel niteliğidir (Vardar, 2002: 61).

Böylece anlamlar ve sesler alt dizgelerinden oluşan dilsel dizge, dilbilimsel açıdan, bu iki düzeyli dizgeyi birbirine bağlayan kuralları açıklayabilmek adına genellikle dört temel bileşene ayrılarak incelenir: *anlambilimsel, sözdizimsel, sesbilimsel, edimbilimsel*. "Anlambilimsel bileşen, anlambirimlerini ve bunların karşılıklı bağıntılarını, anlam kurallarını kapsar. Sözdizimsel bileşen, anlambirimlerin dizim ve dönüşüm kurallarını, yapılarını ve bu yapıların anlam bileşeniyle bağıntılarını

içerir. Sesbilimsel bileşen de dilin sesçil yapısını, birimlerini ve birimlerin birlikte olma, bağlanma kurallarını kapsar. Bileşenler arasındaki ilişki çift yönlüdür. Bu bileşenlerin tümüne bağıntılı olarak dördüncü bir bileşen de edim[bilim]sel bileşendir ve dilin işlevlerini kapsar" (Sansa Tura, 1983: 8).

İnsan, sınırlı sayıdaki sesbirim ve sözdizim kurallarından sınırsız sayıda tümce/anlam kurma ve sınırsız sayıda kurulmuş tümceyi/anlamı anlama yeteneğine sahiptir. Bu da dilin temel bileşenlerinin birbiriyle bağıntılı gücünü ve işlevini vurgulamaktadır. Geleneksel dilbilimde, bu bileşenlerin yapısal açıdan incelendiği beş alanı da saymadan olmaz: Sesbilim, anlambilim, tümcebilim, biçimbilim ve edimbilim. Bu beş yapısal alan, iletişim açısından *içerik, şekil* ve *kullanım* olmak üzere üç başlıkta incelenebilir. İçerik, sözcükler aracılığı ile ifade edilen kavramlar ve düşüncelerdir. Şekil, anlamın, konuşma, işaret dili ve yazma aracılığı ile ifade edilmesidir. Kullanım ise dilin bağlamsal işlevleridir (Bloom ve Lahey, 1978; Brandone, Salkind, Golinkoff ve Hirsh-Pasek, 2006; Fitch, 2010).

Dilsel iletişimin özellikle içerik ve kullanım açısından incelendiği ruhdilbilim, insan, dil, düşünce ve kültürü bir arada ele alarak tarihteki çeşitli kuramlardan beslenmektedir. Steinberg, Nagata ve Aline (2001), dört temel kuramsal akımı değerlendirerek en sonunda Locke'un düşüncelerine dayandırdıkları kendi görüşlerini açıklar. Buna göre dil, düşüncenin iletimi için gereklidir. Böylelikle dil, yeni oluşturulan düşüncelerin, kültürel bilgilerin, inanç ve değerlerin iletilmesine *aracılık ettiği* gibi, belleğin işlevlerini yerine getirmesini de sağlar. Bu görüş, bilişsel-dilbilimsel bakış açısı ile ele alındığında, dil-düşünce ilişkisinin daha çift yönlü bir

yaklaşımla değerlendirildiğini görürüz: "Biliş, bilinç, deneyim, somutlaştırma, beyin, özbenlik ve insana özgü etkileşim, toplum, kültür ve tarih birbirlerinden ayrılmazcasına zengin, karmaşık ve devimsel olarak *dil bağlamında iç içe geçmiş* durumdadırlar" (Ellis ve Robinson, 2008: 3).

Dilbilim ve anlambilim bağlamında ise dilsel öğeler yardımı ile farklı ve yeni düşüncelere ulaşılması, yine içerik ve kullanım başta olmak üzere şekil yönünden de incelenen bir süreçtir. Zihnin çalışma ilkesi olarak tanımlanan çağrışım, bireyin bir sözcük, kavram, olgu ya da olaydan hareketle farklı düşüncelere ulaşabilmesidir. İçinde yaratıcılık olan her unsur, çağrışımsal ilişkiler sonucu görülür; benzerlik, zıtlık, yakınlık, sıklık, zaman ve konum ilişkisi kurma gibi düşünce geliştirme yolları, çağrışım ilkeleri olarak adlandırılır (Erden, 2011).

Ergenç'in "dış dünyaya ait her kavram, bireyin beynine, içine doğduğu toplumun özellikleri, gelenekleri, görenekleri, yaşam biçimi, içinde bulunduğu coğrafi koşullar, tarihsel geçmişi, dünyadaki konumu, kısacası dünyaya bakış açısıyla biçimlenmiş ve anlamlandırılmış olarak yerleşir"(Ergenç'ten aktaran Önal 2011) görüşü, dilsel öğelerin içerik ve kullanım açısından geçtiği süreçlere dikkat çekmektedir. "Sözgelimi *ekmek* kavramı evrensel olarak kendisini oluşturan bütün özellikleriyle her toplumda vardır. Ancak, her toplumun bu kavrama yüklediği anlam ve duygu değeri… o toplumun özelliklerine bağlı olarak değişecektir. Buna bağlı olarak *ekmek* kavramının çağrışımları da kullanım alanı da, ilişkileneceği diğer kavramlar da farklı olacaktır" (Ergenç'ten aktaran Önal 2011).

Sonuç olarak, dilin temel bileşenleri bağlamında sözcüksel ve yapısal birimlerin anlamsal yığınlar oluşturduğu ve bu anlamların, zihinde bağlamsal değişkenlere göre şekillenen potansiyel anlamlar halinde, hem tipik hem de şematik olarak yapılandıkları söylenebilir. Başka deyişle dilsel dizge, içerik ve kullanım başta olmak üzere şekil yönünden de birbiriyle bağıntılı birimlerden oluşmaktadır. Anlamın kavramlaştırmaya eşdeğer olduğu, zihinde şematik ve yapısal olarak temsil edildiği, önde gelen dilbilimsel çözümlemelerde (örneğin Langacker ya da Chomsky) genel kabul görmüş bir saptamadır (Geeraerts, 2006; Hsiao, 2003). Bilişsel dilbilim, ruhdilbilim ve anlambilim de odak alanları açısından anlam ve kavram olgularını, birbirlerinden kesin sınırlarla ayrılamayacak fakat öncelikli ilgilerini de yansıtacak biçimde incelemektedirler.

2.4. Kavramsal Ulamlama ve Öntür Kuramı

2.4.1. Kavram

Kavramlar, insan düşünce ve davranışlarını yapılandıran tuğlalardır. Kavram, kendisiyle ayrılmaz bir şekilde ilişkilendirilen her şeyi içinde barındıran düşüncedir. Kavramın tam olarak ne ifade ettiği, antik çağ filozofları Platon ve Aristoteles'ten başlayarak felsefe, ruhbilim, eğitim bilimi, bilişsel dilbilim ve anlambilim alanlarında hala tartışılmakta olan bir konudur (Markman ve Stilwell, 2001; Medin, 1989).

Örneğin ruhbilimsel açıdan kavramların *basit, karmaşık* ve *sözlüksel* olarak farklı şekillerde sınıflandırıldığı kuramlar bulunmaktadır. Bilişsel bilimlerde de zihin ve bilişi inceleyen kuramların en önde gelen tartışma konularından biri olan kavramlar, *Klasik Kuram, Öntür Kuramı, Kuram Kuramı, Neoklasik Kuram, Kavramsal*

Atomculuk Kuramı gibi çeşitli kuramlarla incelenmektedir (Gabora, Rosch ve Aerts, 2008: 84-116; Laurence ve Margolis, 1999: 8-71; Taylor, 2006: 39-48).

Klasik Kuram'a göre çoğu kavram net olarak anlaşılan, anlam açısından sınırları belli olan *gerekli* ve *yeterli* özelliklere sahiptir ve zihin, algıladığı bir olgu veya varlığı kavramlaştırmak için bu gerekli ve yeterli özellikleri sorgulayarak anlamlandırır. Bu kuramda sözcüklerle ifade edilen kavramlar, tüm özellikleri ile nettir, kesindir. Kuramın bu sınırlayıcı yönü, 1970'li yıllardan itibaren Eleanor Rosch'un öncülüğünü yaptığı Öntür Kuramı ile geçerliliğini yitirmiştir. Rosch, yaptığı deneysel çalışmalarla Klasik Kuram'ın öne çıkan açıklamalarının yetersizliğini göstermiştir (1973, 1973a, 1975, 1978). Çalışmalarında, Wittgenstein, Zadeh ve Lakoff'tan etkilendiğini belirten Rosch, bir ulamı en iyi temsil eden kavram, kavramların ulam içi benzerliği ve temel düzey ulamlama ile ilgili bilişsel deneyler yapmıştır. Böylece bütün kavramların dereceli bir yapıya sahip olduğunu ileri süren Rosch'u takip eden diğer çalışmalar da kavramların evrenselliğine ve insan zihninde yargılanarak bir anlamsal dizge oluşturduğuna dikkat çeker (Belohlavek, Klir, Lewis III ve Way, 2009; Gabora vd., 2008).

Öntür Kuramı'ndan yola çıkarak geliştirilen farklı görüşlerden biri de simge görüşüdür. Bu görüşe göre bir kavramın, bireyin/zihnin o kavrama ait karşılaştığı bütün örnekleri kapsadığı savlanmaktadır. Öntür Kuramı ile ortak yönü ise kavramların tanımlayıcı sınırlarının belirsiz olduğudur. Bilgi ya da Kuram Kuramı olarak adlandırılan kuram ise kavramları açıklamada benzerliğin yeterli bir özellik olmadığını, kavramların, dünyaya dair oluşturulan bilgi ve savlara göre tanımlandığını

öne sürer. Bu kuram da kavramların tanımlayıcı sınırlarının belirsizliğini kabul eder (Belohlavek vd., 2009; Gabora vd., 2008; Pothos ve Hahn, 2000: 442).

Neoklasik Kuram adı altında toplanan son dönem görüşler ise Jackendoff ve Pinker gibi dilbilimcilerin öncülüğünde şekillenmiştir. Bu kurama göre çoğu kavram, özellikle de sözlüksel olanlar, yapılandırılmış zihinsel simgelerden oluşur ve bu simgeler, tanımlanmaları için gereken sadece belli özellikleri taşırlar (Laurence ve Margolis, 1999: 52-59).

Yukarıda kısaca özetlenen belli başlı kavram kuramlarının hiç biri ile örtüşmeyen Kavramsal Atomculuk Kuramı ise kavramların herhangi bir yapıya sahip olmadığını, kendiliğinden ve nedensiz olduklarını öne sürmektedir (Laurence ve Margolis, 1999: 59-71).

Görüldüğü gibi *kavramı* tanımlamaya çalışan kuramların hepsinde *zihinsel süreç* söz konusudur. Kavram oluşturma süreci, yeni edinilen kavramlarla beraber zihinde daha önceden oluşturulmuş kavramları da içine alan karmaşık bir süreçtir. Zihnin duyulara, devinimlere ve duygulara dayanan deneyimleri aracılığıyla bireyin içinde bulunduğu sosyal, fiziksel ve dilsel dünyanın yani bağlamın tanımlanmasıdır (Langacker, 1990: 30). Bu nedenle, alanyazında kavramın kesin bir tanımından çok hangi zihinsel süreçlerle oluşturulduğu ve çeşitli özellikleri tanımlanmaya çalışılmaktadır. Aksan, üzerinde uzlaşılabilen bir kavram tanımının bulunmamasının dil ve düşünce arasındaki ilişkinin sınırlarının belirlenememesiyle ilgili olduğunu belirtir (2007: 149).

Ülgen (2004)'den özetle, kavramların temel özellikleri şöyle sıralanabilir:

- Kavramlar, insan deneyimine dayalı olarak zaman içinde değişim gösterirler.
- Nesne ve olayların algılanan özellikleri bireyden bireye farklı olabilir.
- Kavramın orijinali vardır. Kavramın orijinali, kavramın, bireyin düşüncelerindeki ilk oluşumu olup kavramın kritik özelliklerinden oluşmaktadır.
- Kavramların bazı özellikleri, bazen birden fazla kavramın üyesi olabilir.
- Kavramlar nesnelerin ve olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşurlar.
- Kavramlar çok boyutludur. Bir kavram konuma göre, bazen merkezde, bazen de merkezin çevresinde yer alabilir.
- Kavramlar kendi içlerinde, özelliklerine uygun belli ölçütlere göre gruplanabilirler.
- Kavramlar dille ilgilidir. Bir kültürde geliştirilen kavram çeşitliliği ile o kültürün dil zenginliği arasında olumlu bir ilişki bulunmaktadır.
- Kavramların özellikleri de kendi içinde birer kavramdır.

Aksan (2000) ve Vardar (1998)'dan alıntı yaparak Gökmen, dilbilimsel açıdan kavramın farklı tanımlarına değinir: Kavram, dünyadaki nesnelerin, biçimlerin, olgu, durum ve devinimlerin dilde anlatım buluşu, dünyadaki nesnelerin ortak niteliklerine dayanan dile özgü bir genellemedir. Kavram, ortak özellikler taşıyan bir dizi olgu, varlık ya da nesneye ilişkin genel nitelikli bir anlam içeren, değişik deneyimlere uygun düşen, dilsel kökenli her türlü tasarım, düşünü, imge, nesne, varlık ya da oluşun anlıksal imgesidir (2013:166).

Cüceloğlu, kavramı "aralarında belirli özellikleri paylaşan bir grup nesne veya olaya verilen semboldür" şeklinde tanımlar ve "kavramların düşünme sürecinde büyük ekonomi sağladığını" söyler (2009:214-216).

Kavramlar sayesinde, dış dünyadaki her nesneyi veya olayı teker teker öğrenmek ve hatırlamak zorunluluğu ortadan kalkmaktadır. Böylece karşılaşılan her nesne veya olay, zihindeki bir kavramın örneği olarak sınıflandırılır ve bu örnekle ilgili algısal veya algısal olmayan çıkarımlar yapmak mümkün olur. Örneğin, daha önce zihinde *masa* olarak sınıflandırılmış kavram anımsandığında, şekli ve boyutu ne olursa olsun en az bir dikey desteğin üzerinde yatay bir düzlemin olması da anımsanacaktır. Bunun gibi özelliklerin gönderimde bulunduğu *masa* kavramı, her bireyde kendine özgü ve biricik olarak var olan zihnin deneyimleri sayesinde yine kendine özgü ve biricik olarak var olacaktır (Löbner, 2002).

Kavramlar, yaşanan dünyaya ait koku, renk, şekil vb. gibi her türlü özelliği ayırt etmeyi sağlar. Zihinde, bu dünyaya ait varlıkların sınıflarına ilişkin dilsel olan/olmayan çıkarımlar yapılırken, başka bir deyişle *ulamlama*da çok önemli bir rol üstlenirler. *Ulamlama*, anlık uyaran-tepki ilişkilendirmelerine yapılan etiketlemedir; bu etiketleme işlemi dilsel olduğunda sözcükler oluşturulmuş olur. Kavramlar da bu sözcük ve tümcelerin anlaşılmasında, dilsel çıkarımlar yapmada ve sözcük birleşimlerinde yani farklı sözcüklerin anlamlı bir şekilde bir araya getirilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır (Piccinini ve Scott, 2006: 396).

Sözcük edinimi –aslında sözcük anlamının edinimi, sözcüklerin kavramlarla ilişkilendirilmesiyle başlar. Örneğin, duyularla algılanan *kedi* kavramı, kedi, kedicik, pisicik… gibi adlarla ilişkilendirilir. Kedi bir hayvandır ve dört ayaklıdır ama bu, bütün hayvanların dört ayaklı olduğu ya da dört ayaklı olan her şeyin bir hayvan olduğu anlamına gelmez. Sözcük edinimi sürecinin başlarında olan bebekler ve küçük çocuklar da zihinlerinde ilk oluşturdukları *kedi* kavramını buna göre değiştirmek,

daraltmak ya da geliştirmek zorundadır. Böylece zihindeki *kedi* kavramı, örneğin köpekleri ve sincapları kapsamayacak ama başkalarının kedilerini, oyuncak kedileri, yavru kedileri… kapsayacak şekilde genişletilir. Bu süreç ilerledikçe de ulamlama meydana gelir ve zihinde sürekli etken bir sözlükçe/sözdağarı oluşur.

Sözlükçe (*mental lexicon*), zihinde sözcüklerle içkin bir şekilde ilişkilendirilen bütün simgelerin –aslında kavramların da depolandığı karmaşık bir dizgedir. Bu simgeler, başta sesbilimsel, anlambilimsel, biçimbilimsel ve yazımbilimsel özellikler olmak üzere çeşitli şekillerde depolanır (Bonin, 2004: 1). Tüm bu özelliklerin içerisinde anlambilimsel özellikler, diğerlerine göre daha belirleyici bir rol oynamaktadır, çünkü biçimsel özellikleri anlamsal değerlerine bakmadan çözümlemeye çalışmak, sözcüklerin anlamlarına değinmeden sözlük yazmak gibi anlamsız olacaktır (Langacker, 1990: 29). Bu noktada sözcük anlamı ve kavram arasındaki ilişkiyi açıklamak yerinde olacaktır:

Sözcük anlamlarının oluşturduğu dizge, kavramlar dünyasının sadece küçük bir parçasıdır. Bu nedenle sözcük anlamı ve kavram bir noktaya kadar birbirlerini karşılayabilir. Bireyin zihninde, o sözcüğün ait olduğu varlık ile ilgili kişisel deneyimler ile zenginleştirilmiş, daha geniş bir kavram bulunur, yani sözcüğe dökülmüş bir kavram, o sözcükle ilişkilendirilen daha kapsamlı başka bir kavramın (yani ulamın) parçasıdır. Sözcük anlamı, kavramlarla bire bir örtüşmek zorunda değildir. Zihindeki her kavram için bir sözcük olmak zorunda değildir. Dilin sözdizimsel sonsuzluğu sayesinde sonsuz sayıda kavram sonsuz şekilde ifade edilebilir. Sözcük olarak ifade edilemeyen duygu, jest ve mimikler, tat ya da kokular, ses ya da müzikler de vardır. Sözcük anlamı ve kavram ilk bakışta birbirlerine çok yakın görünür ve karıştırılabilir (Löbner, 2002: 174). Anlam, dış dünyanın tarafsız bir yansıması değildir, anlam bu dünyanın zihinde kavramlar aracılığı ile şekillendirilmesidir (Geeraerts, 2006: 4).

Kavram türlerine geçmeden önce kavram, ulam ve sözcük arasındaki ayrımı şöyle özetleyebiliriz: Kavram, üzerinde düşünebileceğimiz ve birlikte düşünebileceğimiz bir şeydir. Ulama gelince, ancak ulama dâhil olan ve olmayan şeyleri düşünebiliriz. İki olgu arasındaki benzerlik ise bünyelerinde sınıflandırma yapılabilecek sınıf türlerine sahip olmalarıdır; leoparlar, masalar ya da nineler gibi. Sözcükler ise somuttur, çoğu kavramın sahip olduğu kalıcı çapalardır; tüm görüntü, ses, koku, kavramın gönderimde bulunduğu her şeye ilişkin bizdeki çeşitli bilgileri bir araya toplayan araçlardır (Bickerton: 2012: 217-221).

2.4.2. Kavram Türleri

Alanyazında, kavramın tanımı gibi türleri de farklı şekillerde verilmektedir. Bunlardan en bilineni *somut* ve *soyut* kavram sınıflandırmasıdır. Duyu organları ile algılanabilen kavramlara somut kavramlar, duyu organları ile doğrudan algılanamayan kavramlara ise somut kavramlar denir. Somut kavramlar, soyut kavramlardan daha önce ve daha çabuk edinilmektedir. Örneğin, *su* kavramı somut bir kavram olarak çok daha erken edinilirken *sevgi* kavramı soyut bir kavram olarak kavram oluşturma sürecinde daha geç öğrenilmektedir.

Gökmen (2005: 10), "kavram oluşturma, yaş ve bilişsel gelişimle, içinde bulunulan sosyal çevrenin sunduğu öğrenme olanaklarıyla ilişkili olan bir süreçtir. Örneğin, deniz sözcüğünü öğrenen bir çocuk denizin nasıl bir şey olduğunu, ya da kavramsal içeriğini kazanamayabilmektedir" diyerek kavramsal edinimin farklı bileşenlerle etkileşimini vurgular.

Malatyalı ve Yılmaz (2010: 323), zihinde oluşma şekilleri, öğrenilme şekilleri, bağlam, ayırt edici özellikler ve bilginin çeşidine göre yapılmış kavram sınıflandırmaları yapıldığını belirtmektedir. Laurence ve Margolis (1999: 4)'e göre basit, sözlüksel ve karmaşık kavramlar olarak yapılan sınıflandırmada, basit kavramlar kendiliğinden ve nedensiz olan kavramlardır, herhangi bir zihinsel yapıları yoktur. Sözlüksel kavramlar ise doğal dillerde var olan tüm sözcükleri kapsar; *mezun, kuş, ısırmak* vb. gibi. Bu sözlüksel kavramlar aynı zamanda karmaşık kavramlardır, tek farkları sözcüğe dökülmüş olmalarıdır.

Kavramlar; algılanan kavramlar, betimlemeli kavramlar ve kuramsal kavramlar olarak da sınıflandırılmıştır: Bazı kavramlar insanın dış dünyadan duyu organlarıyla aldığı izlenimler sonucunda oluşmaktadır. Bu tür kavramlara algılanan kavramlar denmektedir (Örneğin *büyük, aydınlık* vb.). Dış dünyanın varlıkları ve olayları arasındaki ilişkileri açıklayan kavramlar, betimlemeli kavramlardır (Örneğin *daha hafif, önceden* gibi). Bazı kavramlar insanın dış dünya ile doğrudan doğruya etkileşimiyle değil, zihinsel işlemlerle öğrenilir. Örneğin sıcaklık sözcüğü termometrenin gösterdiği derece ile anlaşılır. Bu tür kavramlara kuramsal kavramlar denir (Cantekin, Çağdaş ve Albayrak, 2000).

Kavramlara ilişkin bir diğer sınıflandırmada ise kavramlar fiziksel ve mantıksal bilgi kavramları olarak tanımlanmıştır: Fiziksel bilgi kavramları; nesnelerin yapı, renk, şekil, boyut ve diğer özellikleri hakkındaki kavramları kapsamaktadır. Bu kavramlar çocukta duyu organları yoluyla algılanır. Mantıksal bilgi kavramları ise duyular ile

doğrudan ilişkisi olmayan kavramlardır ve sıralama, sayı, zaman, uzay gibi kavramları içerir (Aktaş, 2002).

2.4.3. Ulamlama

Kategori yani ulam, kavram ile yakından ilişkilidir. Ulamlar da tıpkı kavramlar gibi insan düşünce ve davranışlarının yapı taşlarıdır. Ulam, belli bir kavramı temsil eden özellikler bütünüdür. Bu özelliklerin neler olduğu ve nasıl bir yapıya sahip olduğu ulamlama ile belirlenir (Markman ve Stilwell, 2001; Medin, 1989). Ulamlama, zihnin kavramları nasıl kullandığıyla ilgilidir.

Ulamlama, varlıkların zihinsel sınıflandırılmasıdır; tüm yönleriyle bilişin temelini oluşturan süreçtir. Geleneksel olarak ulamlama sürecinin zihinde *gerekli ve yeterli* koşullarda gerçekleştiği öne sürülmüştür fakat bilişsel ruhbilimin gelişmesiyle Öntür Kuramı sayesinde yeni tartışmalar ortaya çıkmıştır. Kurama göre akla ilk gelen ve en tipik özellikleri temsil eden öntürler sayesinde ulamlama gerçekleşmektedir. Kuram, beraberinde dereceli üyelik (*gradual membership*), dereceli yapı (*graded structure*), aile benzeşmesi (*family resemblance*), bulanık ulamlar ve sınırlar (*fuzzy categories and boundaries*) gibi ulamlama yaklaşımlarının disiplinlerarası bakış açısı ile tartışılmasını ve geliştirilmesini de sağlamıştır (Armstrong, Gleitman ve Gleitman, 1983; Barsalou, 1987; Belohlavek vd., 2009; Lakoff, 1987; Lipka, 1986; Löbner, 2002; Seising 2011; Taylor, 2008).

Gentner ve Kurtz (2005)'e göre alanyazında çeşitli ulamlama kuramları doğrultusunda ulamların da farklı sınıflandırmaları yapılmıştır. Bağıntısal (*relational*) ulamlar, varlık (*entity*) ulamları, içsel (*intrinsic*) ve dışsal (*extrinsic*) ulamlar, doğal (*natural*) ve yapay (*artificial*) ulamlar gibi. Bu tez çalışmasında ele alınan ulam sınıflandırması, Rosch'un doğal dilleri temel alan çalışmaları doğrultusunda doğal ulamlar yani algılar ve kavramlar yoluyla oluşturulan ve sözcüklerle ifade edilen anlamsal ulamlardır.

Ulamlama, sadece görme değil tüm duyular ve algılar aracılığıyla gerçekleşir, bir bakıma algıdan bilişe açılan kapıdır. Zihne giren her şey ulamlama yoluyla kaydedilir. Belli bir ulama ait her bir özellik, o ulamın bir üyesi ya da örneğini oluşturur. Tıpkı bir dosyalama sistemi gibi daha geniş kapsamlı ulamlar daha dar kapsamlı olan ulamları, yani alt ulamları içerir (Barsalou, 1992; Löbner, 2002).

Sözcüğün anlamı, bir ulamı, ulamın olası bütün göndergelerini tanımlar. Gönderge (*referent*), bir göstergenin (*sign*) belirttiği gerçek ya da düşsel nesne ya da varlık; göndermede bulunduğu bağlam ya da durumdur. Gönderge ile ilgili yorumda bulunmak, bir imgeye ait olduğunu düşündüğümüz tüm bilgileri bulmaya çalışmaktır. Bunu da o imgenin gerekli ve yeterli niteliklerine ilişkin varsayımlarımızı, zihnimizdeki ulamlama ölçütlerimizle test ederek yapmaya çalışırız. Ulamlama da, ulamların zihindeki imgelerini içerir. Ulamlar, bu imgelerin her biri için ayrı bir kavram tarafından temsil edilir (Jylkkä, 2008; Murphy, 2002; Vardar, 2002).

Ulamlama ve dolayısıyla kavram öğrenme, daha önce edinilmiş bilgiye ve bu bilginin etkilerini tanımlayabilmeye dayanır. Yeni ulamlar oluştururken önceki bilgilerle tutarlı olmasına dikkat ederiz; en ekonomik yöntemle, önceki bilgilerimizden tekrar tekrar yararlanırız. Öyle ki, daha önceden öğrenilmiş bir ulama benzer yeni bir ulamı öğrenmek daha kolaydır. Ayrıca yeni ulamlara ilişkin inançlarımız eskilerine ilişkin bilgilerimizi de içerir; bir ulamdan diğerine adeta bir kaçak söz konusudur. Aynı şekilde, yeni ulamların öğrenilmesi de eski ulamlara ilişkin inançlarımızla tutarlıdır. Önceki bilgilerin ulam öğrenme üzerindeki dört farklı etkisinden söz edilebilir: Bütünleştirme etkisi, seçici ağırlık verme etkisi, nitelik yorumlama etkisi, basitleştirme etkisi (Heit, 1997).

Bu noktada, ulamlama yaparken başvurulan bilgilerin türlerine de değinmek gerekir. Bireysel bilgi, kültürel bilgi ve anlamsal bilgi olarak ayrıştırılan bu bilgi türleri, ulamlamanın birey ve içinde yaşadığı kültüre göre değiştiğini gösterir. Bireysel bilgiler, bireyin kendi deneyimleri ile oluşur. Farklı kültürlerde, doğal olarak o kültüre özgü dil veya diller aracılığı ile oluşturulan ulamlar da farklılaşır; bu da o kültürde yaşayan bireylerin kültürel bilgisini oluşturur. Anlamsal bilgi ise dilsel dizgeden ayırt edilemeyecek, onunla bütünleşmiş, kavramları oluşturmaya yarayan bilgidir ve dilbilimsel açıdan sözcüklerle ifadesini bulur (Löbner 2002; Yee, Chrysikou ve Thompson-Schill, 2013).

Bireyin yaşamı boyunca deneyimleri ile gelişen ve çeşitlenen ulamlama süreçleri ile çocukluktan hatta bebeklikten başlayan ulam öğrenme sürecini birbirinden

ayırt etmek gerekir. Her ikisi de sayıca birden çok ve niteliksel açıdan birbirinden farklı zihinsel yöntemlerle gerçekleşse de çocuklukta başlayan ulam öğrenme süreci, alanyazında daha ayrıntılı ele alınmıştır (Ashby ve Maddox, 2005). Buna göre "…çocuklar, başka ulamlarla ilgili özel bilgilerden çok genel bilgilerden etkilenmektedir" (Heit, 1997: 11).

Jerger ve Damian (2005), kritik bir bilişsel beceri olarak tanımladıkları çocuklardaki ulamlama sürecini, tipiklik ve görelilik etkileri açısından incelemişler, çocuklardaki ulamlama sürecine ilişkin çeşitli çalışmalarda gözlemlenen bulguları derlemişlerdir. Buna göre, çocuklarda sıradüzensel ulamlama, okul yıllarına kadar çok iyi oluşturulamamaktadır. Çocuklar bir ulamın tipik üyelerini tipik olmayan üyelerinden daha önce sınıflandırırlar ve bu tür gelişimsel değişikliklerin ergenlik öncesi dönemlere kadar gözlemlendiği çalışmalar bulunmaktadır. Öyle ki çocuklar; bir ulamı niteleyen özellikleri, bu özelliklerin sayılamaya dayalı düzenlerini ve bazı özelliklerin ulam üyeliği için diğerlerinden daha önemli olduğunu gelişimsel olarak öğrenmektedir. Çocuklarda, ulam içi üye olarak değerlendirilen ancak aslında ulam dışı olan öğe çeşitliliğinin de yetişkinlere göre daha fazla olduğu gözlenmiştir.

2.4.4. Öntür Kuramı

Ulamlama ile ilgili geleneksel görüş, *yeterli ve gerekli koşul* modeli ile açıklanmaktadır ve bu görüşün temelleri, Aristoteles'e kadar uzanmaktadır. Örneğin, *çiçek* ulamı canlı olmak, bitki olmak, sap ve yapraklara sahip olmak gibi üç farklı ve gerekli koşulun var olmasıyla tanımlanır. Öte yandan, bir varlığın *çiçek* ulamının bir

üyesi olarak kabul edilmesi için canlı olmak, bitki olmak, sap ve yapraklara sahip olmak koşullarını taşıması yeterlidir. Bu görüş, aynı zamanda *kontrol listesi* modeli olarak da anılır ve özellikleri şöyle sıralanır:

- Ulamlaştırma, belli sayıdaki koşul ya da özelliklere dayanır.
- Her koşul kesinlikle gereklidir.
- Koşullar, ikilidir yani evet-hayır şeklinde belirlenir.
- Ulam üyeliği ikili yani evet-hayır şeklinde saptanır.
- Ulamlar net sınırlarla birbirinden ayrılır.
- Bir ulamın bütün üyeleri eşit durumdadır (Löbner, 2002: 175).

Bu geleneksel görüş, 1970'li yıllardan itibaren yerini, ilk kez bilişsel ruhbilimciler ve anlambilimciler tarafından ortaya konan Öntür Kuramı'na bırakmıştır. Klasik Kuram, her ulama ait kavramsal üyelerin eşit olduğunu savunurken, Öntür Kuramı ulamın merkezinde olan ve merkezinde olmayan *daha az üye*leri savunur. Sonuçta, kavramsal üyelik için belli bir eşiğin belirlenmesi gerekmektedir. Başka bir deyişle, bazı ulam özellikleri, ulamın bazı kavramsal üyelerinde daha fazla görülür ve bu üyeler, ulamı, diğer üyelere göre daha çok temsil eder (Hahn ve Chater, 1997).

Öntür Kuramı'na göre benzerlik göreceli yani derecelidir, ulam üyeliği de göreceli yani derecelidir; evet ya da hayır sorusu sorarak saptanmaktan çok görecelidir. Dilbilimciler tarafından yapılan pek çok deneyde, farklı ulamları temsil eden *en iyi örnekler* saptanabilmiştir. Böylece tutarlı bir şekilde akla ilk gelen ulam üyeleri, o ulamın en iyi örnekleri olarak kabul edilir ve öntür (*prototype*) olarak adlandırılır. Bu kuram çerçevesinde, ulam üyeliğinin bu öntüre olan benzerlikle saptanıp saptanamayacağı, ulamların bulanık sınırlarının olup olmadığı ya da ikili ve her zaman

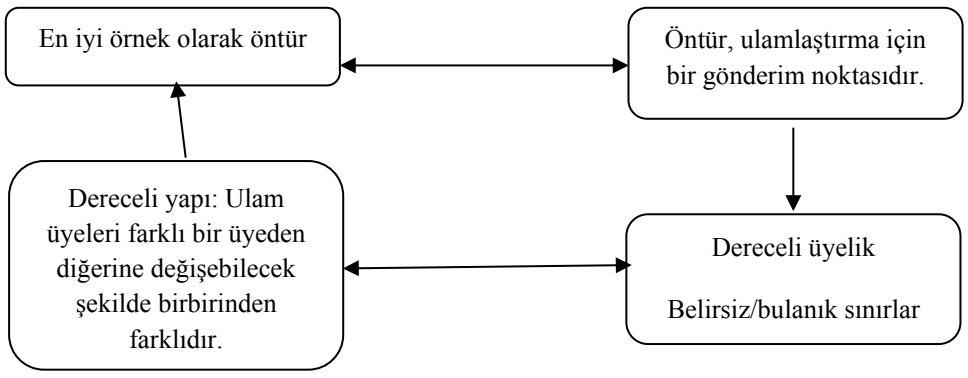
kesinlikle gerekli tanımlayıcı koşullara veya özelliklere sahip olup olmadıkları üzerine pek çok araştırma yapılmıştır. Bu kapsamda ilerleyen çalışmalar, zamanla nicel ve nitel olarak öylesine çoğalıp çeşitlenmiştir ki burada, Rosch 1973 ile temelleri atılan; Aerts, Broekaert, Gabora ve Sozzo 2016 gibi son dönem disiplinlerarası çalışmalarla incelenen çok kapsamlı bir araştırma alanı olduğunu belirtmekle yetineceğiz.

Bu ilk dönem araştırmalar sonucunda, çoğu ulamın dereceli bir yapıya sahip olduğu saptanmıştır; yani ulam, kendisini en iyi temsil ederek öntür görevi gören örneklere, aynı ulamı daha az iyi temsil eden başka örneklere ve son olarak tamamen sıra dışı şekilde temsil eden örneklere sahiptir. Rosch'un *meyve, kuş, taşıt* gibi ulamlarla yaptığı çalışmalar bu anlamda ilk olmuştur. Bu çalışmalarda ulama ait olabilecek üyelerle ilgili evet-hayır sorularına verilen yanıtların süreleri karşılaştırılmış ve yanıtlama süresi uzadıkça üyelerin, ulamın öntürü olmaktan uzaklaştığı görülmüştür. Örneğin, katılımcılara kuş ulamı için "penguen bir kuş mudur?" ya da "kartal bir kuş mudur?" gibi sorular sorularak evet-hayır şeklinde yanıtlar istenmiştir ve yanıtlama süreleri karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak, öntür *ilk akla gelen* kavram olduğu için söz konusu ulamın üyesi olabilecek diğer bütün kavramlar bu sürecin dışında tutulmuş olmaktadır ve Löbner, bunu varsayılan/öntanımlı düşünme olarak adlandırmıştır (2002: 176).

Bir ulam, kendisini en iyi temsil eden yani kendisinin öntürü olan kavram ile tanımlanırsa, bu öntürü tanımlayan koşullar ulamın diğer üyelerinde olmak zorunda değildir; yani ulamın diğer üyeleri için *gerekli* değildir. Eğer tüm üyeler için gerekli

olursa da hepsi eşit olarak o ulamın birer öntürüdür. Bir ulamın bütün üyelerini birbirine bağlayan şey, Wittgenstein'ın ilk kez 1958'de adlandırdığı gibi, aile benzeşmesidir. Sonuç olarak, ulam üyeliği, ulamın sahip olduğu belli bir özelliğe kesin olarak sahip olup olmamakla değil, o özelliğe *ne derece* sahip olunduğu ile ilgili bir konudur. Bütün bu açıklamaların ışığında, Öntür Kuramı'nın genel özellikleri Şekil-1'de gösterilmiştir. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir (Löbner, 2002:178-179):

- Dereceli yapı; bir ulamı temsil eden tüm üyeler eşit özellikte değildir.
- Öntür, bir ulamı en iyi temsil eden örnektir; o ulamı en iyi örnekleyen kavramdır.
- Ulam üyeliği, gerekli koşullara ya da özelliklere sahip olmakla elde edilmez.
- Aile benzeşmesi: Ulam üyeleri, bir ailenin üyeleri gibi birbirlerine benzerler.
- Bir ulamın öntürü, o ulamın gönderim noktasıdır; ulam üyeliği, ulamı en iyi temsil eden öntüre benzemekle sağlanır.
- Dereceli üyelik: Ulam üyeliği, o ulamın özelliklerine belli ölçüde sahip olmakla sağlanır.
- Belirsiz/Bulanık sınırlar: Ulamların sınırları belirsizdir, bulanıktır, hangi ulamın, zihindeki kavramsal dizgede nerede bitip nerede başladığı belirsizdir.

Şekil 1 - Öntür Kuramı'nın genel özellikleri ve aralarındaki ilişki

Öntür Kuramı'nın yukarıda belirtilen ilk savları, daha sonra Rosch tarafından tekrar düzenlenmiştir ve çoğu da geçerliliği kanıtlanmış savlardır. Daha ayrıntılı incelenirse; e*n iyi örnek* tanımı, öntür olan kavramın o ulam üyeleri arasında *biricik* olduğunu ifade etmektedir. Örneğin *meyve* ulamı ele alınırsa, belli bir meyvenin bu ulamın öntürü olduğu varsayılır ve eğer öntürler sadece en iyi örnek değil de gönderim noktası olarak da kabul edilirse, çoğu ulam içerisinde en iyi örnek olarak yer alamazlar. Bu nedenle en iyi örnek olan öntürler, genellikle çok erken yaşlardaki dil ve kavram edinimi sürecinde daha işlevsel olabilir. Edinim süreci ilerledikçe de bu en iyi örneklerin yerini daha soyut ve genel tanımlar almaktadır. Löbner, öntürün en iyi örnek ya da bir alt ulam olmaktan çok aşinalık (*familiarity*) gerektiren bir kavram olduğunu savunur (2002:181).

"Bir kavramın, bir ulamın öntürü olarak kabul edilmesi için, işaret/gönderge geçerliliği (*cue validity*) yani ulam üyelerinin çoğunda aynı özelliğin bulunması gerekir" (Löbner 2002: 181). Öntür olan kavram, işaret geçerliliğini en üst düzeyde sağlayan özelliklerin bir araya gelmesiyle tanımlanır. Öntür olan kavramın, ait olduğu ulama gönderim sağlaması için de sahip olduğu belli özellikler kontrol edilir. Başka bir deyişle, bir kavramın hangi ulamın üyesi olduğunu anlamak için o ulamın öntürü olan kavramın özellikleriyle karşılaştırılması gerekir. Söz konusu özelliklerin her biri ulam açısından farklı öneme sahip olabilir ya da her bir özellik bir diğerine bağlı da olabilir. Ulam içi benzeşme ve üyeliğin derecesi, bağlamdan bağımsız değildir.

2.4.5. Kavramsal Ulamlar

Kavramsal ulamlar; üst düzey kavramsal ulamlar, temel düzey kavramsal ulamlar ve alt düzey kavramsal ulamlar olarak sınıflandırılmaktadır:

2.4.5.1. Üst düzey kavramsal ulamlar

Üst düzey ulamların en belirgin özelliği kapsayıcı olmalarıdır. *Meyve, giysi, hastalık* gibi ulamlar düşünüldüğünde, zihnimizde bu ulamları temsil eden temel düzey ulamlardan yararlanır ve örneğin *elma, etek, nezle* gibi kavramları aklımıza getiririz. Üstelik üst düzey bir ulama ilişkin bilgimizi temel düzey bir ulama bu şekilde dayandırırken, genellikle bu yaptığımızın farkında olmayız. Çocuklar da üst düzey ulamları ancak temel düzey ulamlardan sonra edinirler. Örneğin çocuk papatyayı bilirken, papatyanın bir çiçek olduğunu bilmeyebilir. (Ungerer ve Schmid, 2006).

2.4.5.2. Temel düzey kavramsal ulamlar

Ulam üyesi kavramlar arasında öntür olan kavramın en iyi saptanabildiği düzeydir. Bilişsel dizgede ayrıcalıklı bir yerleri vardır, çünkü en kısa sürede geri çağrılabilirler ve zihindeki genel bilgilerin temelini oluştururlar. Çoğunlukla basit, kısa, doğal ve eski (önceden edinilmiş) kavramlardır. Dil ve kavram ediniminde ilk sırada öğrenilen aynı zamanda en sık kullanılan ulamlardır. İletişimin temel ilkelerine göre, gerektiği kadar bilgi vericidirler (Löbner, 2002). Etrafımızdaki dünyayla iletişim kurmamızı sağlayan temel deneyimlerimizi yansıttıkları gibi, varlıkların benzerlik ve farklılıkları arasında bir denge kurmamızı sağlayarak onlara ait kavramları daha kolay edinmemizi sağlarlar (Ungerer ve Schmid, 2006: 72).

2.4.5.3. Alt düzey kavramsal ulamlar

Alt düzey ulamlar, temel düzey ulamlara göre çok daha fazla ayrıntı ifade ederler. Örneğin temel düzey ulam *uçak*'a karşılık, alt düzey ulam *deniz uçağı* gibi. Genellikle tek sözcükbirimden oluşan temel düzey ulamlara karşılık, alt düzey ulamların, pilili etek, Amasya elması gibi genellikle iki sözcüklü tamlamalardan oluşmaları da tüm dillerde görülen, yaygın bir özelliktir (Gökmen ve Önal 2012). Temel düzey ulamlardan sonra en sık karşılaşılan ulamlardır. Üst düzey ulamlara göre *daha özel* nitelikleri içerirler (Ungerer ve Schmid, 2006: 79-81).

Kavramsal ulamların bu sınıflandırmasına göre, örneğin *taşıt* üst düzey ulam, *araba* temel düzey ulam, *çarpışan araba* ise alt düzey ulam olarak adlandırılır.

2.5. Üstün Yetenekli/Zekâlı Çocuklar Üzerine Kuramsal ve Uygulamalı Düzlemdeki Saptamalar

Kuramsal çerçevenin bu bölümünde, çalışma kapsamında veri toplanan bireyler hakkında bilgiler verilmektedir. Zekâ, yetenek ve üstün yetenek için yapılan tanımlar, oluşturulan model ve kuramlar kısaca açıklandıktan sonra, üstün yetenekli/zekâlı çocukların özellikleri, bu çocukların tanılanmasında kullanılan yaklaşım, ölçek ve yöntemlere değinilmektedir.

2.5.1 Zekâ, Yetenek, Üstün Yetenek Tanımları

Kuramsal çerçevenin ilk bölümünde, zekâ olgusunu dilbilim, bilişsel bilim ve sinirbilim açısından değerlendiren temel görüşlere yer verilmişti. Bu bölümde ise zekânın, daha çok ruhbilim ve eğitim bilimleri bağlamında yapılan tanımları ele alınmaktadır. *Zekâ*, eğitimcilere göre öğrenme yeteneği; biyologlara göre çevreye

uyum yeteneği; ruhbilimcilere göre usa vurma yolu ile sonuca ulaşma yeteneği; bilgisayar bilimcilere göre ise bilgi işleme yeteneğidir (Oral, 2004). Bu farklı tanımlara rağmen, zekâya ilişkin görüşlerin tümü zekânın geliştirilebilecek bir gizil güç (potansiyel) olduğu ve biyolojik temellerinin bulunduğu noktalarında birleşmektedir. Buna göre zekâ, bireyin doğuştan sahip olduğu, kalıtımla kuşaktan kuşağa geçen ve merkezi sinir sisteminin işlevlerini kapsayan; deneyim, öğrenme ve çevreden kaynaklanan etkenlerle biçimlenen bir bileşimdir (Uzun, 2004: 15).

Tarihsel açıdan, ilk olarak Terman (1925) zekâyı "kavram oluşturma ve bunların önemini belirleyebilme yeteneği" olarak ele almıştır. Thorndike (1927) ise "doğuştan gelen ya da sonradan kazanılan zihinsel çağrışımların nicel toplamı" olarak yorumlamıştır. Weschler (1940), zekânın sadece bir olgu olduğuna değinmiş ve zekâyı, bir amacı olan düşünce ve davranışlarla beraber bireyin çevreyle etkin bir şekilde baş edebilmesini içeren *genel bir yetenek* olarak değerlendirmiştir. Gelişimsel yaklaşımın öncülerinden Piaget (1952) ise zekâyı, "bireyin çevreye uyum sağlama gücü" olarak ifade etmiş ve zekânın sadece zekâ testlerinden alınan puan olmadığını belirtmiştir.

Geleneksel zekâ anlayışı; tekil, sabit, niceliksel ve gerçek yaşamdan soyutlanarak ölçülebilen bir niteliğe sahiptir. İnsanların var olan yetenek ve potansiyellerini saptamayı amaçlamaktadır. Çoğul ve geliştirilebilir nitelikteki çağcıl zekâ anlayışı ise; sayısal olarak ölçülememekte, gerçek yaşamdan soyutlanmaksızın ölçülebilmekte, bireyin gizil güçlerini ve başarılı olma potansiyelini saptamak için kullanılmaktadır (Gürel ve Tat, 2010: 342).

Yetenek ise Türk Dil Kurumu sözlüğünde; "bir kimsenin bir şeyi algılama, tanımlama veya yapabilme niteliği, kabiliyet, istidat; bir duruma uyma konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasite" olarak tanımlanmaktadır. Eğitim bilimleri açısından yetenek; "kişinin kalıtıma dayanan ve öğrenmesini çerçeveleyen sınır ya da dışarıdan gelen etkiyi alabilme gücü" olarak ele alınmaktadır. Bu tanımdan yola çıkarak yeteneğin, kalıtsal olmakla beraber zaman içinde geliştirilebilen potansiyel beceriler olduğu ifade edilebilir. Yetenek; başarı, beceri, liderlik, pratiklik, yaratıcılık ve gelişime açıklığın yanı sıra, zamanı iyi kullanma olgusunu da içermektedir.

Yetenek için yapılan tanımlar incelendiğinde, yeteneğin doğuştan mı yoksa kalıtsal mı olduğu tartışmalarını da göz ardı etmeden şu genellemeler yapılabilir:

- Yetenek gizil bir güç olarak *yapabilme becerisi*ni ifade eder.
- Yetenek bir duruma *uyum sağlama* ile ilgilidir.
- Yetenek bireyin *zihinsel ve bedensel gücü*nü ifade eder.
- Yetenek *davranış*larla ilgilidir.

Üstün zekâ tanımları incelendiğinde yaklaşımların tarihsel süreçte sınırları belli tanımlardan sınırları net olmayan tanımlara kaydığı görülür. Sınırlanmış tanımlarda, örneğin zekâ testlerinde 130 IQ puanı, belirlenmiş eşiktir ve üstünde olanlar üstün zekâlı olarak kabul edilir. 20. yüzyıl başlarında üstün zekâ, *deha* ve *dahi* kavramları ile eş tutulmaktadır. Terman'a göre 140 IQ'nun üstündekiler dahidir ve bu da toplumda %1'lik dilime karşılık gelir. Sınırları net olmayan tanımlarda ise zekâya daha geniş pencereden bakılır ve sayısal değerlendirmenin zor olduğu varsayılır. Bu anlamda Marland Raporu'nda, "genel zihinsel, özel akademik, yaratıcı-üretken,

liderlik, sanat veya psikomotor alanlarının en az birinden olağanüstü başarı gösteren çocuklar" üstün zekâlı olarak tanımlanır (1972: 2).

Renzulli (1986), bu tanıma eleştiriler getirmiş ve bazı eklemelerde bulunmuştur. Buna göre üstün yeteneklilik, insanın üç temel özelliği arasındaki ilişkiden oluşur; bunlar ortalama üstü akademik yetenek, yaratıcılık ve güdülenmedir. Üstün yetenekli kişiler bu özellikleri birleştirebilme yeteneğine sahip ve bunları farklı alanlardan bir ya da birkaçına uygulayabilen insanlardır. Renzulli ve Reis (1985) üstün yetenekli çocukların sahip oldukları yetenekleri geliştirebildiklerini ve çok daha önemlisi insanoğlu için önemli olan alanlarda bunları işe yarar bir şekilde sunabildiklerini vurgulamıştır. Bu bireyler normal programlar yolu ile sağlanamayan geniş kapsamlı eğitim olanaklarına ve hizmetlerine gereksinim duyarlar.

2.5.2. Üstün Yetenek-Üstün Zekâ Kuramları

Alanyazında üstün yeteneklilik ve üstün zekâ ile ilgili geliştirilen model ve kuramların temel çıkış kaynaklarını toplumsal değerler, bireysel yaşantılar ve inanışlar ile bilimsel araştırmalar oluşturmaktadır (Sak, 2010). Bu bağlamda geliştirilmiş önde gelen üstün yetenek-üstün zekâ kuram ve modelleri aşağıda kısaca açıklanmaktadır:

2.5.2.1. Sternberg'in Üstün Yeteneklilik Modeli

Sternberg (1997)'e göre, insanlar günlük yaşamda üç yeteneğin varlığına ihtiyaç duyar: Bunlar çözümleyici (*analytical*) bellek yetenekleri, bireşimsel (*synthetic*) yaratıcı yetenekler ve içerik uygulamalı yeteneklerdir. Üstün yetenekli birey, bu üç yeteneğe birden sahip olan bireydir. Çözümleyici bellek yetenekleri;

kişinin öğrenmesinde, karşılaştırma yapmasında, çözümlemeler yapmasında, değerlendirmelerinde ve karara varmasında rol alan yeteneklerdir. Bu yetenekler; eş anlamlı ya da karşıt anlamlı problemlere, sözel benzerliklere, sayı dizilerine ve birbirine yakın işlemlere yönelik (örneğin, *aşağıdaki boşluğa hangi sözcük gelmelidir?*) becerileri ifade etmektedir (Oğurlu, 2012).

Çözümleyici bellek yeteneklerini WISC-III, Stanford-Binet gibi ölçünlü (*standardised*) zekâ testleriyle ölçmek mümkündür ama bu tür testlerle yapılan ölçüm, dolaylı yoldan yapılan bir ölçümdür. Bireşimsel yaratıcı yetenekler; senteze yani bireşime dayanan özgün ve yüksek nitelikli fikirler üretmede kullanılan yeteneklerdir. Sanat, tarih, bilim, yazarlık gibi alanlarda yeteneklere sahip insanlar, sıradan durumlardan bile özgün fikirler çıkarabilir. Bireşimsel yaratıcı yetenekleri ölçebilen testlere Torrance'ın Yaratıcı Düşünce Testi-Sözel, Şekilli örnek olarak verilebilir (Oğurlu, 2012).

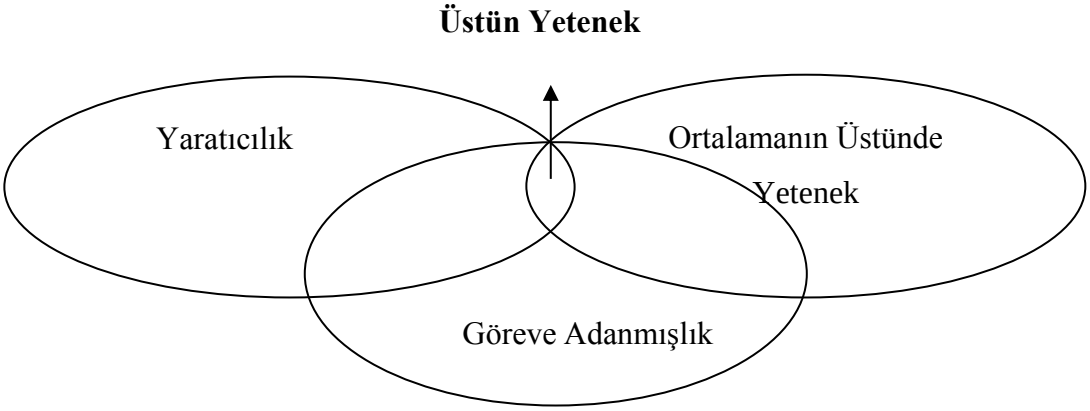
İçerik uygulamalı yetenekler ise günlük yaşamda, bireyin ait olduğu çevrede başarılı olmak için kullandığı yeteneklerdir. Okullarda, okulun genel amaçlarını gerçekleştirmek ve kavratmak için içerik uygulamalı yeteneklerden faydalanılır. Örneğin; testlere ve sınavlara nasıl çalışılmalı, öğretmen ve diğer öğrencilerle nasıl geçinmeli ve ödevlere ne kadar zaman ayrılmalı gibi sorulara öğrenci, bu yetenekleriyle karşılık verir. İş hayatında da beklenen verimliliği sağlamada ve beklenen davranışları sergilemede bu yeteneklerden faydalanılır.

2.5.2.2. Gagne'nin Üstün Yeteneklilik Modeli

Gagne'ye göre üstünlük, bireyin kendi yaşıtlarının en azından %10'undan daha yukarıda olan, en az bir yetenek alanında, sahip olunan ve eğitilmeden kendiliğinden ortaya çıkan doğal yeteneklere (eğilim ya da armağan-*gift* adını alır) sahip olunması olarak tanımlanmaktadır. Yetenek ise; bireyin, dizgesel olarak geliştirilmiş yüksek becerilerin yanı sıra, insan etkinliğinin bir alanında yaşıtlarının en azından %10'undan daha üst düzeyde bilgiye sahip olması olarak tanımlanır. Bununla birlikte Gagne, üstün yetenekliliğe farklı bir bakış açısı getirerek onun farklı bileşenlerine de odaklanır. Üstün Yetenekliliğin Farklılaştırılmış Modeli olarak sunduğu modelde de, yeteneğin mutlaka eğitim ve uygulama ile birleştirilmesi gerektiğini, üstün yetenekli bir bireyin yeteneklerinin ortaya çıkmasında kişisel ve çevresel etkenlerin olumlu ya da olumsuz etkileri olabileceğini belirtir (Ercan, 2013).

2.5.2.3 Renzulli'nin Üçlü Halka Modeli

Renzulli (1999)'ye göre, üstün yetenekli davranış insan doğasının üç temel öğesi arasındaki etkileşimin dışa yansımasıdır. Bu ortalama üzeri öğeler, ortalamanın üstünde yetenek, yüksek düzeyde yaratıcılık ve göreve adanmışlık olarak ifade edilmiştir. Bu öğelerin hiç biri tek başına üstün yeteneklilik değildir. Üstün yetenekli birey bu üç öğenin üçüne de aynı anda sahip olan bireydir. Şematik olarak düşünüldüğünde (Şekil-2), üstün yetenek bu üç öğenin kesişimi, karmasıdır. Renzulli, tanılama sürecinde öğrenciyi eleyici olmaktan ziyade, kapsayıcı olmaya çalışılmasını ve esnek davranılması gerektiğini vurgulamaktadır.

Şekil 2 - Renzulli Üçlü Halka Modeli

2.5.2.4. Gardner'ın Çoklu Zekâ Kuramı

Gardner, zekâyı, kişinin belli kültürel dokuda ürünler ortaya koyabilme, karşılaştığı probleme etkili ve verimli çözümler üretebilme ve çözülmesi gerekli yeni ve karmaşık problemleri keşfetme yeteneği olarak tanımlar. Gardner'e göre çoklu zekâ kuramının iki temel özelliği, onu geleneksel anlayıştan ayırmaktadır: Kuramın zekâ tanımı gerçek yaşamda problem çözmeye ve bir ürün elde etmeye dayanır. Niceliksel anlayışa bağlı bütüncül zekâ tanımının tersine çoklu zekâ anlayışı bireylerin zekâlarını nasıl kullandıklarını anlamaya dayanır. İkinci özellik ise, zekânın çoğul olarak ele alınmasıdır. Buna göre zekâların her biri ayırt edici bir simge dizgesine ve bilgi işlemede çeşitli yöntemlere sahiptir (Oral, 2004).

Gardner, geliştirdiği bu kuramda yedi tür zekâ alanı ortaya koymuştur: Sözel zekâ, matematiksel zekâ, görsel zekâ, müziksel zekâ, içsel zekâ, sosyal zekâ, bedensel zekâ. Daha sonra bu yedi zekâ alanına bir yenisini eklemiş ve iki zekâ alanını da kurama girmeye aday göstermiştir. Sekizinci zekâ alanı, doğal çevreyi anlama ve

tanıma ile ilgili olan doğal zekâdır. Mitoloji, sanat, bilim ve felsefe alanlarındaki yetenekleri içeren varoluşçu zekâ alanı ve metafizik ile ilgili yetenekleri içeren ruhsal zekâ alanı da teoriye girmeye aday gösterilmiştir (Oğurlu, 2012).

2.5.3. Üstün Yetenekli/Zekâlı Çocukların Özellikleri

Amerika'da 1972 yılında ülkenin üstün yetenekli/zekâlılarla ilgili politikasını belirlemek amacıyla hazırlanan ve günümüzde de pek çok eyalette bu alanın genel standartları olarak kabul edilen Marland Raporu'na göre bu bireyler aşağıdaki alanlardan birinde ya da bir kaçında üstün performans gösterirler (Marland, 1972: 2):

- Genel zihinsel yetenek,
- Özel akademik yetenek,
- Yaratıcı ya da üretici düşünme yeteneği,
- Liderlik yeteneği,
- Görsel ve/veya performans sanatlarında yetenek,
- Devinimsel (*psycho-motor*) yetenek.

Maker ve Nielson (aktaran Levent, 2011: 12-13), üstün yetenekli/zekâlı bireylerin dört temel özelliğe sahip olduğunu belirtir:

Öğrenme: Gözle görülür kolaylıkta ve şaşırtıcı hızda, özel anlama yeteneğine sahip olma.

Bellek, Bilgi ve Anlayış: Bilgiyi alma veya beceriyi kazanma, devam ettirme, bütünleştirme ve geliştirme konusunda olağanüstü kapasiteye sahip olma.

Problem Çözme: Belli bir amaca ulaşma yolunda engellenme ile karşılaştığında güçlükleri ortadan kaldırma ve meydan okuma konusunda olağanüstü yeteneğe sahip olma.

Usa vurma: Seçenekleri ve olasılıkları düşünme konusunda olağanüstü yeteneğe sahip olma.

Alanyazında üstün yetenekli/zekâlı çocukların özellikleri genel olarak şöyle özetlenir (Silverman, 2005: 3):

- Fiziksel enerjileri yüksektir.
- Güçlü bir merak duygusuna sahiptirler.
- Sıra dışı bir belleğe sahiptirler.
- Aynı probleme çeşitli çözümler sunabilirler.
- Yetişkin düzeyinde espri anlayışına sahiptirler.
- Yaşıtlarından daha erken okumayı öğrenirler.
- Geniş bir sözcük dağarcığına sahiptirler.
- Çabuk ve kolay öğrenirler.
- Çok iyi neden-sonuç ilişkisi kurabilirler.
- (Eğer ilgilerini çekerse) dikkat süreleri uzundur.
- Sayısal becerileri çok yüksektir.
- Kendinden yaşça büyük kişilerle arkadaşlık yapmayı tercih ederler.
- Hassas ve duygusal bir yapıya sahiptirler.
- İlişkilerinde dürüstlük ve adalet kavramlarına önem verirler.
- Doğaldırlar.
- Gelişmiş bir sosyal olgunluğa sahiptirler.
- Rekabeti severler.
- Yaratıcılık becerileri yüksektir.
- Sorumluluk duygusuna sahiptirler ve üzerlerine düşen görevleri sonlandırırlar.
- Kişisel farkındalıkları yüksektir ve kendilerini kontrol edebilirler.
- Mükemmeliyetçi bir yapıya sahiptirler.

2.5.4. Üstün Yetenekli/Zekâlı Çocukların Tanılanmasında Kullanılan Yaklaşım ve Ölçekler

Üstün yetenekli/zekâlı öğrencileri belirleme, aranan öğrenciye ulaşma çalışmasıdır. Burada önemli olan nokta, üstün yetenekliliğe yüklenen anlam, tanımlar,

tanılamada kullanılan ölçme araçları ve tanılama yöntemleridir (Ercan, 2013: 26). Gerek ülkemizde gerekse yurt dışında üstün yetenekli/zekâlı çocukların belirlenmesinde genellikle zekâ testi uygulanmaktadır. Zekâ testlerinin çoğunluğu Batı'da yirminci yüzyılda geliştirilmiştir. Kuram ve testlerin çoğu, zekâyı ölçülebilir, değişmez ve gelişmez bir kavram olarak göstermiştir. Genel kanıya karşın Binet, zekânın tek bir rakamla ölçülemeyecek kadar karmaşık olduğunu ve zekânın değişebilir ve gelişebilir bir kavram olduğunu savunmuştur (Eriş, 2008: 64).

Her ne kadar salt IQ puanının yetenek ve zekâ göstergesi olmadığı düşünülse de geçmişten günümüze üstün yetenekli/zekâlı çocukların tanılanmasında tartışması yapılan zekâ ölçekleri uygulanagelmiştir (Akkanat, 2004: 175). Uygulanan zekâ testleri tanılamaya yönelik bir takım eksiklik ve aksaklıklara neden olmuştur. Örneğin testlerin ve ölçeklerin yurt dışı kökenli olması kültürel farklılıkları ve algılama sıkıntılarını da beraberinde getirmiştir. Ülkemizde uygulanan zekâ testlerinin büyük çoğunluğu yurt dışı kökenli testlerdir (Ercan, 2013: 27).

Üstün yetenekli/zekâlı çocukları tanılamak amacı ile kullanılan zekâ testleri aşağıda kısaca açıklanmaktadır:

Grup Zekâ Testleri: Çoğunlukla çoktan seçmeli olan grup zekâ testleri grup olarak uygulanacak şekilde geliştirilmiştir. Bu tür testlerin kullanılmasının amacı zaman ve uygulayıcı yetersizliğini ortadan kaldırmaktır (Atalay, 2007: 35). Raven'in İlerlemeli Matrisler Testi, Cattell Zekâ Testi 2A ve 2B formları, Thorndike ve Hagen tarafından geliştirilen Bilişsel Yetenek Testi, Bilişsel Beceriler Testi grup zekâ testlerinden bazılarıdır.

Bireysel Zekâ Testleri: Ortamda sadece testi alan ve testi uygulayan kişinin bulunduğu, ortalama 60-70 dakika süren ve sınırlı bir zaman diliminde bireye uygulanan zekâ testleridir. Genel zekâ kuramını temel alan Wechsler Zekâ Ölçeği, Stanford-Binet Zekâ Ölçeği üstün zekâ ya da yeteneği belirlemede kullanılan en yaygın ölçeklerdir (Ercan, 2013: 27).

Özel Yetenek ve Beceri Testleri: Genel yeteneklerin çeşitli birleşimlerini özel bilgi alanlarına veya sanat, liderlik, yönetim gibi performans alanlarına uygulayabilme kapasitesini ölçen testlerdir (Ercan, 2013: 28).

Yaygın olarak kullanılan zekâ ve yetenek ölçekleri, düzenleme ve standardizasyon yılı ile Tablo 1'de sunulmuştur:

Türkçe Adı	**İngilizce Adı**	**En Son Düzenleme ve Standardizasyon Yılı**
Bilişsel Yetenekler Testi	*Cognitive Abilities Test*	1996
Das Naglieri Bilişsel Değerlendirme Sistemi	*Das Naglieri Cognitive Assessment System*	2000
Sözel Olmayan Evrensel Zekâ Testi	*Universal NonVerbal Intelligence Test*	1998
Kaufman Eğitimsel Başarı Testi	*Kaufman Educational Achievement Test*	1996
Naglieri Sözel Olmayan Zekâ Testi	*Naglieri Nonverbal Intelligence Test*	2002
Otis Lennon Okul Yeteneği Testi	*Otis Lennon School Ability Test*	1995
Peabody Bireysel Başarı Testi	*Peabody Individual Achievement Test*	1996
Peabody Resim Sözcük Testi	*Peabody Picture Vocabulary Test*	1994
Raven İleri Matrisler Testi	*Raven Standard Progressive Matrices Test*	2003
Raven Standart İlerlemeli Matrisler Testi	*Raven Advance Progressive Matrices Test*	2003
Raven Renkli Matrisler Testi	*Raven Coloured Progressive Matrices Test*	2003
Sözel Olmayan Zekâ Testi	*Test of Nonverbal Intelligence*	1996
Sözel Olmayan Kapsamlı Zekâ Testi	*Comprehensive Test of Nonverbal Intelligence*	1996
Stanford Binet Zekâ Ölçeği-V	*Stanford Binet Intelligence Scales-V*	2002
Wechsler Çocuklar İçin Zekâ Testi-IV	*Wechsler Intelligence Scale for Children-IV*	2000
Woodcock Johnson-III	*Woodcock Johnson-III*	1999

Tablo 1-Yaygın Olarak Kullanılan Zekâ ve Yetenek Ölçekleri (Sak, 2010: 99)

Tanılama süreçlerini açıklarken, zekâ ve yetenek testleri dışında tanılama yöntemlerinden de bahsedilmesi gerekir. Üstün yetenekli/zekâlı öğrencileri tanılamada üç temel yöntemden bahsedilebilir (Ercan, 2013: 29):

Norm Tabanlı Tanılama: Norm grubu ile teste tabi tutulan bireyin performansları karşılaştırılarak yapılan tanılama yöntemidir. Bu tür tanılama yöntemlerinde norm ve standardizasyon çalışmaları yapılmış testler kullanılmaktadır. Norma dayalı tanılamada testlerin yalnızca bir ülkede ya da bölgede uygulanarak norm grubunu oluşturması bu tanılama yöntemi için sınırlılık oluşturmaktadır.

Örneklem Tabanlı Tanılama: Herhangi bir norm grubu ile karşılaştırma yapılmaksızın örneklem içinde yer alan bireylerin grup içindeki yerini ve durumunu gösteren tanılama türüdür. Örneğin 10 kişinin kabul edileceği bir programa 100 kişi de başvursa 200 kişi de başvursa ilk 10 içinde yer almak önemlidir.

Ölçüt Tabanlı Tanılama: Ölçme aracında bir eşik değer belirlenerek yapılan tanılamadır. Örneğin başarılı olmak için testten en az 50 puan almanın gerekli olduğu bir durumda 51 puan alan kişi başarılı olarak nitelendirilirken 49 puan alan kişi başarısız olarak nitelendirilmektedir.

Tanılama yöntemleri, kullandıkları ölçme araçları nedeniyle değil, kullandıkları ölçütler bakımından farklılık gösterir (Sak, 2010). Yapılan üstün yetenek ve zekâ tanımları, tanılamada kullanılan ölçme araçları, tanılama yöntemleri kadar başka unsurlar da tanılama sürecinde önemlidir. Örneğin erken tanılama, daha doğru ifade ile uygun zaman seçimi de önemlidir. Çünkü üstün yetenekli/zekâlı çocuklara yönelik özel eğitim önlemlerinin alınabilmesi ve yapılacak çalışmaların etkili olabilmesi için söz konusu çocukların en uygun yaşta tanılanması gerekmektedir.

3. BULGULAR

3.1. Veri Toplama ve Çözümleme

Bu tez kapsamında yürütülen Türkçe sormaca, 86 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi (31 kız, 55 erkek), 86 ortaokul beşinci sınıf öğrencisi (34 kız, 52 erkek) ve 59 ortaokul altıncı sınıf öğrencisi (24 kız, 35 erkek) olmak üzere toplam 231 öğrenciye uygulanmıştır. Bu öğrenci grupları, sınıf bazında *dördüncü sınıf, beşinci sınıf ve altıncı sınıf grubu* olarak adlandırılacaktır. Öğrencilere toplam 10 adet Türkçe somut ve soyut ulam içeren bir sormaca uygulanmıştır (EK-1). Türkçe sormacanın uygulanmasından 15 gün sonra ise aynı öğrenci gruplarını hedef alacak şekilde, Türkçe sormacadaki ulamların İngilizce karşılıklarını içeren 10 adet somut ve soyut ulamın olduğu İngilizce sormaca uygulanmıştır (EK-2). İngilizce sormaca; 86 ilkokul dördüncü sınıf öğrencisi (30 kız, 56 erkek), 85 ortaokul beşinci sınıf öğrencisi (33 kız, 52 erkek) ve 56 ortaokul altıncı sınıf öğrencisi(22 kız, 34 erkek) olmak üzere toplam 227 öğrenciye uygulanmıştır.

Çalışma grubu, üstün yetenekli/zekâlı olarak tanılanmış ve bu kapsamda Ankara ili, Çankaya ilçesinde hizmet veren Yasemin Karakaya Bilim ve Sanat Merkezi'ne kayıt olan öğrencilerden, sormacaların uygulandığı günlerde merkezdeki etkinliklere devam eden öğrencilerdir. Bu merkez, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak üstün yetenekli/zekâlılara eğitim veren özel eğitim kurumudur. Merkeze, uygun görülen eğitim-öğretim yıllarında belirlenen sınıflar düzeyinde MEB Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan tanılama ile öğrenci seçimi yapılır. Tanılamada bilgi veya akademik başarı ölçülmemekte; kalıtsal veya çevresel birtakım nedenlerden dolayı farklılaştırılmış programlarla

desteklenmeye gereksinim duyan öğrenciler belirlenmektedir. Merkeze kaydedilecek öğrenciler Ankara ili Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Sincan ve Yenimahalle ilçelerindeki örgün eğitim kurumlarına devam eden öğrenciler arasından tanılanmaktadır. Dolayısıyla sosyo-kültürel açıdan genellikle orta ve yüksek profile sahip aile ve okul çevrelerinden gelmektedirler.

Çalışma gurubu seçiminde, yaş ve sınıf düzeyi dışında herhangi bir ölçüt gözetilmemiştir. Öğrencilerden, 10 anlamsal üst düzey ulamın her biri için, ulamı en iyi temsil ettiği düşünülen öğeden başlayarak, Türkçe ulamlar için 7şer, İngilizce ulamlar için 5er öğeyi yazarak sıralamaları istenmiştir. İngilizce sormacada ulam altı öğeler için 7 yerine 5 öğe istenmesinin nedeni, yabancı dil olarak öğrenilen bu dilde öğrenci dil düzeylerinin dikkate alınmasıdır. Sormacalarda herhangi bir öğe listesi sunulmamış olup, hangi öğelerin ulamlara dâhil edilebileceği konusunda öğrenciler tamamen serbest bırakılmışlardır. Daha önce farklı özelliklerdeki bireylerden benzer veri toplama yöntemi ile veri toplayan Önal 2011'in çalışmasından uyarlanan Türkçe sormaca formu kullanılmış, bu sormacadaki ulamların İngilizce karşılıklarını içeren (örneğin, *içecek* ulamı için *drink*) İngilizce sormaca da aynı şekilde hazırlanarak toplam 2 farklı sormaca formu kullanılmıştır.

Öğrencilerin uygulamaya katılımı 20 kişilik gruplar halinde, derslik ortamında gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerden talep edilen kişisel bilgiler *yaş*, *cinsiyet*, *sınıf düzeyi* ve *en uzun yaşanılan yer* bilgileridir.

Formların bilgisayar ortamına aktarılması Microsoft Office Excel programı ile gerçekleştirilmiş ve burada oluşturulan veri tabanı, SPSS istatistik analiz programında çözümlenmiştir. Veri tabanı değerlendirilirken, bir öğenin *sıklık değeri* yüzde cinsinden belirlenmiş ancak bununla yetinilmeyip ortalama olarak kaçıncı sırada göründüğüne dair bir *sıra medyanı* oluşturulmuştur. Önal 2011'de belirtildiği gibi, öntür olabilme veya öntüre benzeyen tipik bir ulam üyesi olabilme durumu ulam içi yapıda mümkün olduğunca sık tercih edilme ve en üst sıralarda bulunmak ile mümkündür. Sıra medyanı verisi, sıklıkları eşit öğelerin hangisinin daha tipik üye olduğuna karar verilmesinde önemli bir işleve sahiptir.

Hem Türkçe hem de İngilizce sormaca verileri için "genel", "sınıf düzeyi" ve "cinsiyet" ölçütlerine göre her bir ulamın öğelerini çözümleyen toplam 12şer temel tablo oluşturulmuştur. Tablolarda, sıklık yüzdesi en yüksek ilk 7 öğeye yer verilmiştir. Nicel ve nitel çözümlemeler bu tablolar üzerinden yapılırken, öntürler üzerine yapılmış çeşitli çalışmaların sonuçları da dikkate alınarak sosyo-kültürel; zekâ düzeyi, cinsiyet, sınıf düzeyi ve/veya yaş, ana dil ve yabancı dile dayalı değerlendirmeler de yapılmıştır.

Sormacalarda, somut ve soyut ulamlara birlikte yer verilmiştir. Türkçe sormacada kullanılan ulamlar; İÇECEK, GİYSİ, TAŞIT, MEYVE, VÜCUT BÖLÜMÜ, RENK, GEOMETRİK ŞEKİL, YETENEK, DUYGU ve SORUN'dur. İngilizce sormacada kullanılan ulamlar; DRINK, CLOTH, VEHICLE, FRUIT, BODY PARTS, COLOUR, GEOMETRICAL SHAPE, ABILITY, FEELING/SENSATION ve PROBLEM'dır. Öğrencilere, içinden öğe tercih edebilecekleri herhangi bir liste

verilmediği için, tercihlerinde tamamen özgür kalmışlar, bu da sözcüksel öğe çeşitliliğini arttırmıştır. Bu aşırı çeşitliliğin bir dağınıklık yaratarak, *en iyi* ve *iyi* üye oluşumunda bir dezavantaj yaratmaması için öğelerde bazı birleştirmeler yapılması zorunlu olmuştur. Örneğin:

İÇECEK ulamında, *kola, coca cola, cola* öğeleri *kola* öğesi altında birleştirilmiştir.

GİYSİ ulamı altındaki *kot, kot pantolon* gibi öğeler *kot pantolon* öğesi altında birleştirilmiştir.

TAŞIT ulamı altında yer alan *araba, otomobil* gibi öğeler *araba* öğesi altında birleştirilmiştir.

VÜCUT BÖLÜMÜ ulamı altındaki *baş, kafa* gibi öğeler *kafa* öğesi altında birleştirilmiştir.

YETENEK ulamı altında *basketbol-basketbol oynamak, futbol-futbol oynamak* gibi sözcükler *basketbol oynamak, futbol oynamak* gibi uygun görülen tek bir öğe altında birleştirilmiştir.

DUYGU ulamında *üzüntü-üzülmek, korku-korkmak, şaşkın-şaşmak* gibi aslında aynı kavramı ifade eden öğeler *üzüntü, korku, şaşkın(lık)* gibi uygun görülen tek bir öğe altında birleştirilmiştir.

SORUN ulamı altında, *açlık-aç kalmak, ödev-ödev yapmak, çözüm-çözmek* gibi öğeler *açlık, ödev, çözüm* gibi uygun görülen tek bir öğe altında birleştirilmiştir.

DRINK ulamında *coke-coca cola-cola* öğeleri *coke* öğesi altında birleştirilmiştir.

VEHICLE ulamında, *automobile-car* sözcükleri *car* öğesi altında birleştirilmiştir.

CLOTH ulamında tekil-çoğul karmaşası yaşanmaması için, *shoe-shoes, trouser-trousers* gibi sözcükler *shoes, trousers* gibi uygun görülen tek bir öğe altında birleştirilmiştir.

BODY PARTS ulamında tekil-çoğul karmaşası yaşanmaması için, *arm-arms, eye-eyes* ve *leg-legs* gibi sözcükler *arm, eye* ve *leg* gibi uygun görülen tek bir öğe altında birleştirilmiştir.

ABILITY ulamında *sing a song-singing, dancing-to dance* ve *play football-playing football* gibi öğeler *singing, dancing, football* gibi uygun görülen tek bir öğe altında birleştirilmiştir.

PROBLEM ulamında *being hungry-hungry, being thirsty-thirsty,* gibi sözcükler *hungry* ve *thirsty* gibi uygun görülen tek bir öğe altında birleştirilmiştir.

Sormaca sonuçları, aynı ulamları ele alan başka çalışmalar bulunduğu durumlarda, veri değerlendirmede temel alınan yaş, dil, sosyo-kültürel nitelikler, coğrafi konum gibi ölçütler farklılık gösterse de bu çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Bu çalışmalar Rosch 1973 ve Rosch 1975, Çengelci 1996, Seferoğlu 1999, Önal 2011, Gökmen 2010, Gökmen 2013 ve Li 2014'tür.

Veri çözümleme açısından Rosch 1973, Rosch 1975 ve Seferoğlu 1999'da aynı yöntemin izlendiği söylenebilir; bireylere bir öğe listesi sunularak bu öğelerin ulam altına en tipikten en az tipik olana doğru sıralanması istenmiştir. Bu çalışmalarda sıklık verisi yoktur. Rosch 1973 ile bu tez çalışmasında kullanılan anlamsal ulamlardan MEYVE ve TAŞIT ulamları için yazılan öğeler karşılaştırılmıştır. Aynı çalışmada 10 yaş çocukların, bir ulamdaki öntür olan öğe ya da öğelerin o ulamın üyesi olduğunu yetişkinlere göre daha çabuk öğrendikleri de saptanmıştır. Öte yandan çocuklar, bir ulamı en az temsil eden öğeleri değerlendirirken yetişkinlere göre daha çok hata yapmaktadır. Rosch 1975 de üst düzey anlamsal ulamlara ilişkin daha önce edinilmiş bilgilerin ulam öğelerinin öntür değerlendirmelerinde belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu çalışma ile ortak olarak belirlenmiş ulam TAŞIT ulamıdır. Seferoğlu 1999 ile ortak belirlenmiş ulam ise MEYVE ulamıdır. Rosch 1973 ve 1975'in ana dili İngilizce olan bireylerle yapılan çalışmalar olduğu ve Seferoğlu

1999'un bu çalışmaları örnek alıp Türkçe bağlamında uygulama yaptığı unutulmamalıdır.

Çengelci 1996, ruhbilim alanında yapılmış bir doktora tezidir. Sormacanın 20 yıl önce başka bir şehirde (İzmir) uygulanmış olması, öntür algısının zamana göre değişimi ve farklı bir coğrafyanın sonuçlara etkisi açısından önemlidir. Çengelci 1996 ile bu çalışmada ortak olan ulamlar GİYSİ, MEYVE, TAŞIT ve RENK'tir. Çalışma, genç ve yaşlı olmak üzere iki farklı yetişkin grubu ile yapılmış olsa da bu tez çalışmasında, yöntem farklılığı nedeni ile genel olarak en tipik öğeler açısından ele alınmıştır.

Veri analizi açısından Çengelci 1996, Önal 2011, Gökmen 2010, Gökmen 2013 ve Li 2014'ün benzer çalışmalar olduğu söylenebilir. Gruplar bir öğe listesi ile sınırlandırılmayıp, tercihlerinde ve sıralamalarda özgür bırakılmışlardır. Gruplarca verilen öğelerin sıklık değerleri de dikkate alınmıştır. Önal 2011'de sıklık değerlerinin dışında öğelerin ortalama kaçıncı sırada göründüklerine dair sıra medyanı da hesaplanmıştır. Önal 2011'de cinsiyet açısından eşitliği sağlanmış 3 farklı yaş grubundan biri de 13-15 yaş aralığındaki 70 ilköğretim (günümüzde ortaokul 7. ve 8.sınıflar) öğrencileridir. Bu tez çalışması ile Önal 2011'de ortak belirlenmiş ulamlar MEYVE, İÇECEK, GEOMETRİK ŞEKİL, DUYGU, YETENEK ve SORUN'dur. Türkçe için yapılmış benzer çalışmalar arasından Önal 2011'de, çalışma grubunun özellikleri açısından, bu çalışmada veri toplanan gruba en benzer bireylerle çalışılmıştır.

Gökmen 2010 ve 2013, ana dili Türkçe olan bireylerin Rosch 1973'ün bulgularına koşut olarak anlamsal ulamların öntür seçimlerinde merkeze en yakın olduğunu düşündükleri öğelerden hareket ettikleri savını desteklemektedir. Fakat böyle önemli genellemelere ulaşılmadan önce farklı örneklemleri içeren benzer nitelikte çok sayıda çalışma yapılması gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu tez çalışması ile ortak belirlenmiş ulamlar MEYVE, TAŞIT VE İÇECEK'tir. Gökmen 2013, Gökmen 2010'un devamı niteliğinde bir çalışma olduğundan karşılaştırmalı tablolarda her iki çalışma birden Gökmen 2013 olarak adlandırılacaktır.

Li 2014, Türkçe ve Tayvan Çincesinde belirlenen öntürlerin karşılaştırıldığı, iki farklı dil üzerine yapılmış bir çalışma olarak dikkat çekmektedir. Bu tez çalışması ile ortak belirlenmiş ulamlar MEYVE ve İÇECEK'tir.

Bu tez kapsamında yürütülen Türkçe sormacada, Önal 2011 ve Gökmen 2013'e çok benzer bir yöntem izlenmiş ve öğrenciler tercihlerinde serbest bırakılmışlardır. Ancak, sıklık verisinin yanı sıra, Önal 2011'de uygulandığı gibi, öğelerin ortalama olarak kaçıncı sırada göründüklerine dair bir sıra medyanı elde edilmiş ve dikkate alınmıştır.

3.2. Niceliksel Gözlemler

Kullanılan Türkçe ve İngilizce sormacaların veri tabanlarına yönelik niceliksel gözlemler üç açıdan değerlendirilmiştir:

- Sınıf düzeyi ve cinsiyet ayrımı olmaksızın, tüm grubun öğe tercihlerinin değerlendirilmesi
- Ulam içi öğelerin üç farklı sınıf düzeyi bağlamında değerlendirilmesi

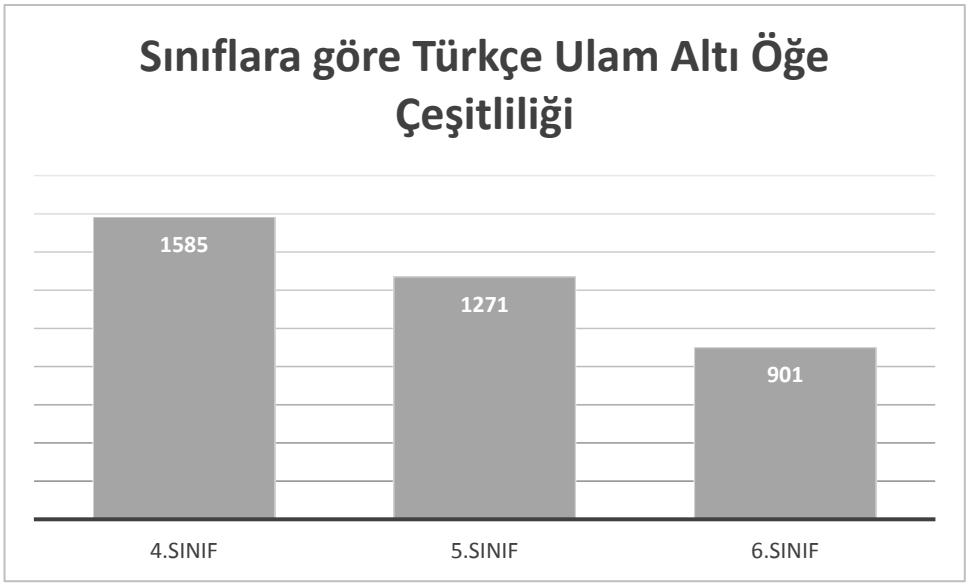
- Ulam içi öğelerin cinsiyet bağlamında değerlendirilmesi

Türkçe ve İngilizce sormacalarda öğrenciler tarafından belirlenip yazılan ulam öğelerinin *kullanım sıklığı ve medyan* değerleri de hesaplanmıştır. Yüzde olarak hesaplanan kullanım sıklığı ve her bir öğenin farklı bireylerce konumlandırıldığı sıra derecelerinin medyanı, yani orta değeri, öğelerin öntür değerlendirmesinde dikkate alınmıştır. Ulam içindeki öğelerin incelenmesinde birden fazla *iyi temsilci* olabileceği dikkate alınarak, bunlardan medyan değeri daha üst sırada olanlar öntür olarak düşünülmüştür.

Niceliksel veri tabloları, çözümleme kolaylığı açısından her bir ulam için tüm sonuçların gösterilebileceği şekilde düzenlenmiştir. Her bir karma veri tablosu, 4 sıra ve 3 sütun olarak algılanabilecek şekilde 12 adet alt tablonun birleşiminden oluşmaktadır. Birinci sıra TÜM KATILIMCILAR bazında sormacanın en GENEL verilerini içermektedir. İkinci sırada 4. SINIF ÖĞRENCİLERİ, üçüncü sırada 5. SINIF ÖĞRENCİLERİ ve dördüncü sırada 6. SINIF ÖĞRENCİLERİ için, sırasıyla, söz konusu ulam için en sık yazılan ilk 7 öğenin SIKLIK ve MEDYAN değerleri, GENEL ve KIZ-ERKEK olarak hesaplanmıştır. Karma veri tablosunu oluşturan her bir küçük tablonun üst kısmında, o grubun adı ve içerdiği birey sayısı yazmaktadır.

Sormacalarda, öğrencilerce yazılan öğelerin tekrarlarından arındırıldıktan sonra toplandığı sözcüksel çeşitlilik sınıf düzeylerine göre incelendiğinde, niceliksel olarak farklılıklar görülmüştür. Ortaya çıkan en çarpıcı sonuç, Türkçe verilerde sınıf düzeyi arttıkça öğe çeşitliğinin azalmasına karşın İngilizce verilerde artması ve tekrar azalmasıdır. Türkçe sormacada 4.sınıf ve 5.sınıf öğrencilerince yazılan öğe çeşitliliği,

tüm ulamlarda 6.sınıf öğrencilerinden fazladır. İngilizce sormacada 4.sınıf öğrencilerinin yazdığı öğe çeşitliliği, 5.sınıf öğrencilerinden çok daha az, 6.sınıf öğrencilerinden fazladır; en fazla öğe çeşitliliği 5.sınıflardadır. Aşağıda, Türkçe ve İngilizce veriler için her üç sınıf düzeyine ait sözcüksel öğe çeşitliliğini gösteren grafik ve bu çeşitliliği ulamlar bazında gösteren tablolar verilmiştir:

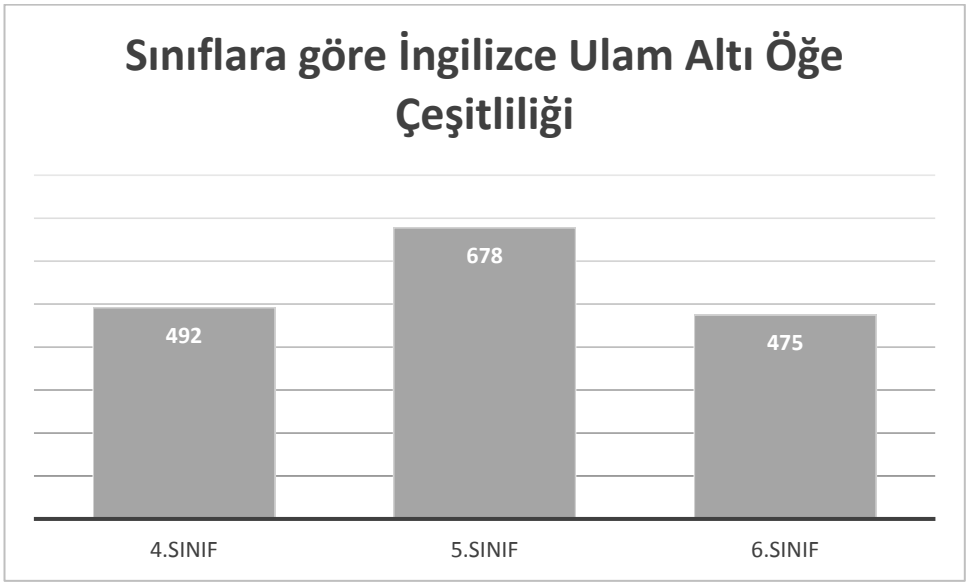

Grafik 1 - Türkçe Sormacada Sınıflara göre Ulam Altı Öğe Çeşitliliği

	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf	GENEL
İÇECEK	115	128	93	336
GİYSİ	170	138	86	394
TAŞIT	138	127	86	351
MEYVE	125	85	52	262
VÜCUT BÖLÜMÜ	101	71	45	217
RENK	84	50	39	173
GEOMETRİK ŞEKİL	102	84	45	231
YETENEK	265	225	150	640
DUYGU	135	110	85	330
SORUN	350	253	220	823
TOPLAM	1585	1271	901	3757

Tablo 2 - Türkçe Sormacadaki Ulamlar ve Sözcüksel Öğe Sayıları

Grafik 1'de görüldüğü gibi, 4.sınıf düzeyindeki kavram çeşitliliği 1585 değeri ile 5. sınıf (1271 öğe) ve 6.sınıf düzeyinden (901 öğe) daha yüksektir. Ulam bazında incelendiğinde, sadece İÇECEK ulamında, 5. Sınıf grubunun diğerlerinden daha fazla öğe sayısına sahip olduğu görülmektedir. Ancak 6.sınıf grubu, her ulam için en az kavram çeşitliliğine sahip olan çalışma grubudur. YETENEK ve SORUN soyut ulamlarındaki öğe çeşitliliğinin diğer ulamlara göre yüksek olması kayda değerdir.

Grafik 2 - İngilizce Sormacada Sınıflara göre Ulam Altı Öğe Çeşitliliği

	4. sınıf	5. sınıf	6. sınıf	GENEL
DRINK	41	51	33	76
CLOTH	44	52	36	87
VEHICLE	42	62	42	100
FRUIT	43	47	33	78
BODY PARTS	43	42	29	65
COLOUR	21	19	14	29
GEOMETRICAL SHAPE	51	66	34	100
ABILITY	81	133	84	211
FEELING/SENSATION	52	76	65	148
PROBLEM	74	130	105	243
TOPLAM	492	678	475	1137

Tablo 3 - İngilizce Sormacadaki Ulamlar ve Sözcüksel Öğe Sayıları

Grafik 2'de ise farklı bir durum söz konusudur. 6.sınıf düzeyindeki kavram çeşitliliği 475 değeri ile 4.sınıf (492 öğe) ve 5.sınıftan (678 öğe) daha düşüktür. En yüksek öğe çeşitliliği 5.sınıf düzeyindedir. Ulam bazında incelendiğinde ise değişken bir durum gözlenmektedir: VEHICLE ulamında 4. ve 6.sınıf düzeyindeki kavram çeşitliliği aynıdır (42 öğe). BODY PARTS ulamında 4. ve 5.sınıf düzeylerinin öğe çeşitliliği neredeyse aynıdır (43-42). COLOUR ulamı için en yüksek öğe çeşitliliği 21 değeri ile 4.sınıf düzeyindedir. ABILITY ulamında 4. ve 6.sınıf düzeylerindeki öğe çeşitliliği birbirine çok yakındır (81-84). PROBLEM ve ABILITY soyut ulamlarındaki öğe çeşitliliğinin diğer somut ulamlara göre yüksek oluşu dikkat çekicidir.

3.2.1. Türkçe

3.2.1.1. İÇECEK

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ (n=89)			ERKEK (n=142)		
İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN	İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN	İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN
Su	90,43	1	Su	89,77	1	Su	91,49	1
Kola	59,57	1	Kola	57,95	1	Kola	60,99	1
Meyve Suyu	52,61	3	Meyve Suyu	55,68	2	Meyve Suyu	51,06	3
Çay	43,91	6	Süt	43,18	2	Çay	45,39	6
Süt	40,87	2	Çay	42,05	3	Ayran	39,72	6
Ayran	36,96	6	Ayran	32,95	3	Süt	39,72	6
Gazoz	29,57	6	Gazoz	32,95	2	Gazoz	27,66	6
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN	İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN	İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN
Su	89,41	1	Su	86,67	2	Su	92,59	1
Kola	60,00	1	Meyve Suyu	63,33	2,5	Kola	61,11	1
Meyve Suyu	58,82	7	Kola	60,00	1	Meyve Suyu	57,41	7
Çay	50,59	2	Süt	50,00	4	Çay	53,70	2
Süt	43,53	6	Çay	46,67	3	Süt	40,74	6
Ayran	36,47	4,5	Ayran	33,33	1	Ayran	38,89	5
Limonata	34,12	7	Bardak	26,67	4	Limonata	38,89	7
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN	İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN	İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN
Su	94,12	1	Su	100,00	1	Su	92,16	1
Kola	58,82	1	Kola	57,58	1	Kola	60,78	1
Meyve Suyu	50,59	2	Meyve Suyu	54,55	2	Meyve Suyu	49,02	3
Çay	44,71	6	Süt	48,48	3	Çay	47,06	6
Süt	43,53	7	Çay	42,42	3	Süt	41,18	7
Gazoz	37,65	7	Gazoz	39,39	2	Gazoz	37,25	7
Ayran	31,76	4,5	Ayran	36,36	6	Ayran	29,41	4
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN	İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN	İÇECEK	SIKLIK (%)	MEDYAN
Su	89,66	1	Su	86,96	1	Su	94,12	1
Kola	62,07	3	Kola	60,87	4	Kola	64,71	3
Meyve Suyu	48,28	3	Meyve Suyu	52,17	4	Ayran	58,82	6
Ayran	46,55	2	Çay	39,13	4	Meyve Suyu	47,06	3
Çay	34,48	6	Gazoz	34,78	5	Süt	38,24	1
Süt	34,48	2	Ayran	30,43	3	Çay	32,35	4
Gazoz	24,14	6	Süt	30,43	2	Portakal Suyu	26,47	5

Karma Veri Tablosu 1 – İÇECEK Ulamı

Karma Veri Tablosu 1'in verilerine göre, *su* öğesi %90,43 sıklık ve 1 sıra medyanı ile birinci ve *kola* %59,57 sıklık ve 1 sıra medyanı ile ikincidir. Buna göre *su* öğesi, güçlü öntür olarak görülmektedir. 12 alt tablonun 11'inde 2. sırada yer alan *kola* öğesi, medyanı ile dikkat çekmektedir. İÇECEK ulamı verilerinin Önal 2011, Gökmen 2013 ve Li 2014 sonuçları ile karşılaştırıldığı Tablo 4 aşağıdadır:

	Yürütülen Sormaca	**Önal 2011 *Çocuk* Grubu**	**Gökmen 2013**	**Li 2014**
1	Su	Su	Meyve Suyu	Su
2	Kola	Kola	Su	Bira
3	Meyve suyu	Meyve suyu	Kola	Kahve
4	Çay	Çay	Çay	Rakı
5	Süt	Ayran	Ayran	Meyve suyu
6	Ayran	Kahve	-	-

Tablo 4 - İÇECEK Ulamı Karşılaştırmalı Tablo

Tablo 4'de, Önal 2011'de yararlanılan bireylerin 7. ve 8.sınıf öğrencilerinden oluşan bölümünün alındığı, Gökmen 2013 ve Li 2014'de yararlanılan grupların üniversite öğrencisi kız ve erkeklerden oluştuğu, buna karşın yürütülen sormacanın gruplarının 4-5-6.sınıf öğrencilerinden oluştuğu dikkate alınmalıdır. İçecek tercihleri, yaştan yaşa ve hatta cinsiyete göre farklılık gösterdiğinden ilk akla gelen *su* öğesi dışında yazılan öğelerin çeşitliliği normaldir. Yürütülen sormacadaki yaş grubunun en çok tükettiği içecekler öğe olarak yazılmıştır. S*u, kola* ve *meyve suyu*nun dört araştırmanın üçünde ilk üç sırada yer alması, bu öğelerin güçlü öntürler olduğunu göstermektedir. Ayrıca yürütülen sormacada 4.sınıf kız öğrencileri tarafından düşük bir sıklık ve medyan değeri ile de olsa bu ulam altına yazılan *bardak* öğesi, kavramsal ulamlamada parça-bütün ilişkisinin kullanılmasına örnek olarak gösterilebilir.

3.2.1.2. GİYSİ

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ (n=89)			ERKEK (n=142)		
GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN	GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN	GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN
Pantolon	68,26	3	Etek	73,86	1	Pantolon	65,25	1,5
Elbise	49,57	1	Pantolon	73,86	3	Gömlek	50,35	2
Gömlek	48,26	2	Elbise	72,73	1	Tişört	41,84	2
Etek	43,91	1	Gömlek	45,45	3,5	Ayakkabı	40,43	4,5
Tişört	42,17	3	Tişört	37,50	3	Elbise	35,46	1
Ayakkabı	36,96	5	Ayakkabı	31,82	5	Şort	26,95	5
Şort	25,22	5	Şort	22,73	5	Etek	25,53	5
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN	GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN	GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN
Pantolon	61,18	3	Etek	73,33	2	Pantolon	57,41	3
Gömlek	51,76	4	Pantolon	70,00	3	Gömlek	53,70	1
Elbise	49,41	1	Elbise	60,00	1	Elbise	44,44	1
Tişört	45,88	3	Tişört	53,33	3	Tişört	42,59	2
Etek	37,65	2	Gömlek	50,00	4	Ayakkabı	33,33	4
Ayakkabı	28,24	4	Şort	30,00	5	Şort	27,78	3
Şort	28,24	5	Çorap	23,33	7	Çorap	24,07	7
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN	GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN	GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN
Pantolon	74,12	2	Elbise	84,85	1	Pantolon	76,47	1,5
Elbise	52,94	1	Etek	75,76	1	Ayakkabı	43,14	4,5
Etek	48,24	1	Pantolon	72,73	3	Gömlek	37,25	2
Ayakkabı	40,00	5	Ayakkabı	36,36	5	Tişört	37,25	3
Tişört	36,47	1	Tişört	36,36	4,5	Elbise	33,33	1
Gömlek	35,29	2	Gömlek	33,33	2	Şapka	33,33	6,5
Şapka	28,24	7	Hırka	24,24	4,5	Etek	31,37	5
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN	GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN	GİYSİ	SIKLIK (%)	MEDYAN
Pantolon	72,41	2	Pantolon	86,96	5	Gömlek	67,65	2
Gömlek	63,79	2,5	Elbise	78,26	1	Pantolon	64,71	2
Etek	48,28	5	Etek	78,26	2	Ayakkabı	50,00	3
Ayakkabı	46,55	5	Gömlek	60,87	3	Tişört	50,00	2
Elbise	46,55	1	Ayakkabı	43,48	5	Kazak	35,29	2,5
Tişört	46,55	2	Tişört	43,48	3	Etek	29,41	3
Kazak	27,59	3,5	Çorap	26,09	5	Çorap	26,47	4

Karma Veri Tablosu 2 – GİYSİ Ulamı

GİYSİ ulamına ait niceliksel verilerin bulunduğu tablolar Karma Veri Tablosu 2'de verilmiştir. GENEL tabloda, GİYSİ ulamı için *pantolon*, *gömlek* ve *elbise* öğelerinin, 12 alt tabloda da ilk sıralarda tercih edildiği görülmektedir. Bu ulam

altındaki tercihlerde cinsiyete göre farklılıklar dikkat çekmektedir. Erkek öğrencilerin *pantolon* ve *gömlek* öğelerini daha sık tercih ettiği gözlenirken, kız öğrencilerin tercihlerinin *elbise* ve *etek* öğelerinde daha yoğun olduğu anlaşılmaktadır. Sınıf düzeyine göre ise; her üç sınıf için de *pantolon* öğesinin sıklık değerine göre ilk sırada tercih edildiği, medyan değerinin de yüksek olduğu görülürken, 4.sınıf ve 6.sınıf gruplarında *gömlek,* 5.sınıf grubunda ise *elbise* öğesinin sıklık değeri açısından *pantolon* öğesini takip ettiği görülmektedir.

GİYSİ ulamı için Çengelci 1996'da da en tipik öğenin pantolon olması, bu kavramın yaş, cinsiyet, zaman ve yer değişkenlerine bakılmaksızın Türkçe bağlamında güçlü bir öntür olduğunu göstermektedir.

3.2.1.3. TAŞIT

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ (n=89)			ERKEK (n=142)		
TAŞIT	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**TAŞIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**TAŞIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
Araba	77,83	1	Araba	77,27	1	Araba	78,72	1
Uçak	66,52	3	Uçak	65,91	3	Uçak	67,38	2
Otobüs	53,04	2	Otobüs	62,50	2	Otobüs	47,52	2
Gemi	43,04	3	Tren	47,73	3	Gemi	41,84	3
Kamyon	37,39	2	Gemi	45,45	3,5	Kamyon	35,46	2
Tren	36,09	5	Kamyon	40,91	2	Tren	29,08	2
Helikopter	25,65	5,5	Helikopter	26,14	7	Helikopter	25,53	6
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
TAŞIT	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**TAŞIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**TAŞIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
Araba	69,41	1	Araba	70,00	1	Araba	70,37	1
Uçak	58,82	2	Uçak	60,00	3	Uçak	59,26	2
Otobüs	50,59	2	Otobüs	56,67	2	Otobüs	48,15	2
Gemi	44,71	4	Tren	56,67	7	Gemi	42,59	3
Tren	40,00	4	Gemi	50,00	4	Kamyon	38,89	1
Kamyon	36,47	2	Kamyon	33,33	2	Tren	31,48	4
Helikopter	23,53	7	Helikopter	26,67	7	Helikopter	22,22	4
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
TAŞIT	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**TAŞIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**TAŞIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
Araba	83,53	1	Araba	84,85	1	Araba	84,31	1
Uçak	69,41	3	Otobüs	63,64	2	Uçak	74,51	3
Otobüs	57,65	2	Uçak	63,64	2,5	Otobüs	54,90	2
Gemi	45,88	3	Gemi	48,48	3	Gemi	45,10	6
Kamyon	34,12	2	Kamyon	45,45	2	Helikopter	27,45	6
Tren	29,41	3	Tren	36,36	3	Kamyon	27,45	2
Helikopter	24,71	5,5	Bisiklet	27,27	2	Tren	25,49	2
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
TAŞIT	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**TAŞIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**TAŞIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
Araba	84,48	1	Araba	82,61	1	Araba	88,24	1
Uçak	75,86	2	Uçak	82,61	3	Uçak	73,53	2
Otobüs	51,72	2	Otobüs	73,91	2	Kamyon	44,12	2
Kamyon	44,83	2	Tren	56,52	5	Gemi	38,24	4
Tren	41,38	6,5	Kamyon	47,83	2	Otobüs	38,24	2
Gemi	37,93	4	Bisiklet	39,13	5	Tren	32,35	5
Bisiklet	31,03	5	Gemi	39,13	3,5	Helikopter	29,41	5

Karma Veri Tablosu 3 – TAŞIT Ulamı

Karma Veri Tablosu 3'e göre *araba* öğesi, GENEL, SINIF, KIZ ve ERKEK tablolarında güçlü bir öntür olarak görünmektedir. *Araba* öğesini *uçak* ve *otobüs* öğeleri takip etmektedir. Bu öğelerin sıralamadaki yerleri sınıf düzeyi fark etmeksizin aynı olmuştur. TAŞIT ulamı, Önal 2011, Gökmen 2010 ve 2013'de Türkçe bağlamında, Rosch 1973 ve 1975'te de İngilizce bağlamında bireylere sorulmuştur. Yürütülen sormacada bu ulam sonuçlarının diğer çalışmalar ile karşılaştırıldığı tablo aşağıdadır:

	Yürütülen Sormaca	**Önal 2011 *Çocuk* Grubu**	**Gökmen 2013**	**Rosch 1975**	**Rosch 1973**
1	Araba	Araba	Araba	Otomobil (automobile)	Araba
2	Uçak	Otobüs	Otobüs	Station Otomobil	Kayık/Bot
3	Otobüs	Uçak	Uçak	Kamyon	Scooter
4	Gemi	Tren	Tren	Otomobil (car)	Üç Tekerlekli Bisiklet
5	Kamyon	Gemi	Motor	Taksi	At
6	Tren	Dolmuş	-	Jip	Kayak Takımı
7	Helikopter	Metro	-	Ambulans	-

Tablo 5 - TAŞIT Ulamı Karşılaştırmalı Tablo

Tablo 5'de görüldüğü gibi, *araba* öğesi tüm çalışmalarda öntür konumundadır. Çengelci 1996'da ise TAŞIT ulamı altında en tipik öğe olarak görülen kavram, *otobüs* olmuştur. Yürütülen sormacada ise *otobüs* öğesinin en tipik öğe olmaktan uzak olduğu görülmektedir. Türkçe bağlamında yapılan diğer çalışmalarda ise *otobüs* öğesinin *araba*'dan sonra en güçlü öğe olduğu gözlenmektedir.

3.2.1.4. MEYVE

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ(n=89)			ERKEK (n=142)		
MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN	MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN	MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN
elma	82,17	1	elma	86,36	1	elma	80,14	1
armut	54,78	2	çilek	56,82	4,5	armut	54,61	2
portakal	50,87	1	armut	55,68	2	portakal	48,94	4
muz	42,61	3,5	portakal	54,55	2	çilek	41,13	6
çilek	40,43	6	muz	46,59	4	muz	40,43	3
karpuz	31,74	5	kiraz	39,77	5	karpuz	29,08	4,5
erik	29,13	6	karpuz	36,36	5	erik	26,95	6
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN	MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN	MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN
elma	81,18	1	elma	86,67	1	elma	79,63	1,5
armut	50,59	2	armut	60,00	2	armut	46,30	2
çilek	44,71	4	çilek	53,33	5	portakal	44,44	1,5
portakal	44,71	1	muz	50,00	3	çilek	40,74	5
muz	35,29	3	portakal	46,67	1	erik	33,33	6
erik	31,76	4,5	kiraz	40,00	5	muz	27,78	3
kiraz	29,41	5	erik	30,00	3	mandalina	25,93	7
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN	MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN	MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN
elma	84,71	1	elma	93,94	1	elma	80,39	1
portakal	60,00	3	portakal	75,76	3	armut	62,75	2
armut	55,29	2	çilek	48,48	4	portakal	50,98	2
muz	45,88	4	kiraz	48,48	5	muz	45,10	7
çilek	41,18	6	muz	48,48	4	çilek	37,25	6
erik	34,12	6,5	armut	45,45	2	karpuz	35,29	5
karpuz	34,12	5	erik	45,45	6,5	kayısı	29,41	6
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN	MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN	MEYVE	SIKLIK (%)	MEDYAN
elma	82,76	1	elma	82,61	1	elma	85,29	1
armut	62,07	3	çilek	78,26	2	armut	58,82	3
çilek	60,34	7	armut	69,57	2	muz	55,88	2,5
muz	50,00	3	karpuz	56,52	3,5	portakal	55,88	2
portakal	48,28	1,5	ananas	43,48	5	çilek	50,00	6,5
karpuz	46,55	6	muz	43,48	3	karpuz	41,18	5
kavun	29,31	5	kavun	39,13	2	kiraz	26,47	7

Karma Veri Tablosu 4 – MEYVE Ulamı

MEYVE ulamında, GENEL tabloda *elma* öğesi en yüksek sıklık ve medyan değerine sahip öğedir ve *portakal* öğesi ile sıklık değeri açısından olmasa da sıra medyan değeri açısından aynı konumda gözlenmektedir. *Elma* öğesi tüm sınıf ve cinsiyet gruplarında güçlü bir öntür olarak görünmektedir. *Elma'*nın ulaştığı en yüksek sıklık ve sıra medyanı değeri, 5.sınıf KIZ öğrenci grubunda görülen %93,94 sıklık ve 1 sıra medyanıdır. En düşük değerleri ise %79,63 ve 1,5 sıra medyanı ile 4.sınıf ERKEK grubundadır. SINIF değişkenine göre GENEL tablolarda e*lma* öğesini en yakın takip eden öğe *armut* öğesidir. Yine GENEL tablolara bakıldığında *çilek, muz, portakal* öğelerinin, 5.sınıf öğrencileri hariç, elma ve portakal öğelerinden sonra geldiği görülmektedir. CİNSİYET değişkenine göre ise *çilek* öğesinin özellikle KIZ öğrenciler tarafından sıklıkla yazıldığı görülmektedir. Yapılmış diğer araştırmaların sonuçlarıyla karşılaştırmalı tablo aşağıdadır:

	Yürütülen Sormaca	**Önal 2011 *Çocuk* Grubu**	**Gökmen 2013**	**Çengelci 1996**	**Seferoğlu 1999**	**Rosch 1975**	**Rosch 1973**
1	Elma	Elma	Elma	Portakal	Elma	Portakal	Elma
2	Armut	Muz	Çilek	Elma	Portakal	Elma	Erik
3	Portakal	Portakal	Muz	Muz	Üzüm	Muz	Ananas
4	Muz	Armut	Portakal	Armut	Şeftali	Şeftali	Çilek
5	Çilek	Çilek	Erik	Üzüm	Mandalina	Armut	İncir

Tablo 6 - MEYVE Ulamı Karşılaştırmalı Tablo

MEYVE ulamı, Francis ve Kucera 1967'den itibaren pek çok çalışmada öntür özellikleri açısından incelenmiş temel ulamlardandır ve Tablo 6'da görüldüğü gibi *elma* öğesi bu ulam altında güçlü bir öntür olarak gözlenmiştir. *Portakal*, iki çalışmada öntür görünümünde olup, *elma* kavramından hemen sonra gelmektedir. *Muz* da *elma'*dan sonra düşünülebilecek tipik bir öğedir. Tablo 6'da yer almayan Li

2014'ün çalışmasında ise elma öğesi cinsiyet bağlamında öntür olarak gözlenmiş fakat genel toplamda baskın bir öğe olarak yer almamıştır. Yine Tablo 6'da yer almayan Çağlayan Dilber 2014'ün ortaokul 5. ve 8.sınıf öğrencileri ile yaptığı çalışmada, sırasıyla *elma, muz* ve *portakal* öğeleri en sık yazılan öğeler olmuştur.

3.2.1.5 VÜCUT BÖLÜMÜ

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ (n=89)			ERKEK (n=142)		
VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN	VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN	VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN
kol	71,74	1	kol	63,64	2	kol	77,30	1
bacak	61,30	3	bacak	62,50	3,5	bacak	60,99	3
el	56,96	1	el	62,50	1	el	53,90	1
ayak	54,78	2	ayak	57,95	2	ayak	53,19	5
kafa	42,17	1	göz	47,73	1	kafa	48,94	1
göz	36,96	3	burun	36,36	4	parmak	34,04	7
parmak	34,78	6,5	parmak	36,36	6	göz	30,50	3
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN	VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN	VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN
kol	75,29	2	kol	73,33	2	kol	77,78	3
bacak	67,06	3,5	bacak	66,67	4	bacak	68,52	3
ayak	41,18	3,5	ayak	53,33	2,5	kafa	40,74	1
el	38,82	1	el	53,33	1	ayak	35,19	5
kafa	36,47	1	göz	43,33	4	gövde	33,33	2
gövde	32,94	2	burun	36,67	7	el	31,48	1
göz	31,76	3	gövde	33,33	4	baş	29,63	1
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN	VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN	VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN
kol	70,59	1	el	69,70	1	kol	78,43	1
el	67,06	1	bacak	66,67	3,5	ayak	66,67	5
ayak	64,71	4	ayak	63,64	4	el	66,67	1
bacak	51,76	2	kol	60,61	1,5	kafa	50,98	1
kafa	44,71	1	parmak	51,52	6,5	bacak	43,14	4
parmak	42,35	7	göz	48,48	1	parmak	37,25	7
göz	37,65	3	ağız	39,39	6	göz	31,37	3
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN	VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN	VÜCUT BÖLÜMÜ	SIKLIK (%)	MEDYAN
el	70,69	1	el	69,57	1	bacak	79,41	3
kol	70,69	2	ayak	60,87	2	kol	79,41	1,5
bacak	68,97	3	kol	60,87	2	el	73,53	1
ayak	62,07	2	bacak	56,52	5,5	ayak	64,71	4
kafa	48,28	1	göz	56,52	1	kafa	61,76	1
göz	44,83	2	burun	39,13	4	parmak	50,00	5
parmak	44,83	6	parmak	39,13	6	burun	44,12	5

Karma Veri Tablosu 5 – VÜCUT BÖLÜMÜ Ulamı

Karma Veri Tablosu 5'e göre, GENEL tablodaki sıralanış *kol, bacak, el, ayak, kafa, göz* ve *parmak*'tır. Özellikle *kol* öğesi, 6.sınıf hariç tüm gruplarda sıklık

yüzdesi ve sıra medyanının yüksekliği ile güçlü bir öntür olarak görülmektedir. *Bacak, el* ve *ayak* öğeleri ise *kol* öğesinin arkasından sıklık yüzdelerine göre sıralanan öğelerdir. CİNSİYET bağlamında ise 5.sınıf ve 6.sınıf öğrencileri KIZ gruplarında, sıklık değeri ile *el* öğesi ilk sırada yer almaktadır. Tüm tablolara genel olarak bakıldığında, bu ulam altında yazılan öğelerin sıklık değerleri açısından birbirlerine olan yakınlığı dikkate değerdir.

3.2.1.6. RENK

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ (n=89)			ERKEK (n=142)		
RENK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**RENK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**RENK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
mavi	83,04	1	mavi	81,82	1	mavi	84,40	1
kırmızı	82,17	1	kırmızı	80,68	1	kırmızı	83,69	1
sarı	75,22	3	sarı	71,59	4	sarı	78,01	2
yeşil	67,83	3	yeşil	70,45	3	yeşil	66,67	3
mor	56,96	5	mor	65,91	2	mor	51,77	6,5
beyaz	49,13	7	pembe	65,91	1	beyaz	51,06	7
siyah	44,78	6	beyaz	46,59	6,5	siyah	46,81	3
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
RENK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**RENK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**RENK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
kırmızı	84,71	1	mavi	90,00	5	kırmızı	85,19	1
mavi	80,00	1	kırmızı	86,67	1	sarı	77,78	3
sarı	74,12	2,5	sarı	70,00	2	mavi	75,93	1
beyaz	56,47	6,5	mor	60,00	2,5	beyaz	57,41	6
yeşil	55,29	3	pembe	60,00	1	yeşil	53,70	2
mor	54,12	4	yeşil	60,00	3	mor	51,85	4
siyah	45,88	3	beyaz	56,67	6	siyah	46,30	3
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
RENK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**RENK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**RENK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
mavi	84,71	1	kırmızı	84,85	2	mavi	90,20	1
kırmızı	81,18	1	sarı	84,85	4	kırmızı	80,39	1
sarı	81,18	1	yeşil	81,82	3,5	sarı	80,39	1
yeşil	80,00	3	mavi	78,79	2	yeşil	80,39	3
mor	57,65	7	mor	72,73	3,5	mor	49,02	7
siyah	47,06	5	pembe	69,70	1	siyah	47,06	2
pembe	42,35	3	siyah	48,48	5	beyaz	41,18	4
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
RENK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**RENK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**RENK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
mavi	87,93	1	mavi	82,61	1	mavi	94,12	1,5
kırmızı	82,76	2	kırmızı	73,91	3	kırmızı	91,18	1
sarı	70,69	4	pembe	73,91	3,5	sarı	79,41	1
yeşil	70,69	4	yeşil	73,91	3,5	yeşil	70,59	4
mor	62,07	4	mor	69,57	2	beyaz	58,82	4,5
beyaz	51,72	7	sarı	60,87	4	mor	58,82	5
turuncu	46,55	6	beyaz	43,48	7	turuncu	52,94	6

Karma Veri Tablosu 6 – RENK Ulamı

Karma Veri Tablosu 6 incelendiğinde, TÜM KATILIMCILAR GENEL tabloda *mavi* ve *kırmızı* öğelerinin %83,04 ve %82,17 sıklık ve 1 sıra medyanı ile en

çok akla gelen ulam altı öğeler olduğu tespit edilmektedir. Tüm SINIF ve CİNSİYET tabloları incelendiğinde, *mavi'*nin aldığı en düşük sıklık değerinin %81,82, en yüksek değerinin ise %94,12 olduğu görülürken, *kırmızı'*nın aldığı en düşük sıklık değerinin %73,91, en yüksek değerinin ise %91,18 olduğu görülmektedir. *Mavi* ve *kırmızı* öğelerini takip eden öğenin *sarı* olduğu anlaşılırken bundan sonraki öğelerde çeşitlilik olduğu fark edilmektedir. GENEL tablodaki diziliş *mavi, kırmızı, sarı, yeşil, mor, beyaz* ve *siyah* şeklindedir. SINIF değişkeni bağlamında incelendiğinde de *mavi* ve *kırmızı* öğelerinin yine en tipik öğeler olarak göründüğü, *sarı* öğesinin de bu öğeleri takip ettiği gözlenmektedir. Sonraki öğelerde ise çeşitlilik olduğu tespit edilmiştir. CİNSİYET değişkenine göre ise *pembe* öğesinin 6.sınıf KIZ grubu hariç KIZ öğrenci gruplarında 1 sıra medyanı ile yer alması dikkate değerdir. 6.sınıf ERKEK öğrenci grubunda, *turuncu* öğesinin en düşük sıklık değeriyle de olsa RENK ulamı altına yazıldığı görülmektedir.

Çengelci 1996, Peynircioğlu 1988'den aktardığı RENK ulamına dair en tipik öğe bilgisini *kırmızı* olarak vermektedir. Kendi çalışmasında ise genel bir sonuç olarak tek bir tipik öğe gözlememiş, genç grubunda *mavi*, yaşlı grubunda ise *kırmızı* ve *siyah* öğelerini en tipik öğeler olarak bulgulamıştır.

3.2.1.7. GEOMETRİK ŞEKİL

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ (n=89)			ERKEK (n=142)		
GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN	GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN	GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN
kare	87,83	1	üçgen	92,05	1	kare	87,94	1
üçgen	86,09	1	kare	88,64	1	üçgen	82,98	1
dikdörtgen	73,04	3	dikdörtgen	80,68	3	dikdörtgen	68,79	3
daire	46,96	1	daire	51,14	2	beşgen	48,23	5
altıgen	46,52	6	altıgen	47,73	6	altıgen	46,10	5
beşgen	46,52	5	beşgen	44,32	5	daire	44,68	1
küp	20,43	1	küp	21,59	1	yamuk	23,40	5
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN	GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN	GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN
kare	88,24	1	üçgen	93,33	3	kare	88,89	1
üçgen	83,53	2	kare	90,00	1	üçgen	79,63	2
dikdörtgen	69,41	3	dikdörtgen	83,33	2	dikdörtgen	62,96	3
altıgen	48,24	6	altıgen	53,33	6	beşgen	48,15	4
beşgen	48,24	5	beşgen	50,00	5	daire	48,15	2
daire	43,53	1	daire	36,67	1	altıgen	46,30	5,5
küp	22,35	1	çember	26,67	7	küp	22,22	6
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN	GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN	GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN
kare	88,24	1	üçgen	100,00	1,5	kare	90,20	2
üçgen	88,24	1	kare	87,88	1	üçgen	82,35	1
dikdörtgen	72,94	3	dikdörtgen	69,70	3	dikdörtgen	72,55	3
daire	49,41	1	daire	57,58	2,5	beşgen	47,06	6
beşgen	42,35	6	altıgen	39,39	5	daire	45,10	1
altıgen	35,29	4	beşgen	36,36	4	yamuk	39,22	5
yamuk	30,59	4	küp	24,24	4,5	altıgen	33,33	5
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN	GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN	GEOMETRİK ŞEKİL	SIKLIK (%)	MEDYAN
kare	89,66	1	kare	95,65	2	üçgen	94,12	1
üçgen	89,66	1	dikdörtgen	91,30	4	kare	88,24	1
dikdörtgen	81,03	3	üçgen	86,96	3	dikdörtgen	76,47	3
altıgen	62,07	6	daire	65,22	2	altıgen	67,65	5,5
beşgen	51,72	5	altıgen	56,52	6	beşgen	52,94	5,5
daire	50,00	1,5	beşgen	52,17	5	daire	41,18	1
yamuk	29,31	5	yamuk	26,09	7	yamuk	32,35	5

Karma Veri Tablosu 7 – GEOMETRİK ŞEKİL Ulamı

GEOMETRİK ŞEKİL ulamına ait niceliksel verilerin bulunduğu Karma Veri Tablosu 7'de, *kare* ve *üçgen* öğeleri 12 alt tablonun 11'inde ilk iki sırada yer almıştır. *Kare* ve *üçgen*'in sıklık yüzdeleri çok yüksektir. İkisinin de sıra medyanları hem yüksek hem de aynı düzeydedir. Bu sebeple her ikisi de güçlü öntürler olarak görülmektedir. *Dikdörtgen,* %73,04 sıklık ve 3 sıra medyanı ile üçüncü sıradadır. *Daire,* %46,96 sıklık ve 1 sıra medyanı ile dördüncü sıradadır. SINIF değişkenine göre ise *kare, üçgen* ve *dikdörtgen,* yüksek sıklık yüzdeleri ile ilk üç sırayı almaktadır. 4.sınıf ve 6.sınıf grubunda *kare, üçgen, dikdörtgen* ve *altıgen* şeklinde bir sıralama oluşmuşken, bu durum, 5.sınıf grubunda *kare, üçgen, dikdörtgen, beşgen* şeklinde oluşmuştur. CİNSİYET bağlamında 4.ve 5.sınıf KIZ gruplarında *üçgen*, en sık görülen öğedir; aynı sınıf düzeylerinin ERKEK gruplarında ise en sık görülen öğe *kare*'dir. 6.sınıf grubunda ise tam tersi olarak KIZ grubu en sık *kare* öğesini tercih ederken ERKEK grubu *üçgen* öğesini yazmıştır.

GEOMETRİK ŞEKİL ulamı, Önal 2011'de de incelenen bir ulamdır. Tablo 7'ye bakıldığında, Önal 2011'deki *çocuk* bireylerin GEOMETRİK ŞEKİL ulamı altında tercih ettikleri ilk üç öğenin *kare, üçgen* ve *dikdörtgen* olduğu görülmektedir:

	Yürütülen Sormaca	**Önal 2011 *Çocuk* Grubu**
1	kare	kare
2	üçgen	üçgen
3	dikdörtgen	dikdörtgen
4	daire	altıgen
5	altıgen	beşgen
6	beşgen	daire
7	küp	sekizgen

Tablo 7 – GEOMETRİK ŞEKİL Ulamı Karşılaştırmalı Tablo

3.2.1.8. YETENEK

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ (n=89)			ERKEK (n=142)		
YETENEK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**YETENEK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**YETENEK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
resim çizmek	36,96	1	resim çizmek	57,95	1	futbol oynamak	37,59	1
futbol oynamak	28,26	1,5	şarkı söylemek	34,09	1	basketbol oynamak	29,08	3
basketbol oynamak	23,91	3	dans etmek	29,55	1,5	resim çizmek	24,11	1
yüzmek	22,17	1	müzik yapmak	27,27	2	yüzmek	21,99	2
şarkı söylemek	20,00	1	yüzmek	23,86	4,5	koşmak	17,73	1
müzik yapmak	18,26	2	beceri	17,05	2	müzik yapmak	12,77	2
dans etmek	16,96	1,5	voleybol oynamak	17,05	5	spor yapmak	12,06	2
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
YETENEK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**YETENEK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**YETENEK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
resim çizmek	37,65	1	resim çizmek	56,67	1	futbol oynamak	37,04	1
futbol oynamak	30,59	1	müzik yapmak	26,67	2	basketbol oynamak	31,48	3,5
basketbol oynamak	27,06	4	şarkı söylemek	26,67	1	resim çizmek	27,78	1
müzik yapmak	17,65	2	dans etmek	23,33	4,5	yüzmek	16,67	3,5
spor yapmak	17,65	1	matematik	23,33	2	koşmak	14,81	1
şarkı söylemek	16,47	1	spor yapmak	23,33	3	spor yapmak	14,81	1
yüzmek	14,12	1	basketbol oynamak	20,00	7	müzik yapmak	12,96	2
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
YETENEK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**YETENEK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**YETENEK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
resim çizmek	31,76	1	resim çizmek	54,55	1	futbol oynamak	39,22	2
futbol oynamak	24,71	2	dans etmek	30,30	1,5	basketbol oynamak	25,49	3
yüzmek	22,35	3	müzik yapmak	30,30	2	uçmak	19,61	1
beceri	17,65	2	şarkı söylemek	30,30	1	yüzmek	19,61	3
şarkı söylemek	17,65	1	yüzmek	27,27	4	koşmak	17,65	1
basketbol oynamak	16,47	3	beceri	24,24	3	resim çizmek	17,65	3
dans etmek	16,47	1,5	gitar çalmak	15,15	3	yanıt yok	14,01	6,5
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
YETENEK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**YETENEK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**YETENEK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
resim çizmek	44,83	2	resim çizmek	69,57	2	futbol oynamak	38,24	2
yüzmek	34,48	1	şarkı söylemek	52,17	1	yüzmek	35,29	1
basketbol oynamak	31,03	3,5	dans etmek	39,13	3,5	basketbol oynamak	32,35	3
futbol oynamak	31,03	2	yüzmek	34,78	7	resim çizmek	29,41	4
şarkı söylemek	29,31	1	basketbol oynamak	30,43	4	bilgisayar kullanmak	26,47	4
dans etmek	25,86	6	gitar çalmak	30,43	6	koşmak	23,53	3
müzik yapmak	22,41	2,5	voleybol oynamak	30,43	3,5	müzik yapmak	20,59	4,5

Karma Veri Tablosu 8 – YETENEK Ulamı

Karma Veri Tablosu 8'de, YETENEK ulamı altında çok fazla öğe çeşitliliği olduğu, bu sebeple tüm tablo genelinde sıklık yüzdelerinin oldukça düşük kaldığı görülmektedir. GENEL tablo ve SINIF düzeylerine bakıldığında, *resim çizmek* öğesinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir. 12 alt tablo içerisinde *resim çizmek* öğesinin sıklık yüzdesinin en yüksek olduğu tablo 6.sınıf KIZ tablosudur (%69,57). Bununla birlikte tüm alt tablolar incelendiğinde tercih sırasında ilk sırada yer alan öğenin cinsiyete bağlı ciddi farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. YETENEK ulamı altındaki 12 alt tablonun sadece ERKEK gruplarını kapsayan üçüne bakıldığında ilk sırada *futbol oynamak* yer alırken, KIZ gruplarını kapsayan üç tabloda da ilk sırada *resim çizmek* öğesi bulunmaktadır.

YETENEK ulamı GENEL tablosunun Önal 2011 çocuk grubu genel tablosu ile karşılaştırıldığında ortaya çıkan tablo aşağıdadır:

	Yürütülen Sormaca	**Önal 2011 *Çocuk* Grubu**
1	resim çizmek	Spor
2	futbol oynamak	Çalgı çalabilmek
3	basketbol oynamak	Şarkı söylemek
4	yüzmek	Resim yapmak
5	şarkı söylemek	Dans
6	müzik yapmak	Şiir yazabilmek
7	dans etmek	Oyunculuk

Tablo 8 – YETENEK Ulamı Karşılaştırmalı Tablo

Önal 2011'de *spor* öğesi erkek öğrenci grubunda en sık yazılan öğedir; kız grubunda ise en sık yazılan üçüncü öğe konumuna gerilemektedir. Benzer şekilde, bu çalışmada yürütülen sormacada da ERKEK grubunda *futbol oynamak* sıklık yüzdesi ile ilk sırayı alırken KIZ grubunda *resim çizmek* en sık yazılan öğedir.

3.2.1.9. DUYGU

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ (n=89)			ERKEK (n=142)		
DUYGU	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DUYGU**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DUYGU**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
üzüntü	80,43	2	üzüntü	86,36	2	üzüntü	77,30	2
mutlu(luk)	71,30	1	mutlu(luk)	77,27	1	mutlu(luk)	68,09	1
korku	47,83	5	şaşkın(lık)	47,73	3	korku	50,35	5
şaşkın(lık)	46,52	4	korku	44,32	7	şaşkın(lık)	46,10	4
heyecan	40,43	4	kızgın(lık)	42,05	3	heyecan	41,84	5
kızgın(lık)	39,13	3	heyecan	37,50	4	sevinç	41,13	1
sevinç	37,83	1	sevinç	32,95	1	kızgın(lık)	37,59	3
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
DUYGU	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DUYGU**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DUYGU**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
üzüntü	88,24	2	üzüntü	90,00	2	üzüntü	88,89	2
mutlu(luk)	67,06	1	mutlu(luk)	76,67	3	mutlu(luk)	62,96	1
korku	50,59	4	korku	46,67	4	korku	53,70	4,5
sevinç	45,88	1	heyecan	43,33	4	sevinç	51,85	1
şaşkın(lık)	42,35	3,5	şaşkın(lık)	40,00	4	şaşkın(lık)	44,44	3
heyecan	36,47	4	ağlamak	36,67	2	heyecan	33,33	4,5
kızgın(lık)	34,12	6	kızgın(lık)	36,67	5	kızgın(lık)	33,33	6
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
DUYGU	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DUYGU**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DUYGU**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
üzüntü	78,82	2	üzüntü	87,88	2	mutlu(luk)	74,51	1
mutlu(luk)	77,65	1	mutlu(luk)	84,85	1	üzüntü	74,51	2
heyecan	45,88	5,5	heyecan	45,45	5	heyecan	47,06	5,5
korku	42,35	5	şaşkın(lık)	45,45	3	korku	43,14	5
şaşkın(lık)	42,35	4	korku	42,42	3	kızgın(lık)	41,18	3
kızgın(lık)	40,00	3	kızgın(lık)	36,36	4	şaşkın(lık)	41,18	4
sevinç	28,24	1	sevgi	30,30	2	sevinç	27,45	2
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
DUYGU	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DUYGU**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DUYGU**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
üzüntü	74,14	2	üzüntü	86,96	2	mutlu(luk)	70,59	1
mutlu(luk)	70,69	1	mutlu(luk)	73,91	1	üzüntü	67,65	2
şaşkın(lık)	60,34	4	kızgın(lık)	65,22	3	korku	58,82	5
korku	53,45	5	şaşkın(lık)	65,22	3	şaşkın(lık)	58,82	4
kızgın(lık)	48,28	3	korku	47,83	7	heyecan	50,00	5
sevinç	41,38	6	sevinç	34,78	2,5	sevinç	47,06	6
heyecan	39,66	4	heyecan	26,09	3	kızgın(lık)	38,24	5

Karma Veri Tablosu 9 – DUYGU Ulamı

DUYGU ulamına ait niceliksel verilerin bulunduğu tablolar Karma Veri Tablosu 9'da verilmiştir. GENEL tabloda, DUYGU ulamı için *üzüntü* ve *mutlu(luk)*

öğeleri, 12 alt tablonun hepsinde ilk iki sırada yer almıştır. İki öğenin de sıklık yüzdeleri ve sıra medyanlarının yüksek olduğu, ikisinin de güçlü öntürler olduğu görülmektedir. *Korku*, en yaygın kullanılan üçüncü öğe olarak görünmektedir ve onu takip eden *şaşkın(lık)* ve *heyecan* öğeleridir. Ayrı ayrı SINIF düzeylerine bakıldığında, *üzüntü* ve *mutlu(luk)* öğelerinin yine ilk iki sırayı korudukları görülmektedir. 4.sınıf grubunda *korku,* 5.sınıf grubunda *heyecan,* 6.sınıf grubunda ise *şaşkın(lık)* öğeleri, *mutlu(luk)* ve *üzüntü* öğelerinden sonra yer almıştır. CİNSİYET değişkenine göre de *üzüntü* ve *mutlu(luk),* hem KIZ hem ERKEK gruplarda en sık tercih edilen öğelerdir.

DUYGU ulamı, Önal 2011'de de incelenen bir ulamdır. Tablo 9'da, Önal 2011'deki *çocuk* bireylerin DUYGU ulamındaki tercihlerinin sırasıyla *özlem, mutluluk* ve *sevinç* olduğu görülmektedir. Önal 2011'de öğe sıralaması açısından yapılan değerlendirme, olumlu duyguların ilk sıralarda, olumsuz duyguların son sıralarda yazılmış olduğudur. Yürütülen sormacada ise en sık yazılan olumsuz *üzüntü* öğesinin yanı sıra bağlama göre olumlu veya olumsuz yorumlanabilecek öğelerin karışık bir sıralamada yer aldığı görülmektedir.

	Yürütülen Sormaca	**Önal 2011 *Çocuk* Grubu**
1	Üzüntü	Özlem
2	Mutlu(luk)	Mutluluk
3	Korku	Sevinç
4	Şaşkın(lık)	Üzüntü
5	Heyecan	Aşk
6	Kızgın(lık)	Şaşkınlık
7	Sevinç	Hüzün

Tablo 9 – DUYGU Ulamı Karşılaştırmalı Tablo

3.2.1.10. SORUN

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=231)		KIZ (n=89)			ERKEK (n=142)		
SORUN	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**SORUN**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**SORUN**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
çözüm	26,52	1	çözüm	34,09	1	çözüm	21,99	1
problem	20,43	1	problem	25,00	1	problem	17,73	1
kavga	14,78	3	kavga	19,32	2	kavga	11,35	4
sıkıntı	9,13	2,5	üzüntü	10,23	5	okul	11,35	4
okul	8,70	4	aile	9,09	5	sıkıntı	9,22	4
çevre kirliliği	8,26	1	sıkıntı	9,09	4	çevre kirliliği	8,51	1
üzüntü	8,26	5	para	9,09	7	arkadaşlık	8,51	4
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=31)**			**ERKEK (n=55)**		
SORUN	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**SORUN**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**SORUN**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
çözüm	34,12	1	problem	40,00	1	çözüm	33,33	1
problem	29,41	1	çözüm	36,67	1	kavga	24,07	3
kavga	23,53	3	kavga	23,33	1	problem	24,07	1
okul	10,59	5	bağırmak	16,67	2	arkadaşlık	14,81	4
arkadaşlık	9,41	4	bilgisayar	13,33	4	okul	12,96	5,5
bilgisayar	8,24	4	kızgın	13,33	7	ölüm	9,26	4
ödev	8,24	2,5	küslük	13,33	3	sıkıntı	9,26	1
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=34)**			**ERKEK (n=52)**		
SORUN	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**SORUN**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**SORUN**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
çözüm	29,41	1	çözüm	30,30	1	çözüm	21,57	1
problem	22,35	1	kavga	27,27	3	problem	21,57	1
kavga	14,12	4	problem	24,24	1	sıkıntı	13,73	4,5
sıkıntı	14,12	4	çevre kirliliği	21,21	2	matematik	9,80	1
çevre kirliliği	8,24	1	sıkıntı	15,15	1	kaza	7,84	2
matematik	8,24	1	hava kirliliği	12,12	2,5	açlık	5,88	2,5
üzüntü	8,24	5	aile	9.82	5	kavga	5,41	6
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=59)**		**KIZ (n=24)**			**ERKEK (n=35)**		
SORUN	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**SORUN**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**SORUN**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
sınav	17,24	1	çözüm	21,74	2	çevre kirliliği	17,65	1
susuzluk	17,24	3,5	para	21,74	7	okul	17,65	3,5
açlık	13,79	4,5	susuzluk	21,74	3	sınav	17,65	1
çevre kirliliği	13,79	1	aile	17,39	4	açlık	14,71	7
okul	13,79	3	sınav	17,39	1	susuzluk	14,71	4
çözüm	12,07	1	üzüntü	17,39	5	hastalık	11,76	4
arkadaşlık	9,22	6	açlık	13,04	3	kavga	10,12	2

Karma Veri Tablosu 10 – SORUN Ulamı

SORUN ulamında, GENEL tabloda *çözüm* öğesi %26,52'lik düşük düzeyde bir sıklık ile birinci sırada görünmekle birlikte sıra medyanı değerinin 1 olması önemlidir. Bu öğe, 4. ve 5. sınıf gruplarında da daha yüksek bir sıklık ve aynı sıra medyanı ile öntürdür. 6. sınıf grubunda ise *sınav* öğesi ile *susuzluk* öğesi aynı sıklık değerleri ile birinci sıradadır. Bu ulam altında çeşitliliğin çok olması, sıklık yüzdelerini oldukça düşürmüştür. CİNSİYET değişkenine göre ise 6.sınıf ERKEK grubunda *çözüm* öğesinin yer almaması dikkat çekicidir.

Önal 2011 ile ortak olarak incelenmiş ulamlardan biri de SORUN ulamıdır. Aşağıda Önal 2011 çocuk grubu ile bu çalışmada yürütülen sormacanın karşılaştırıldığı tablo verilmiştir:

	Yürütülen Sormaca	**Önal 2011 *Çocuk* Grubu**
1	çözüm	çevre sorunları
2	problem	okul
3	kavga	ekonomik sorunlar
4	sıkıntı	arkadaşlık
5	okul	siyaset
6	çevre kirliliği	aile sorunları
7	üzüntü	trafik

Tablo 10 – SORUN Ulamı Karşılaştırmalı Tablo

Tablo 10'daki iki çalışmada da ortak olarak ele alınabilecek öğeler, yürütülen sormacada *çevre kirliliği* ve Önal 2011'de *çevre sorunları* öğeleridir. % 8,26 gibi çok düşük bir sıklık değerine fakat 1 sıra medyanına sahip *çevre kirliliği* öğesine karşın, % 98,6 gibi çok yüksek bir sıklık değeri fakat 4 sıra medyanı değeri ile yazılmış *çevre sorunları* öğesi arasındaki bu farklılık dikkat çekicidir.

3.2.2. İngilizce

3.2.2.1. DRINK

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
DRINK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DRINK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DRINK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
water	76,65	1	water	80,00	1	water	75,35	1
coke	64,31	1	coke	67,06	1	coke	62,67	1
milk	53,30	2	milk	60,00	2	milk	49,29	5
tea	43,61	3	tea	44,71	3	tea	42,25	3
orange juice	31,27	2	lemonade	35,29	2	orange juice	35,21	2
lemonade	27,31	1	orange juice	30,59	2	lemonade	26,05	1
coffee	23,34	4	coffee	21,18	3	coffee	24,64	4
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
DRINK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DRINK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DRINK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
water	66,28	1	milk	63,33	1	water	67,86	1
milk	55,81	2	water	63,33	1	milk	51,79	3
coke	53,49	3	coke	60,00	1	coke	50,00	3
tea	45,35	3	tea	53,33	3	tea	41,07	1,5
coffee	26,74	3,5	lemonade	33,33	2,5	coffee	28,57	4
lemonade	26,74	1	ice tea	26,67	4	orange juice	28,57	2
orange juice	23,26	2	coffee	23,33	3,5	lemonade	23,21	1
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
DRINK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DRINK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DRINK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
water	84,71	2	water	87,88	2	water	82,69	1
coke	67,06	1	coke	69,70	1	coke	65,38	1
milk	51,76	3,5	milk	60,61	2	milk	46,15	5
tea	43,53	3	tea	42,42	3	tea	44,23	3
orange juice	37,65	2	orange juice	33,33	2	orange juice	40,38	5
lemonade	27,06	3	fruit juice	30,30	3	apple juice	25,00	4
coffee	24,71	4	lemonade	30,30	2	coffee	25,00	4
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
DRINK	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DRINK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**DRINK**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
water	80,36	1	water	86,36	3	coke	79,41	1
coke	76,79	1	coke	72,73	1,5	water	76,47	1
milk	51,79	3	milk	54,55	2	milk	50,00	2,5
orange juice	42,86	3,5	orange juice	50,00	2,5	tea	41,18	4
tea	41,07	4	lemonade	45,45	1	orange juice	38,24	4
lemonade	37,50	1,5	tea	40,91	1,5	ice tea	32,35	5
ice tea	26,79	5	fruit juice	18,18	5	lemonade	32,35	2

Karma Veri Tablosu 11 – DRINK Ulamı

Karma Veri Tablosu 11'e göre, GENEL tabloda *water* öğesi % 76,65 sıklık yüzdesi ve 1 sıra medyanı ile birinci ve *coke öğesi* % 64,31 sıklık yüzdesi ve 1 sıra medyanı ile ikincidir. Bu nedenle *water* öğesi güçlü öntür olarak görülebilir. Yine de coke öğesi ile aynı sıra medyanına sahip olması dikkat çekicidir. Çok düşük bir sıklık değerine de sahip olsa *lemonade* öğesi de aynı sıra medyanına sahiptir. Sıklık yüzdeleri açısından 4.sınıf KIZ ve 6.sınıf ERKEK grubu dışında tüm tablolarda ilk üç sıralama *water*, *coke* ve *milk* şeklindedir. SINIF ve CİNSİYET değişkenlerine göre ise 4.sınıf KIZ grubunda water ve milk öğelerinin değerleri aynıdır. *Tea* öğesi, sadece 6.sınıf KIZ grubunda en yüksek sıra medyanına sahip olsa bile tüm tablolarda düşük sıklık yüzdesi dikkat çekmektedir.

3.2.2.2. CLOTH

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
CLOTH	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**CLOTH**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**CLOTH**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
t-shirt	72,69	1	t-shirt	72,94	3	t-shirt	72,54	1
skirt	36,12	1	skirt	57,65	1	shirt	32,39	3
shirt	34,80	2	dress	49,41	1	trousers	28,87	3
dress	33,92	1	shirt	38,82	2	shoes	25,35	4
trousers	28,19	4	shoes	27,06	4	dress	24,65	1
shoes	22,03	4	trousers	27,06	5	jeans	24,65	3
jeans	21,59	3	hat	16,47	3,5	hat	23,24	5
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
CLOTH	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**CLOTH**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**CLOTH**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
t-shirt	68,60	2	t-shirt	70,00	3	t-shirt	67,86	2
shirt	45,35	3	dress	60,00	1	shirt	41,07	3
dress	38,37	1	shirt	53,33	2	cap	32,14	2
skirt	36,05	2	skirt	50,00	2	trousers	32,14	3
cap	26,74	2	hat	26,67	4	skirt	28,57	2
trousers	26,74	3	shoes	23,33	4	dress	26,79	1
hat	23,26	5	cap	16,67	3	jeans	25,00	3
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
CLOTH	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**CLOTH**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**CLOTH**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
t-shirt	71,76	1	t-shirt	72,73	3	t-shirt	71,15	1
skirt	34,12	1	skirt	57,58	1	trousers	30,77	2,5
trousers	32,94	3,5	dress	39,39	1	shirt	28,85	2,5
dress	30,59	1	trousers	33,33	5	dress	25,00	1
shirt	29,41	2	shirt	30,30	2	shoes	25,00	3,5
shoes	25,88	4	shoes	27,27	4	jeans	23,08	2
jeans	22,35	2	jeans	21,21	2	skirt	19,23	4
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
CLOTH	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**CLOTH**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**CLOTH**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
t-shirt	80,36	1	t-shirt	77,27	2	t-shirt	82,35	1
skirt	39,29	1	skirt	68,18	1	hat	38,24	4
dress	32,14	4	dress	50,00	4,5	shoes	29,41	3
shoes	30,36	1	shirt	31,82	2	jeans	23,53	3
hat	26,79	5	shoes	31,82	2,5	shirt	23,53	2,5
shirt	26,79	2	trousers	27,27	3	shorts	23,53	3,5
jeans	23,21	3	socks	22,73	4	dress	20,59	4

Karma Veri Tablosu 12 – CLOTH Ulamı

Karma Veri Tablosu 12'ye göre, CLOTH ulamı GENEL tabloda *t-shirt öğesi*, % 72,69 sıklık ve 1 sıra medyanı değeri ile öne çıkmaktadır. *T-shirt* öğesinin 12 alt tablonun hepsindeki sıklık yüzdeleri, diğer öğelere oranla oldukça yüksektir. Bu nedenle de güçlü öntür olarak değerlendirilebilir. Bu ulamda, Türkçe bağlamında olduğu gibi CİNSİYET değişkenine göre daha yüksek sıklıkla tercih edilen öğeler, KIZ gruplarında *skirt* ve *dress*, ERKEK gruplarında *shirt* ve *trousers* olmuştur. Yine de t-shirt öğesi dışındaki diğer öğelerin 12 tablonun tamamında çok çeşitli olduğu dikkate alınmalıdır. SINIF düzeyine göre ise 4.sınıf grubundaki ilk üç öğe *t-shirt, shirt, dress*; 5.sınıf grubunda *t-shirt, skirt, trousers*; 6.sınıf grubunda *t-shirt, skirt, dress*'tir.

3.2.2.3. VEHICLE

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
VEHICLE	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**VEHICLE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**VEHICLE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
car	86,78	1	car	87,06	1	car	86,62	1
bus	37,89	2	bus	48,24	2	plane	39,44	2
plane	37,44	3	plane	34,12	3	bus	31,69	2
train	20,70	3	train	22,35	2	train	19,72	4
ship	13,22	4	bicycle	15,29	3	ship	17,61	3
bike	12,78	2	bike	12,94	2	truck	14,79	2
truck	12,78	2	taxi	11,76	3	helicopter	13,38	2
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
VEHICLE	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**VEHICLE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**VEHICLE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
car	77,91	1	car	83,33	1	car	75,00	1
bus	26,74	2	bus	36,67	2	plane	23,21	2
plane	22,09	2	train	20,00	3,5	bus	21,43	1
train	13,95	4	bike	16,67	4	train	10,71	4
bike	9,30	3	plane	16,67	2,5	helicopter	8,93	2
lorry	6,98	2	bicycle	10,00	1	motorcycle	8,93	4
bicycle	5,81	1	lorry	10,00	3	airplane	5,36	2
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
VEHICLE	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**VEHICLE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**VEHICLE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
car	87,06	1	car	81,82	1	car	90,38	1
bus	44,71	2	bus	51,52	2	plane	44,23	3
plane	40,00	3	plane	33,33	3	bus	40,38	2
train	24,71	3	train	21,21	2,5	ship	28,85	3
ship	20,00	4	taxi	15,15	3	train	26,92	3
truck	18,82	2	truck	15,15	2	bike	21,15	4,5
bike	17,65	4	bicycle	12,12	3,5	truck	21,15	2
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
VEHICLE	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**VEHICLE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**VEHICLE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
car	100,00	1	car	100,00	1	car	100,00	1
plane	57,14	3	bus	59,09	4	plane	55,88	2
bus	44,64	3	plane	59,09	3	bus	35,29	2,5
train	25,00	4	bicycle	27,27	3	train	23,53	4
truck	19,64	2	train	27,27	3	ship	20,59	5
bicycle	17,86	3	taxi	18,18	2	truck	20,59	2
ship	17,86	5	truck	18,18	2	boat	17,65	4

Karma Veri Tablosu 13 – VEHICLE Ulamı

Karma Veri Tablosu 13'e göre *car* öğesi, GENEL, SINIF ve KIZ-ERKEK tablolarının tamamında güçlü bir öntür olarak görünmektedir. Özellikle sıklık değeri açısından bu ulam altına yazılan tüm öğelere göre çok yüksek bir sıklık yüzdesine sahiptir; SINIF değişkenine göre 6.sınıf grubunun tamamı, *car* öğesini tam sıklık değeri ve 1 sıra medyanı ile tercih etmiştir. GENEL tablodaki ilk üç öğe *car, bus* ve *plane* şeklindedir; bu durum, Türkçe bağlamındaki *araba, uçak, otobüs* dizilişinden farklıdır. CİNSİYET değişkenine göre ise KIZ gruplarının *car* öğesinden sonra en sık *bus*, ERKEK gruplarının ise *plane* öğesini tercih ettiği görülmektedir. Bu durum, Türkçe bağlamındaki sonuçlarla benzer değildir. Ayrıca İngilizce bağlamında yapılan Rosch 1975 ve 1973 VEHICLE ulamı ile karşılaştırıldığında, bu çalışmalarda *bus* öğesinin hiç yer almadığı görülmektedir.

3.2.2.4. FRUIT

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
FRUIT	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FRUIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FRUIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
apple	86,34	1	apple	85,88	1	apple	86,62	1
orange	70,04	2	orange	70,59	1,5	orange	69,72	2
banana	51,98	3	banana	57,65	3	banana	48,59	3
strawberry	33,04	3	strawberry	36,47	3	strawberry	31,69	5
watermelon	25,55	5	pear	24,71	3,5	watermelon	27,46	5
pear	23,35	3	watermelon	22,35	2	pear	22,54	3
melon	20,26	4	cherry	17,65	4	melon	21,83	4
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
FRUIT	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FRUIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FRUIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
apple	89,53	1	apple	93,33	1	apple	87,50	1
orange	77,91	2	orange	83,33	2	orange	75,00	2
banana	52,33	3	banana	56,67	3	banana	50,00	3
strawberry	24,42	3	strawberry	30,00	3	strawberry	21,43	4
pear	13,95	3	lemon	16,67	1,5	pear	17,86	3
lemon	11,63	2,5	cherry	10,00	3	cherry	10,71	2,5
cherry	10,47	2,5	peach	10,00	3	melon	10,71	4
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
FRUIT	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FRUIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FRUIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
apple	84,71	1	apple	81,82	1	apple	86,54	1
orange	64,71	2	orange	66,67	2	orange	63,46	2
banana	47,06	3	banana	54,55	3	banana	42,31	3
watermelon	34,12	3	pear	33,33	4	watermelon	36,54	3
strawberry	29,41	4	strawberry	30,30	1	melon	30,77	3
melon	25,88	3	watermelon	30,30	2	strawberry	26,92	4,5
pear	25,88	2	melon	18,18	4	peach	23,08	3
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
FRUIT	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FRUIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FRUIT**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
apple	83,93	1	apple	81,82	1	apple	82,35	1
orange	66,07	2	banana	63,64	3	orange	70,59	2
banana	58,93	1	orange	59,09	1,5	banana	55,88	1
strawberry	53,57	3	strawberry	50,00	2	strawberry	55,88	3
watermelon	37,50	3,5	melon	40,91	5	watermelon	41,18	5
pear	33,93	5	pear	36,36	5	pear	32,35	4
melon	32,14	5	cherry	31,82	3	melon	26,47	4

Karma Veri tablosu 14 – FRUIT Ulamı

FRUIT ulamının Karma Veri Tablosu incelendiğinde, *apple* öğesinin tüm tablolarda en yüksek sıklık değeri ve genellikle 1 sıra medyanı ile öntür olarak öne çıktığı görülmektedir. Yine 6.sınıf KIZ grubu dışında tüm tablolardaki öğe dizilişi *apple, orange, banana* şeklinde görünmektedir. Bu ilk üç öğeden sonra ise tüm tablolarda çeşitlilik vardır. CİNSİYET ve SINIF bağlamında *apple* öğesinin % 93,33 ile en yüksek sıklık değerine ulaştığı grup, 4.sınıf KIZ grubudur. Türkçe ve İngilizce bağlamında *elma* ve *apple* öğeleri öntürdür. Rosch'un 1975 çalışmasında *orange* öğesi, 1973 çalışmasında ise *apple* öğesi öntür olarak değerlendirilmiştir.

3.2.2.5. BODY PARTS

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
BODY PARTS	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**BODY PARTS**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**BODY PARTS**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
hand	49,34	1	eye	51,76	1	hand	50,70	1
eye	48,02	1	hand	47,06	1	head	50,00	1
head	46,70	1	head	41,18	1	eye	45,77	2
ear	36,56	3	nose	40,00	2	arm	37,32	1
leg	36,56	2	leg	38,82	5	ear	35,92	3
foot	35,24	5	ear	37,65	2	leg	35,21	2
finger	34,36	5	foot	37,65	5	finger	34,51	2
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
BODY PARTS	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**BODY PARTS**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**BODY PARTS**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
eye	51,16	1	eye	50,00	1	eye	51,79	3,5
head	45,35	1	head	50,00	3	ear	42,86	1
ear	41,86	2	foot	46,67	3	head	42,86	1
foot	41,86	3	ear	40,00	2	hand	41,07	1
hand	40,70	1	hand	40,00	2,5	foot	39,29	2
nose	36,05	1	nose	40,00	1	finger	35,71	2
arm	31,40	1	arm	33,33	1	nose	33,93	2,5
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
BODY PARTS	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**BODY PARTS**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**BODY PARTS**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
head	49,41	1	eye	57,58	1	head	53,85	1
eye	47,06	1	head	42,42	1	hand	51,92	2
hand	47,06	2	ear	39,39	2,5	leg	44,23	2
leg	42,35	4	foot	39,39	5	eye	40,38	1
foot	34,12	5	hand	39,39	3	arm	38,46	1
ear	32,94	3	leg	39,39	4,5	foot	30,77	4,5
arm	31,76	1	nose	39,39	2	mouth	30,77	3
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
BODY PARTS	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**BODY PARTS**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**BODY PARTS**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
hand	66,07	1	hand	68,18	1	hand	64,71	4
finger	48,21	5	finger	50,00	5	head	55,88	1
eye	44,64	2	eye	45,45	2,5	arm	47,06	2,5
head	44,64	1	leg	45,45	2,5	finger	47,06	5
arm	39,29	2	nose	40,91	3	eye	44,12	2
leg	37,50	2	ear	31,82	3	ear	35,29	3
nose	37,50	2	mouth	31,82	1	nose	35,29	2

Karma Veri Tablosu 15 – BODY PARTS Ulamı

Karma Veri Tablosu 15'e göre, GENEL tablodaki sıralanış *hand, eye, head, ear, leg, foot, finger* şeklindedir ve öğelerin sıklık yüzdelerinin birbirlerine çok yakın olduğu görülmektedir. Ayrıca *hand* öğesi, sadece 6.sınıf grubunda en yüksek sıklık değeri ile ilk sırada yer almıştır. Sıra medyanı değerleri açısından da tüm tablolarda ilk sırada yazılan öğeler birden fazladır. SINIF düzeyine göre 4.sınıf grubunda *eye,* 5.sınıf grubunda *head*, 6.sınıf grubunda *hand* öğesi en yüksek sıklık değerine sahiptir. Türkçe bağlamında yürütülen sormaca ile karşılaştırıldığında, öntür olarak görünen *kol* öğesinin aksine, İngilizce bağlamında *hand* öğesi öntür olarak görünmektedir.

3.2.2.6. COLOUR

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
COLOUR	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**COLOUR**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**COLOUR**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
blue	75,77	1	blue	82,35	1,5	red	73,94	1
red	70,93	1	red	65,88	2	blue	71,83	1
yellow	64,76	3	pink	64,71	1	yellow	68,31	3
green	54,19	4	yellow	58,82	4	green	57,04	4
pink	46,26	1	green	49,41	5	black	45,07	5
black	44,93	4	purple	45,88	2	pink	35,21	5
purple	30,84	5	black	44,71	4	white	29,58	3,5
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
COLOUR	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**COLOUR**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**COLOUR**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
blue	73,26	1	blue	83,33	3,5	yellow	73,21	3
red	67,44	1	red	66,67	1,5	blue	67,86	1
yellow	65,12	3	pink	60,00	1	red	67,86	1
green	48,84	4	black	56,67	3	green	51,79	4
black	46,51	5	yellow	50,00	4	black	41,07	5
pink	45,35	1	green	43,33	5	pink	37,50	2
orange	27,91	2,5	purple	36,67	2	orange	30,36	4
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
COLOUR	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**COLOUR**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**COLOUR**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
blue	72,94	1	red	75,76	2	blue	73,08	1
red	70,59	1	blue	72,73	1,5	yellow	69,23	3
yellow	68,24	3	pink	69,70	2	red	67,31	1
green	52,94	3	yellow	66,67	4	green	57,69	4
pink	49,41	4	green	45,45	3	black	42,31	4
black	40,00	4	purple	45,45	2	pink	36,54	5
purple	31,76	4	black	36,36	4	white	28,85	5
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
COLOUR	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**COLOUR**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**COLOUR**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
blue	83,93	1	blue	95,45	1	red	94,12	1
red	76,79	1	green	63,64	5	blue	76,47	4
green	64,29	4	pink	63,64	2	green	64,71	4
yellow	58,93	3,5	purple	59,09	3	yellow	58,82	2,5
black	50,00	5	yellow	59,09	4	black	55,88	5
pink	42,86	2	red	50,00	3	white	38,24	2
purple	35,71	5	black	40,91	3	grey	29,41	4

Karma Veri Tablosu 16 – COLOUR Ulamı

Karma Veri Tablosu 16 incelendiğinde, *blue* ve *red* öğelerinin Türkçe RENK ulamı altındaki karşılıkları olan *mavi* ve *kırmızı* öğeleri kadar sıklık yüzdesine sahip olmadığı görülmekle birlikte, %75,77 ve %70,93 sıklık yüzdesi ve 1 sıra medyanı ile öntür konumunda oldukları gözlenmektedir. Türkçe bağlamındaki *mavi, kırmızı, sarı* sıralaması, İngilizce bağlamında da aynı sırayla tercih edilmiştir. SINIF değişkenine göre *blue* ve *red* öğeleri, yine en tipik öğeler olarak yazılmıştır. 6.sınıf grubu dışında tüm GENEL SINIF gruplarında *yellow* öğesi *blue* ve *red*'den sonra yer almaktadır; 6.sınıf grubu GENEL tablosunda bu sıralama *blue, red, gre*en şeklindedir. CİNSİYET değişkenine göre ise pink öğesi, tüm KIZ gruplarında, ERKEK gruplarına göre daha yüksek bir sıklık yüzdesi ve medyan değeri ile göze çarpmaktadır.

3.2.2.7. GEOMETRICAL SHAPE

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
GEOMETRICAL SHAPE	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**GEOMETRICAL SHAPE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**GEOMETRICAL SHAPE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
square	31,72	1	circle	30,59	2	square	33,80	1,5
circle	26,43	1	square	28,24	1	triangle	25,35	1
triangle	24,23	1	triangle	18,82	3	circle	23,94	1
rectangle	13,22	3	rectangle	11,76	4	rectangle	14,08	3
cube	11,01	1	star	10,59	1,5	cube	13,38	1
pentagon	7,49	5	maths	8,24	1	pentagon	8,45	5
star	7,05	1	cube	7,06	1	pyramid	5,63	1
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
GEOMETRICAL SHAPE	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**GEOMETRICAL SHAPE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**GEOMETRICAL SHAPE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
square	11,63	1	cube	10,00	1	triangle	16,07	1
triangle	10,47	1	maths	10,00	1	square	12,50	1
cube	6,98	1	square	10,00	1	pyramid	7,14	1,5
pyramid	6,98	1	circle	6,67	1,5	circle	5,36	1
circle	5,81	1	ellipse	6,67	1,5	cube	5,36	2
star	5,81	1	number	6,67	3	pentagon	5,36	3
oval	4,65	1	oval	6,67	1,5	star	5,36	1
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
GEOMETRICAL SHAPE	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**GEOMETRICAL SHAPE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**GEOMETRICAL SHAPE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
square	31,76	1	circle	24,24	1,5	square	40,38	1
circle	29,41	1	square	18,18	2,5	circle	32,69	1
triangle	21,18	1	triangle	18,18	1	rectangle	23,08	3
rectangle	20,00	3	rectangle	15,15	3	triangle	23,08	1
cube	11,76	1	maths	12,12	1	cube	17,31	1
maths	7,06	1	star	12,12	1	pentagon	7,69	5
pentagon	5,88	5	oval	6,06	3	maths	5,77	1
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
GEOMETRICAL SHAPE	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**GEOMETRICAL SHAPE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**GEOMETRICAL SHAPE**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
square	60,71	1	circle	72,73	2	square	55,88	2
circle	53,57	2	square	68,18	1	triangle	44,12	1,5
triangle	46,43	3	triangle	50,00	3	circle	41,18	1
rectangle	19,64	4	rectangle	22,73	4	cube	20,59	2
cube	16,07	1	pentagon	18,18	4	rectangle	17,65	3
pentagon	16,07	4	star	13,64	3,5	pentagon	14,71	2,5
star	10,71	4	cube	9,09	2,5	hexagon	8,82	3

Karma Veri Tablosu 17 – GEOMETRICAL SHAPE Ulamı

GEOMETRICAL SHAPE ulamına ait Karma Veri Tablosu 17'de, GENEL tablolarda *square* öğesinin en yüksek sıklık değerine sahip olduğu görülmektedir. Tüm katılımcılarda *square* öğesini circle öğesi takip etmektedir fakat sıklık yüzdesi oldukça düşüktür. Genel olarak tüm tablolardaki öğe çeşitliliği dikkat çekmektedir ve SINIF düzeyi arttıkça öğelerin sıklık yüzdeleri de artmaktadır: 4.sınıf grubunda %11,63 olan değer, 5.sınıf grubunda %31,76, 6.sınıf grubunda %60,71 olmuştur. Yine SINIF düzeyine göre KIZ gruplarında 4.sınıfta *maths* ve *number*, 5.sınıfta *maths* öğeleri gibi söz konusu ulamla örtüşmeyen kavramların da yazılmış olduğu görülmektedir. CİNSİYET'e göre ise GENEL tablolarda en yüksek sıklık değerine sahip *square* öğesi, KIZ gruplarında yerini *cube* ve *circle*'a bırakmaktadır. Dil bağlamında ise Türkçe GEOMETRİK ŞEKİL ulamında en sık yazılan *kare* ve *üçgen* öğelerine karşılık, İngilizce ulam altında *square* ve *circle* sıralanmıştır. Buna göre *kare / square* öğeleri öntür olarak değerlendirilmektedir.

3.2.2.8. ABILITY

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
ABILITY	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**ABILITY**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**ABILITY**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
football	29,52	1	singing	23,53	1	football	36,62	1
basketball	21,59	2	music	21,18	1	basketball	26,06	2
singing	17,18	1	swimming	20,00	5	running	20,42	2
swimming	17,18	4	dancing	20,00	1	swimming	15,49	1
running	16,30	3	art	17,65	2	art	13,38	2
art	14,98	2	drawing	15,29	2	dancing	11,97	1
dancing	14,98	1	volleyball	15,29	3	flying	11,97	1
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
ABILITY	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**ABILITY**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**ABILITY**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
art	29,07	2	art	30,30	2	art	26,79	2
football	23,26	1	music	27,27	1	football	26,79	1
music	20,93	1	maths	18,18	1	Turkish	21,43	2,5
Turkish	20,93	3	Turkish	18,18	3	basketball	17,86	2
maths	17,44	1	basketball	12,12	3	maths	16,07	2,5
basketball	16,28	2	football	12,12	1	music	16,07	1
dancing	12,79	1	dancing	12,12	2	dancing	12,50	1
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
ABILITY	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**ABILITY**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**ABILITY**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
football	24,71	1	swimming	30,30	5	football	38,46	1
running	22,35	3	singing	24,24	1	running	26,92	2,5
swimming	21,18	5	dancing	21,21	1	basketball	25,00	2,5
basketball	18,82	2	guitar	18,18	2	flying	21,15	1
flying	17,65	1	run	15,15	4	volleyball	17,31	4
singing	15,29	1	drawing	12,12	4	swimming	17,31	3
volleyball	14,12	4,5	music	12,12	2	singing	9,62	1
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
ABILITY	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**ABILITY**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**ABILITY**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
football	44,64	1	drawing	45,45	2	football	50,00	1
basketball	32,14	2	singing	40,91	1	basketball	41,18	2
swimming	30,36	3,5	football	31,82	4	running	38,24	2,5
singing	30,36	1	volleyball	31,82	3	swimming	35,29	2
running	28,57	3	dancing	27,27	3	singing	23,53	5
volleyball	19,64	3	music	22,73	1	flying	17,65	1
dancing	19,64	1	swimming	22,73	5	dancing	14,71	1,5

Karma Veri Tablosu 18 – ABILITY Ulamı

Karma Veri Tablosu 18 incelendiğinde, Türkçe YETENEK ulamında olduğu gibi ABILITY ulamı altında da çok fazla öğe çeşitliliği olduğu, bu nedenle tüm tablo genelinde sıklık yüzdelerinin düşük kaldığı anlaşılmaktadır. GENEL tabloda *football* öğesinin %29,52 sıklıkla ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bu öğeyi, *basketball* (%21,59 sıklık değeri) ve aynı sıklık değerine sahip *swimming* ile *singing* (%17,18) öğeleri takip etmektedir. Tablolar CİNSİYET bağlamında incelendiğinde, KIZ ve ERKEK tablolarındaki öğelerin farklılığı dikkat çekicidir: GENEL KIZ tablosunda football öğesi yer almazken GENEL ERKEK tablosunda da *volleyball* yer almamaktadır. KIZ gruplarında *art, swimming, drawing* öğeleri en sık yazılırken, ERKEK gruplarında *football* öğesi en yüksek sıklığa sahiptir. Benzer şekilde, yürütülen Türkçe sormacadaki YETENEK ulamı altında KIZ gruplarında en yüksek sıklık değeri *resim çizmek* öğesindedir ve ERKEK gruplarında da *futbol oynamak* öğesindedir.

3.2.2.9. FEELING / SENSATION

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
FEELING / SENSATION	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FEELING / SENSATION**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FEELING / SENSATION**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
happy	52,86	1	happy	60,00	1	happy	48,59	1
sad	29,07	2	sad	29,41	2	sad	28,87	2
angry	26,43	3	angry	24,71	3	angry	27,46	3
love	12,33	1	love	14,12	1	love	11,27	1
hungry	9,69	1	hungry	8,24	1	hungry	10,56	1
cry	7,49	2	scared	8,24	5	cry	8,45	2
scared	6,17	4	thirsty	7,06	2	scared	7,75	4
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
FEELING / SENSATION	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FEELING / SENSATION**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FEELING / SENSATION**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
happy	31,40	1	happy	33,33	1	happy	30,36	1
hungry	11,63	1	hungry	10,00	1	hungry	12,50	1
love	11,63	1	love	10,00	1	love	12,50	1
angry	9,30	1,5	thirsty	10,00	2	sad	12,50	1,5
sad	8,14	2	unhappy	10,00	3,5	angry	10,71	1
thirsty	5,81	2	angry	6,67	2,5	crazy	3,57	3,5
scared	3,49	4	sad	6,67	2	thirsty	3,57	2,5
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
FEELING / SENSATION	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FEELING / SENSATION**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FEELING / SENSATION**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
happy	62,35	1	happy	75,76	1	happy	53,85	1
sad	35,29	2	sad	39,39	2	sad	32,69	2
angry	27,06	3	angry	24,24	3	angry	28,85	3
scared	20,00	4,5	love	24,24	1	scared	21,15	4
love	15,29	1	scary	15,15	4	surprised	11,54	4
surprised	9,41	4	bored	12,12	4	love	9,62	2,5
cry	8,24	2	cry	9,09	2	cry	7,69	2
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
FEELING / SENSATION	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FEELING / SENSATION**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**FEELING / SENSATION**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
happy	71,43	1	happy	72,73	1	happy	70,59	1
angry	51,79	3	angry	50,00	3	sad	55,88	2
sad	51,79	2	sad	50,00	2	angry	52,94	3
cry	17,86	2,5	scared	18,18	5	cry	26,47	2
scared	16,07	5	bored	13,64	4	scared	14,71	3,5
hungry	8,93	1	shy	13,64	4	hungry	11,76	1
love	8,93	1	unhappy	13,64	2	love	11,76	1

Karma Veri Tablosu 19 – FEELING / SENSATION Ulamı

FEELING/SENSATION ulamında, tüm tablolarda *happy* öğesinin sıklık yüzdeleri ve sıra medyanlarının yüksek olduğu görülürken, 4.sınıf grubunda aynı sıklık değerine sahip *hungry* ve *love* (%11,63), 5.sınıf grubunda *sad* ve *angry*, 6.sınıf grubunda *angry* ve *sad* öğelerinin *happy*'i takip ettiği görülmektedir. *Happy* öğesinin söz konusu ulamın en tipik öğesi olduğu söylenebilir. Bu durum, yürütülen Türkçe sormacadaki DUYGU ulamından farklıdır; DUYGU ulamı altında *üzüntü* öğesi ilk akla gelen öğe olmuştur. Yine Türkçe ulam altı öğelerden farklı olarak, FEELING / SENSATION ulamında *hungry* öğesinin varlığı dikkat çekmektedir. Genele bakıldığında ise tüm tablolarda öğe çeşitliliği gözlenmekte ve *happy* öğesinin aldığı en yüksek sıklık değerinin, %72,73 ile 6.sınıf KIZ grubunda olduğu görülmektedir.

3.2.2.10. PROBLEM

TÜM KATILIMCILAR	GENEL (n=227)		KIZ (n=85)			ERKEK (n=142)		
PROBLEM	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**PROBLEM**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**PROBLEM**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
maths	9,25	1	thirsty	8,24	2	maths	9,15	1
school	5,29	5	answer	7,06	1	headache	7,04	2
headache	4,41	1,5	hungry	7,06	2	school	7,04	5
hungry	4,41	2	maths	7,06	1	homework	5,63	1
homework	3,96	2	question	5,88	2	backache	4,93	4
toothache	3,96	3,5	fight	4,71	2	stomachache	3,52	2
backache	3,52	4	toothache	4,71	4	toothache	3,52	2
4. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=86)**		**KIZ (n=30)**			**ERKEK (n=56)**		
PROBLEM	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**PROBLEM**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**PROBLEM**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
maths	10,47	1	maths	13,33	1	maths	8,93	1
school	4,65	5	write	6,67	3	school	7,14	5
fight	3,49	1	ability	3,33	3	homework	5,36	3
homework	3,49	3	answer	3,33	1	fight	3,57	1
family	2,33	2,5	bad	3,33	1	lesson	3,57	3
lesson	2,33	3	brother	3,33	1	pencil	3,57	3,5
matter	2,33	2	city	3,33	2	sister	3,57	1
5. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=85)**		**KIZ (n=33)**			**ERKEK (n=52)**		
PROBLEM	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**PROBLEM**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**PROBLEM**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
headache	12,94	2	answer	15,15	1	headache	15,38	3
toothache	9,41	3	question	12,12	2	backache	11,54	4
backache	8,24	4	headache	9,09	2	toothache	9,62	2
answer	7,06	1	toothache	9,09	4	earache	7,69	2,5
question	5,88	2	traffic	9,09	1	stomachache	7,69	2
maths	5,88	1	can't fly	6,06	3,5	maths	5,77	1
thirsty	5,88	3	fight	6,06	1	hungry	5,77	1,5
6. SINIF ÖĞRENCİLERİ	**GENEL (n=56)**		**KIZ (n=22)**			**ERKEK (n=34)**		
PROBLEM	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**PROBLEM**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**	**PROBLEM**	**SIKLIK (%)**	**MEDYAN**
maths	12,50	1	hungry	22,73	3	maths	14,71	1
hungry	10,71	3	thirsty	22,73	2	school	11,76	1
school	8,93	1	getting lost	13,64	4	homework	8,82	2
thirsty	8,93	2	bored	9,09	4	hungry	8,82	3
getting lost	5,36	4	family	9,09	3,5	cold	5,88	3,5
homework	5,36	2	having no money	9,09	4,5	divided by	5,88	3
work	5,36	3	sweaty	9,09	5	fat	5,88	1

Karma Veri Tablosu 20 – PROBLEM Ulamı

Karma Veri Tablosu 20 incelendiğinde, PROBLEM ulamında çeşitliliğin çok fazla olması sebebiyle sıklık yüzdelerinin oldukça düşük olduğu görülmektedir. *Maths* öğesi, 12 tablonun 7'sinde en üst sırada görünen öğe olarak öne çıkmaktadır ve en yüksek sıklık yüzdesine %14,71 değeri ile 6.sınıf ERKEK grubunda ulaşmıştır. SINIF düzeyine göre ise 5.sınıf GENEL tabloda *headache, toothache ve backache* öğelerinin ilk üç sırada yer alması dikkat çekmektedir. Türkçe SORUN ulamı ile karşılaştırıldığında ise ilk sırada yazılan *çözüm* öğesine benzer nitelikte, İngilizce PROBLEM ulamında, KIZ GENEL tabloda ikinci en yüksek sıklığa sahip ve 1 sıra medyanı ile *answer* öğesi dikkat çekmektedir.

3.3. Niteliksel Gözlemler

Bu çalışmada elde edilen Türkçe ve İngilizce veri tabanı niteliksel açıdan incelendiğinde, ulam içi yapıların soyutluk-somutluk niteliği; psikolojik, sosyal, kültürel, coğrafi bağlamları; zekâ, yaş, cinsiyet ve dile bağlı nitelikleri açısından gözlemler yapılabilmektedir. Bu bölümde, ulam içindeki olağan ya da sıra dışı yöndeki sıralanmalar ve öğe çeşitlilikleri her ulam açısından ve her iki dil bağlamında (Türkçe ve İngilizce) tek tek incelenmektedir. Nicel gözlemler bölümünde olduğu gibi, ortak ulamlar söz konusu olduğunda, Rosch 1973 ve 1975, Çengelci 1996, Seferoğlu 1999, Önal 2011, Gökmen 2010 ve 2013 ile Li 2014'ün benzer çalışmalarına da göndermelerde bulunulmaktadır.

Her bir ulama ait gözlemin sonunda o ulam altında öğrencilerin kullandığı tüm sözcükleri içeren öğe listesi verilmektedir. Listelerde en dikkat çeken unsur, her bir ulam için yazılmış öğelerin bazılarının o ulamın bir öğesi olup olmadığı konusudur; öğrencilerin kişisel ya da duygusal değerlendirmelerinin bu tercihlere yansıdığı görülmektedir. Listelerde, tüm gruplarca dikkat çekici ya da olağan dışı tercih edildiği düşünülen bazı öğeler koyu renkli yazılmıştır. Özellikle çalışma grubunu oluşturan 9-12 yaş üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerin düşünme şekline dair ipuçları verebilecek öğeler de koyu renkli yazılmıştır.

3.3.1. Türkçe

3.3.1.1. İÇECEK

İÇECEK somut ulamı altında *su* öğesinin çok güçlü bir öntür olduğu görülmektedir. *Kola* öğesi de tüm sınıf düzeyleri ve her iki cinsiyette *su*'dan sonra tercih edilmiştir. Aynı durum, Önal 2011'in çalışmasında da görülmüştür. Bu durum, özellikle 10 yaş üzeri çocukların beslenme alışkanlıkları gözlemlendiğinde *kola* türü gazlı içeceklerin önemli bir yer tuttuğu şeklinde yorumlanabilir. Türkçede İÇECEK yerine İÇKİ ulamı altında adlandırılan alkollü içeceklerin bu yaş grubunca yapılan sıralamaya girmesi beklenmemiştir ve sonuçlar da bu yöndedir. Yine de *bira, rakı, şarap, votka* öğelerinin öntür niteliği gösteremeyecek kadar düşük sıklıkta göründüğü tespit edilmiştir. Ülke kültürüne özgü çok yaygın bir içecek olan *çay* öğesinin de bu yaş düzeyindeki çocuklarca tercih edilmediği görülmektedir. Çocukların içecek tercihleri *su, kola ve meyve suyu* şeklindedir. Ayrıca yürütülen sormacada 4.sınıf KIZ grubunda gözlemlenen *bardak* öğesi, kavramsal ulamlamada parça-bütün ilişkisinin kullanılmasına örnek olarak gösterilebilir. Bu ulam altında 4.sınıf grubu 115, 5.sınıf grubu 128, 6.sınıf grubu ise 93 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-İÇECEK

7 gün, **açacak**, ağız, **akıcılık, akışkan, akmak**, alkolsüz içecek, asitli içecek, ayran, bardak, **basınç, beslenme, boşaltım**, boza, buz, buzlu çay, buzlu içecek, coca cola, cola, çamlıca, çay, **çeşme**, çilekli süt, çorba, **deniz, dere**, dil, dolu, **duman**, el, elma suyu, enerji, enerji içeceği, **fabrika**, fanta, gaz, gazlı içecek, gazoz, ice tea, ıhlamur, ıslak, içilen, içki, içmek, kahve, kakaolu süt, karışım, kefir, kola, komposto, köpük, **kuraklık**, kutu, **kuyu**, limon, limonata, **madde**, maden suyu, mandalina, mandalina suyu, **market**, meyve, meyve sıkacağı, meyve suyu, meyveli süt, milkshake, musluk, muzlu süt, nane limon, nar suyu, **ölüm, para**, pekmez, pipet, portakal, portakal suyu, portakallı gazoz, **rahatlık**, rakı, sarhoşluk, satıcı, sebze suyu, **sel**, serin, sıcak, sıcak çikolata, sıcak içecek, sıkacak, sıvı, soda, soğuk, soğuk çay, soğuk içecek, sprite, su, susamak, sürahi, süt, şalgam, şalgam suyu, şeftali suyu, şeker, şerbet, şişe, **tapır,** tatlı, teneke, türk kahvesi, **Türkçe**, vişne suyu, yağmur, yanıt yok, **yaşam, yemek, yiyecek.**

5.SINIF-İÇECEK

Ağız, akıcı, akışkan, akmak, asit, asitli içecek, asitli sıvı, **ateş,** ayran, ayranlı gazoz, bardak, **biber**, **biraz, bol**, boza, buhar, buz, buzlu çay, büfe, cappucino, coca cola, cola, çay, çorba, **değirmen**, didi, doğal, **doğum günü**, domates, elma suyu, enerji, enerji içeceği, fanta, **fen bilgisi**, ferah, gazlı, gazlı içecek, gazoz, getirmek, **H2O**, **hal değiştirme**, hararet, hayat, ice tea, ıhlamur, içme işi, içmek, ihtiyaç, **inek**, insan, istek, istemek, kahve, kapak, karışık meyve suyu, **kaya**, kayısı nektarı, kayısılı su, kefir, kokteyl, kola, kutu, limonata, limonlu, limonlu gazoz, lokanta, maden suyu, mağara, mandalina suyu, market, metal, meyve suyu, meyveli, meyveli soda, milkshake, mineral, musluk, pipet, portakal suyu, portakallı gazoz, rahatlamak, rakı, **saç**, sade, salep, satmak, serinlemek, serinletici, sıcak, sıcak çay, sıcak çikolata, sıvı, **sıvı ölçü birimi**, soda, soğuk, soğuk çay, sprite, su, suluk, susama, susamak, sürahi, süt, şalgam, şalgam suyu, şarap, şeftali nektarı, şeftali suyu, şeker, şekerli içecek, şerbet, şişe, tat, **tatil, tavşan**, terleme, tesisat, **toka**, turuncu, türk kahvesi, üzüm suyu, vişne nektarı, vişne suyu, yaşam, yaşamsal sıvı, yaz, yemek, yiyecek.

6.SINIF-İÇECEK

7 up, ağız, akarsu, akışkan, **arkadaş**, armut suyu, ayran, bardak, bira, **böcek**, buz, buzdolabı, buzlu çay, buzlu içecek, cacık, cola, çay, çaydanlık, elma suyu, enerji içeceği, fanta, ferah, gazlı, gazlı içecek, gazoz, geğirmek, gıda maddesi, **göl**, hayat, hoşaf, ice tea, içmek, kahve, kahverengi, karpuz suyu, kayısı, kayısı kompostosu, kefir, kiraz suyu, kola, komposto, **lav**, lezzet, limonata, maden suyu, mandalina, mavi, meşrubat, meyve, meyve suyu, meyveli soda, milkshake, nar, **nehir**, pipet, portakal, portakal suyu, portakallı gazoz, rahatlatıcı, rakı, renkli, restoran, salep, sarı, sarı kola, sıcak, sıcak çikolata, sıvı, soda, soğuk, soğuk çay, su, süt, şalgam, şalgam suyu, şarap, şeftali suyu, şerbet, şişe, tatil, ter, üzüm suyu, vişne kompostosu, vişne suyu, vodka, vücut, yanıt yok, **yapay, yapışkan**, yaşam, yeşil, yeşil çay, **zarar**.

3.3.1.2. GİYSİ

GİYSİ somut ulamında, GENEL tabloda ve SINIF düzeylerinde *pantolon* öğesi öntür olarak görülürken CİNSİYET açısından öntürler arasında farklılık olduğu görülmektedir. KIZ gruplarda öntür olarak *etek* öğesi öne çıkarken, ERKEK gruplarında, GENEL tabloda olduğu gibi *pantolon* öğesi öntür olarak öne çıkmıştır. Dilimize yine yabancı bir dilden girerek yerleşen *tişört* öğesinin tüm tablolarda sıralamaya girmiş olduğu görülmektedir. Günümüzden 20 yıl önce İzmir'de yapılmış bir çalışma olan Çengelci 1996'da da pantolon öğesinin öntür olarak bulgulanması, bu öğenin Türkçe bağlamında çok güçlü bir öntür olduğunu göstermektedir. Tüm tablolara bakıldığında, günlük yaşamda en çok kullanılan temel giysilerin tercih

edildiği, örneğin *ayakkabı* öğesinin sadece 4.sınıf KIZ grubunda yazılmadığı gözlenmektedir. Dikkat çekici bir diğer öğe de *abiye* öğesidir. Tüm gruplarda yazılmış bir öğe olan *abiye* öğesinin, kültürümüzde giysi seçimi açısından gösteriş ve süse düşkünlüğü işaret ettiği değerlendirmesi yapılabilir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 170, 5.sınıf grubu 138, 6.sınıf grubu ise 86 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-GİYSİ

Abiye, alışveriş, alışveriş merkezi, askı, askılı elbise, atkı, atlet, **AVM**, ayakkabı, badi, bakım, **baskı**, beden, bere, **beş sayısı**, bluz, bot, capri, ceket, **ceset**, cinsiyet, çamaşır, çizgi, çorap, dar, deri, desen, dikiş, dikiş makinesi, dolap, don, düğme, düğün, düzen, **eğim**, elbise, eldiven, **eşofman, eşorfman, eşortman**, etek, forma, gardırop, gelinlik, **gemi**, giyecek, giymek, giysi dolabı, gömlek, **gönlek**, görünüş, gravat, güzel, güzellik, hava, hırka, iç çamaşırı, ihtiyaç, ince, İngilizce, insan, ipek, **ipek böceği**, iplik, kaban, kadife pantolon, **kalem**, kalın, kalite, **kapanma**, kapri, kaş, **kaz**, kazak, kemer, kep, keten pantolon, kıravat, kırmızı, kısa, kısa kollu kıyafet, kışlık, kıyafet, kız, kilo, kilot, **kirpik**, korunmak, kostüm, kot, kot pantolon, **koyun**, **köpek balığı**, kravat, **kredi kartı, kuaför**, kumaş, kumaş pantolon, kuşak, mağaza, makyaj, marka, mayo, mevsim, moda, modern, mont, oda, önlük, özel, palto, pamuk, pantolon, papyon, **para**, pembe, **perde**, pijama, poşet, **reklam**, rengarenk, renk, renkli, **ruj**, sandalet, sarı, seçmek, seyyar, sıcak, sıcaklık, smokin, **sosyete**, spor elbise, süs, süveter, svit, şalvar, şapka, şarkı, şık, **şimşir tarak**, şort, takı, takım elbise, tasarım, tayt, **televizyon**, terlik, terzi, tişört, toka, t-shirt, tulum, **tüy**, uzun kollu kıyafet, üniforma, **üstümde olan**, vücut, yağmurluk, yaka, **yakışıklı**, yanıt yok, yazlık, yelek, yıkamak, yırtık, yırtık pırtık, yumak, yün, **zenginlik**.

5.SINIF-GİYSİ

Abiye, **ağır siklet**, aksesuar, alışveriş, askı, askılı, askılı pantolon, atkı, atlet, ayakkabı, baş örtüsü, bere, bileklik, bilezik, bluz, bone, bornoz, bot, ceket, cinsiyet, **çamaşır makinesi**, çanta, çekmece, çıkarmak, çorap, deri, desen, dikiş, dikiş makinesi, **dökmek**, düğme, elbise, eldiven, eşofman, eşortman, etek, etiket, fiyat, forma, gardırop, gardolap, **gaz**, gecelik, gelinlik, **gezi,** giyecek, giyinmek, giymek, gömlek, gözlük, güzel, hazırlanma, hırka, içlik, iğne, ihtiyaç, ince, indirim, ip, ipek, japono kolu, jeans, kaban, kadife, kalın, kapri, **karıncayiyen**, kazak, **kedi,** kemer, kesim, kısa kollu, kısa kollu giysi, kış, kıyafet, kız, kilot, kirlenmek, kot, kot pantolon, **krampon**, kravat, kumaş, kumaş pantolon, külotlu çorap, küpe, mağaza, makas, mayo, moda, mont, okul, **örümcek**, özgürlük, palto, pantolon, papyon, para, **park**, penye, pijama, renk, renkli, **restoran**, serbestlik, sıcak, sıcaklık, smokin, spor giysisi, stil, süveter, şal, şapka, şişmanlık, şort, takım, elbise, tasarım, tayt, temizlik, ter, terlik, terzi, tişört, toka, t-shirt, t-şört, tulum, uyku tulumu, uyum, üniforma, ütü, yağmurluk, yanıt yok, yaz, yelek, **yırtılma, yönetmelik, zombi**.

6.SINIF-GİYSİ

Abiye, alışveriş, askı, atkı, atlet, ayakkabı, badi, bermuda, bileklik, bluz, bolero, bot, ceket, çanta, çorap, desen, dolap, düğme, elbise, eldiven, eşofman, etek, fermuar, forma, futbol, gelinlik, gömlek, gözlük, güzel, güzellik, hırka, içlik, **jeket**, **KA**, kaban, kaftan, kapri, kapşonlu hırka, kazak, kemer, keten pantolon, kıravat, kısa kollu, kıyafet, kilot, kolye, **kombin**, kot, kot pantolon, kravat, külot, külotlu çorap, küpe, **LC Waikiki**, mağaza, manken, mayo, mevsim, moda, model, mont, Nike, pantolon, **portföy**, renk, saat, sıcak, smokin, spor ayakkabı, süs, sütyen, süveter, sweatshirt, şapka, şort, takım elbise, tayt, terlik, tişört, t-shirt, **uyum**, yağmurluk, yanıt yok, yelek, **yüzük, zengin**.

3.3.1.3. TAŞIT

TAŞIT somut ulamı altında, *araba* öğesi güçlü öntür olarak görülmektedir. Önal 2011, Gökmen 2010 ve 2013, Rosch 1973 ve1975'in çalışmalarında da *araba* öğesi öntür olarak değerlendirilmektedir. Ancak, sormacanın uygulandığı öğrencilerin sosyoekonomik ve sosyokültürel açıdan yüksek bir profile sahip aile bireyleri olması ve günümüz ulaşım imkânları arasında daha sık ve kolaylıkla tercih edilmesi nedeniyle, *uçak* öğesinin, önceki çalışmalardan farklı olarak *araba*'dan sonra en çok tercih edilen öğe olduğu görülmektedir. Beklenmedik bir gözlem de bu çalışmada çocuk katılımcılar olmasına rağmen, *bisiklet* öğesinin tüm tablolardan sadece üçünde ve çok düşük sıklıkta sıralamaya girebilmiş olmasıdır. Bu da konum açısından büyükşehir yaşamında çocukların bisiklet kullanmalarının zorluğu ya da bu kavramın TAŞIT ulamı altında değerlendirilmemesi ile açıklanabilir. Bu ulam altında 4.sınıf grubu 138, 5.sınıf grubu 127, 6.sınıf grubu ise 86 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-TAŞIT

Akü, ankaray, araba, araç, asfalt, at, at arabası, ayna, **baba parası**, balon, benzin, **biçerdöver**, bilet, binek, bisiklet, bot, **buhar makinesi, ceza, çalışma, demir**, demiryolu, denizaltı, dolmuş, **drezin, düzlem, emir, erik**, feribot, **füniküler**, gaz, gemi, gezi, **gözlük**, güvenlik, halk, hava, hava balonu, havayolu, helikopter, hız, hızlı tren, icat, **ihtar, ilk kez, İngiliz**, insan, jant, jet, kağnı, kaldırım, kamyon, kamyonet, kapı, kapı kolu, kara yolu, kasa, kayık, **kaykay**, kaza, kazar, koltuk, **kral,** kural, limuzin, **lop kaçması**, marka, mavi beyaz, mazot, **metrebüs**, metro, metrobüs, minibüs, motor, motorsiklet, motosiklet, otobüs, otomobil, **otomuş**, paso, pilot, plaka,

polis, radyo, rahatlık, **roket, sanayi**, **scooter, segway**, servis, sıcak hava balonu, silecek, su, sürat teknesi, sürücü, şehir, şoför, taksi, taşıma, taşımak, taşıt, tekerlek, tekne, teleferik, **teslimat**, tır, ticari, **tokmak**, toplu, toplu taşıma, toplu taşıma aracı, trafik, trafik kuralı, trafik polisi, traktör, tramvay, tren, **treyler**, uçak, uçan balon, ulaşım, ulaşım aracı, ulaşma, vapur, yanıt yok, yarış, yat, yavaşlama, yaya, yaya geçidi, yelkenli yer değiştirme, yol, yolcu, yolculuk, yük, yük gemisi, zeplin.

5.SINIF-TAŞIT

Altın, araba, araç, asfalt, at, **ATV**, balon, beyaz, binek, binmek, bisiklet, bot, ceza, çekici, deniz yolu, denizaltı, direksiyon, dolmuş, ego, egzoz dumanı, ehliyet, fren, gemi, **golf arabası**, **gondol**, gökyüzü, gümüş rengi, hava, hava taşıtı, havayolu, helikopter, hız, hızlı tren, icat, insan, jant, jet, jet uçağı, jip, kağnı, kamyon, kamyonet, kaptan, kaput, kara, karayolu, kayık, kaykay, kaza, kepçe, kolaylık, **kömür yolu, kuş**, lastik, makine, makinist, mavi, mekanik, metro, metrobüs, minibüs, moorsiklet, motor, motorbisiklet, motorlu bisiklet, motorsiklet, motosiklet, okul otobüsü, okul taşıtı, otobüs, otomobil, özel otobüs, özel taşıt, para, pervane, pilot, plaka, planör, polis, **recep ivedik**, roket, sal, sanayi, sandal, servis, seyahat, siyah, su, su taşıtı, sürücü, şahin, şoför, taksi, tank, teker, tekerlek, tekne, teknoloji, teleferik, tır, tofaş, trafik, trafik lambası, traktör, tramway, tren, uçak, uçak gemisi, **uçurtma**, ulaşım, **uzay mekiği**, vapur, **vergi, yamaç paraşütü**, yanıt yok, **yarım otobüs, yarış arabası**, yat, yaya, yaya kalmak, yelkenli, **yer-su-hava**, **YHT**, yol, yolcu, yolculuk, zeplin.

6.SINIF-TAŞIT

Ambulans, araba, at arabası, ATV, balon, benzin, bisiklet, **BMW, boing**, bot, cam, deniz taşıtı, denizaltı, dolmuş, dozer, egsoz dumanı, **Ferrari**, fren, gemi, gürültü, hava taşıtı, helikopter, hidrojen, **hovercraft,** jet, **jet-pack**, jip, kamyon, kamyonet, kapı, kara taşıtı, karavan, **karbonfiber**, kasa, kaykay, korna, makine, **Mercedes, mersedes**, metro, midibüs, **modifiye**, motor, motorlu, motorsiklet, motorsuz, motosiklet, **muz**, **opel,** otobüs, otomobil, plaka, planör, **reno**, scooter, servis, seyahat, **citroen**, spor araba, **SUV**, şoför, taksi, tamirci, **tank**, teker, tekerlek, tekne, **tespih**, tır, trafik, traktör, tramvay, tren, uçak, ulaşım, **uzay gemisi,** vapur, **wolkswagen, woswogen**, yağ, **yakut**, yanıt yok, yat, yol, yolcu, zeplin.

3.3.1.4. MEYVE

MEYVE somut ulamı altındaki e*lma* öğesi, tüm sınıf ve cinsiyet gruplarında güçlü bir öntür olarak görünmektedir. Bu durum, Önal 2011, Gökmen 2010 ve 2013'ün çalışmalarındaki sonuçlar ile paralellik göstermektedir. Önal 2011'de değerlendirildiği gibi, e*lma'*nın üstünlüğünün, her mevsim bulunan ve çokça tüketilen bir meyve olmasından kaynaklandığı düşünülebilir. Buna karşın *elma* öğesinden sonraki

sıralamalarda, kayda değer bir çeşitlilik görülmektedir. Günümüzde marketlerde hemen her türlü mevsim meyvesinin bulunabilmesi, sıralamalardaki öğe çeşitliliğini arttırmış olabilir. Sormacaların uygulandığı mevsimin bahar mevsimi olması da çeşitliliği etkilemiş olmalıdır. *Armut, erik, karpuz, kavun, kayısı, kiraz* ve *çilek'*in yaz meyveleri olması ve yılın dört-beş aylık bir döneminde daha çok tüketilmesine karşın sıralamaya girmesi dikkat çekicidir. Özellikle *çilek* öğesinin KIZ grupları tarafından çok daha yüksek bir sıklıkla tercih edilmesinin, meyvenin tat, renk ve kokusunun CİNSİYET ile daha çok bağdaşmasından kaynaklandığı söylenebilir. Bu ulam altında 4.sınıf grubu 125, 5.sınıf grubu 85, 6.sınıf grubu ise 51 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-MEYVE

Acıkmak, ağaç, ahududu, ananas, **aperatif**, ara öğün, armut, avokado, ayva, **bayat**, besin, bıçak, bozulmuş, böğürtlen, ceviz, çağla, çekirdek, çeşit, çiçek, çilek, çürük, **dalmak**, dil, doğa, doğal, domates, dut, **egzotik**, eğlenmek, **Einstein**, ekşi, elma, elma kurdu, enerji, erik, **et,** faydalı, **fen ve teknoloji**, frambuaz, **GDO**, greyfurt, güneş, **hastane**, havuç, Hindistan cevizi, **hormon**, hurma, içecek, ilaç, incir, **işaret**, **kağıt, kalem, kap**, karpuz, kasa, kase, kavun, kayısı, kestane, kırmızı, **kış,** kiraz, **kitap**, kivi, **kurtçuk**, limon, malta, manav, mandalina, mango, **market, maymun**, meyve ağacı, meyve kabuğu, **meyve rüyası**, meyve sıkacağı, meyve suyu, meyve tabağı, mısır, **mikrobik canlı, mutfak**, muz, **müzik**, nar, **natürmort**, nektar, olgun, **padişah**, panda, **Pazar**, piknik, portakal, protein, renk, sağlık, **salatalık**, sap, sebze, sıkacak, su, sulu, süt, süz, şeftali, tabak, tat, tatlı, taze, **tepsi**, **top,** toplama, toprak, tropik, üzüm, vişne, vitamin, yaprak, yarar, yaz, yemek, yemiş, yeni dünya, **yerçekimi**, yiyecek.

5.SINIF-MEYVE

Ağaç, ahududu, alışveriş, ananas, armut, avokado, ayva, beyaz, bitki, **bomba**, canlı, çağla, çeşit, çiçek, çiçekli bitki, çilek, çürük, dal, **domates**, dut, **ejder meyvesi, ejderha meyvesi**, ekşi, elma, erik, fidan, frambuaz, greyfurt, güneş, havuç, Hindistan cevizi, **karnabahar**, karpuz, kavun, kayısı, kırmızı, kış, kış meyvesi, kiraz, kivi, **leke**, lezzetli, limon, **lokum**, manav, mandalina, mango, **mavi**, meyve, meyve suyu, meyvelik, mineral, muz, nar, nefis, **ot**, **oyun**, Pazar, portakal, portakal suyu, sağlık, salata, sebze, **sinekkapanotu**, sonbahar, sulu, şeftali, şeker, tabak, tat, tatlı, **turp**, **tuzlu**, üzüm, vişne, vitamini, yanıt yok, yaz, yaz meyvesi, yemek, yenidünya, yeşil, **yıldız meyvesi**, yiyecek, **zaman**.

6.SINIF-MEYVE

Ağaç, ananas, armut, avokado, ayva, **bıçak,** çekirdek, çilek, domates, dut, ekşi, elma, erik, greyfurt, Hindistan cevizi, incir, karpuz, kavun, kayısı, kış meyvesi, kiraz, kivi,

lezzet, limon, mandalina, mango, **mayıs**, mevsim, meyve suyu, muz, nar, portakal, salata, salatalık, sebze, su, şeftali, tabak, tarla, tat, tatlı, tuzlu, üzüm, vişne, vitamin, yanıt yok, yaz, yaz meyvesi, yenidünya, yeşillik, yiyecek.

3.3.1.5. VÜCUT BÖLÜMÜ

VÜCUT BÖLÜMÜ somut ulamı altında *kol, bacak* ve *el* öğeleri sıklık yüzdeleri çok yüksek olmasa da tipik olarak öne çıkan öğelerdir. Öğrencilerin bu ulam altında sıklıkla tercih ettikleri öğelerin, genellikle insan gövdesinin daha büyük bölümleri olan ve vücudun en temel işlevlerini yerine getirmesini sağlayan uzuvlar olduğu söylenebilir. Öğe sıklığı açısından aşağılara inildiğinde ise genelden özele veya büyük uzuvdan küçük uzva doğru olacak şekilde bir diziliş gözlenmektedir. *Parmak, göz, ağız* ve *burun* öğeleri buna örnektir. Bu diziliş özelliğine uymayan tek grup, en düşük sıklık yüzdesi ile *gövde* öğesini yazan 4.sınıf KIZ grubudur. Öte yandan *kafa* öğesinin durumu da dikkat çekicidir; öğe sadece ERKEK grupları tarafından tercih edilmiştir. En önemli organ olan beyni taşıyor olması ya da futbol gibi oyunlarda kullanılıyor olması, bu öğenin sadece ERKEK gruplarında genel olarak ilk sırada akla gelmesine neden olmuş olabilir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 101, 5.sınıf grubu 71, 6.sınıf grubu ise 45 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-VÜCUT BÖLÜMÜ

Ağaç, ağız, aitlik, akciğer, anatomi, apandis, **aşı**, ayak, **ayırmak,** bacak, bağırsak, baş, bel, beyin, beyincik, bilek, **bilgisayar**, boyun, böbrek, burun, deri, dil, dirsek, diz, diz kapağı, **doktor**, doku, dudak, duyu, **dünya, düşünme**, eklem, el, **evren, fen, fen ve teknoloji**, göğüs, göğüs kafesi, gövde, göz, hareket, **hastane**, iç organ, **İngilizce**, insan, iskelet, kaburga, kafa, kafatası, kalça, kalça kemiği, kalın bağırsak, kalp, kan, **kanat**, karaciğer, karın, kas, kaş, kemik, kıyafet, kirpik, **kişisel bakım**, kol, kol-bacak, kulak, kuyruk, kürek kemiği, **lif, meyve**, mide, **mikrop**, **okul,** omurga, omuz, organ, organizma, oynamaz eklem, oynar eklem, **özel,** parmak, saç, **sağ**, sırt, sinir, sistem, **sol**, soluk borusu, **steteskop, su, şal, taksonomi, temiz olma, tıp**, tırnak, vücut, vücut parçası, yanıt yok, yarı oynar eklem, yaşam, **yıkanmak**.

5.SINIF- VÜCUT BÖLÜMÜ

Ağız, akciğer, **akıl,** ayak, ayak parmağı, bacak, bağırsak, baş, beden, bel, beyin, bilek, **birleştirme,** boyun, böbrek, burun, ciğer, damar, deri, **ders, dikiş,** dil, dirsek, diş, diz, doktor, dudak, duyu organı, el, el parmağı, fen ve teknoloji, futbol, göbek, göğüs, gövde, göz, hastane, iç organ, İngilizce dersi, insan, iskelet, **işbirliği**, kafa, kafatası, kalp, kan, karın, kas, kaş, kemik, kol, kulak, lif, mide, omurga, omurilik, omuz, organ, parça, parmak, saç, sırt, tırnak, vücut, yanak, yanıt yok, yara, **yardım, yardımcı**, yaşam, yüz.

6.SINIF- VÜCUT BÖLÜMÜ

Ağız, ayak, ayak parmağı, bacak, bağırsak, baş, bel, beyin, bilek, boğaz, boşaltım sistemi, boyun, böbrek, burun, ciğer, diz, diz kapağı, dolaşım sistemi, dudak, el, fen dersi, göbek, gövde, göz, kafa, kalp, kan, karın, kas, kemik, kol, kulak, mide, omurga, omuz, organ, parmak, saç, sırt, sindirim sistemi, solunum sistemi, tırnak, yanak, yanıt yok, yüz.

3.3.1.6. RENK

Algısal ve somut bir ulam olan RENK ulamı altında *mavi* ve *kırmızı* öğeleri, bu çalışmada güçlü öntürler olarak gözlenmektedir. Bu öğeleri takip eden *sarı* öğesi de RENK ulamının tipik bir öğesi olarak öne çıkmaktadır. Bütün bu öğelerin odak renkler olması, doğada, çevrede bu renklere çok sık rastlanması, aslında renk kavramlarının evrenselliği ile açıklanabilecek bir durumdur. Bu ulamda dikkati çeken esas öğeler ise ara renk olan *pembe* öğesinin genel olarak kızlarda ilk akla gelen öğe olmasıdır. KIZ cinsiyeti üzerine ilk kodlanan renk olması, *pembe*'nin bu durumunu açıklayabilir. Öte yandan yine bir ara renk olan *mor* öğesinin tüm tablolarda *siyah* ve *beyaz* gibi yine iki temel renkten daha sık tercih edilmiş olması da ilginçtir. Temel renkler olan *siyah* ve *beyaz* öğelerinin *mavi* ve *kırmızı* tarafından çok güçlü bir şekilde bastırılmış olduğu da görülmektedir. Çengelci 1996'da genç grubunda *mavi*, yaşlı grubunda *kırmızı* ve *siyah* öğelerinin en tipik öğeler olarak saptanması, yaşa göre tipik renk tercihinin değişebileceğine dair bir ipucu olabilir.

Sıralamaya girmeyen sözcüksel öğe çeşitliliği açısından ise RENK ulamında tutulan takım, hissedilen duyguları işaret eden öğelerin de çokça tercih edildiği görülmektedir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 83, 5.sınıf grubu 50, 6.sınıf grubu ise 39 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-RENK

Açık, açık renk, **ağaç, akçaağaç, ala**, altın rengi, altın sarısı, ana renk, **anlatım,** ara renk, **ayak**, beyaz, **beyin,** bordo, boya, boyama, **bölüm**, canlı, canlılık, **ceviz, cips, çatlak, dünya**, eflatun, **eğlence**, ela, elma, **erkek rengi, et, Fenerbahçe**, fosfor, gökkuşağı, görmek, göz, göz yanılması, gri, güneş, **hasta olduğun renk, herkes**, ışık kırılması, kahverengi, karışım, **kedi**, kırmızı, **kız rengi, klavye**, koyu, koyu renk, **kuş**, lacivert, lila, mavi, meyve, mor, **morcivert**, **patlama,** pembe, petrol yeşili, prizma, rahatlık, rengârenk, renk cümbüşü, renk çemberi, renkli, resim, sarı, **sarılık, sayı, sınav, sınıf, sinir**, siyah, soluk yeşil, ten rengi, ton, **top**, turkuaz, turuncu, yaratıcılık, yaşam, yedi, yeşil, **zıplamak**.

5.SINIF-RENK

Açık, **asalet**, bej, beyaz, **bir sürü**, bordo, **cırtlak, cıvıl cıvıl, çin**, değişik, deniz mavisi, dinamizm, eflatun, **Galatasaray,** gökkuşağı, gri, güneş, güzel, heyecan, **Hinduizm**, kahverengi, karışım, kırmızı, kıyafet, koyu, lacivert, lila, mavi, meyve, mor, nar çiçeği, **özgürlük**, pembe, rengârenk, resim, ressam, sarı, sebze, siyah, şekil, **tahta, takım, taşıl, teknik**, ton, turkuaz, turuncu, yanıt yok, yansıma, yeşil.

6.SINIF-RENK

Beyaz, bordo, boya, cıvıl cıvıl, cümbüş, deniz, duygu, dünya, eflatun, fırça, **Galatasaray**, gökkuşağı, gri, güneş, **huzur,** kahverengi, kırmızı, koyu yeşil, lacivert, lila, mat, mavi, mor, narçiçeği, parlak, pembe, **rahat**, resim, sarı, **ses, si**, siyah, şövale, ten rengi, turkuaz, turuncu, tuval, yanıt yok, yeşil.

3.3.1.7. GEOMETRİK ŞEKİL

Tıpkı RENK ulamı gibi algısal, somut ve evrensel bir ulam olarak değerlendirilen GEOMETRİK ŞEKİL ulamında, Rosch 1973'de doğal öntürler olarak değerlendirilen *kare, daire* ve *üçgen* öğelerinden sadece *kare* ve *üçgen*, bu çalışmada güçlü öntürler olarak gözlemlenmektedir. Üçüncü sırada ise *daire* öğesi yerine *dikdörtgen* öğesi tipik bir öğe olarak öne çıkmaktadır. İlk üç sıralamanın bu şekilde olması, şekiller düşünülürken grupça

ilk temel alınan ulam içi özelliğin kenar sayıları olduğuna işaret etmektedir. Buna göre *daire* öğesi, öğrencilerce ilk akla gelen bir öğe olsa da sıklığı çok düşüktür. Yine tabloların genelinde, *altıgen* öğesi *beşgen* öğesine göre çok daha sıkça tercih edilen bir öğedir. Yazılış sırası açısından ise kenar sayılarının artırılarak düşünülmesiyle *altıgen, beşgen*'den sonra yazılmıştır. Bu durum Önal 2011 ile benzerdir. Öte yandan öğe çeşitliliği açısından Önal 2011 çocuk grubundan farklı olarak bu çalışmadaki öğe çeşitliliğinde *beşgen, altıgen, yedigen…* gibi bir diziliş yerine *küp, çember, yamuk* gibi öğeler sıralamaya girmektedir.

Öğrencilerin sözcüksel öğe çeşitliliğine bakıldığında ise yaşıtlarına göre çok daha kapsamlı, sanatsal (örneğin *Picasso, kübizm*), matematiksel (örneğin *Pisagor*) veya tarihsel (örneğin *Mısır, piramit*) açıdan düşünerek de öğe yazdığı görülmektedir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 102, 5.sınıf grubu 84, 6.sınıf grubu ise 45 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-GEOMETRİK ŞEKİL

3D, açı, açıölçer, **alfabe**, altıgen, ayrıt, **baklava dilimi**, beşgen, cetvel, cisim, **Çarşamba,** çember, çeşitkenar, çeşitkenar dörtgen, çeşitkenar üçgen, çevre, çevre uzunluğu, çizgi, çizmek, çokgen, çözebilmek, daire, değişik, ders, dış açı, dikdörtgen prizma, dikdörtgen, dikdörtgen prizma, **dodekahedron,** dokuzgen, dört köşe, dörtgen, düzlem, düzlemsel şekil, **eğlence**, **elips,** eşkenar dörtgen, **eşya, etraf**, farklı, **geoid, geometri, göç, göz bebeği, göz kapağı, hayal dünyası, hilal, ikigen, ikinci sınıf,** ikizkenar dörtgen, **ikoşidodekahedron**, işlem, kafa, kalp, kare, kare prizma, kenar, **kerem**, kol, kolaylık, koni, konu, köşe, köşegen, küp, **küpaktahedron**, küre, **laz,** matematik, nesne, oda, **oktahedron,** ongen, onikigen, oval, ölçü, özel, paralel kenar, paralelkenar, **Pazar, piramit, Pisagor**, prizma, problem, **sağlamlık**, **Salı,** sekizgen, silindir, simetri, süs, şekil, **tetrahedron**, üçgen, üçgen prizma, yamuk, yanıt yok, **yaşam**, yedigen, yıldız, yuvarlak, **zekâ, zekâ küpü**.

5.SINIF-GEOMETRİK ŞEKİL

Açı, altıgen, altıgen prizma, **Atatürk'ün geometri alanında yaptığı çalışma**, ayrıt, beşgen, beşgen prizma, **bilim insanı**, boyut, **cebir**, cisim, çember, çevre, çokgen, daire, **deltoid**, dikdörtgen, dikdörtgen prizma, dikdörtgenler prizması, dörtgen, dünya, düzlem, ekran, elips, eşkenar dörtgen, geoid, geoit, geometri, **güneş, hayat, ilkokul,**

insan, işçi, işlem, kağıt, kalın, kare, kare piramit, kare prizma, kenar, koni, köşe, **kral, kristal**, kutu, **kübizm**, küp, küre, **lise**, **masa,** matematik, **mezar, Mısır,** ongen, **ortaokul,** oval, paralel kenar, paralelkenar, **Picasso**, piramit, prizma, sayı, sayısal, sekizgen, sekizgen prizma, sınav, silgi, silindir, somsuz, şekil, tabela, tahta, terim, top, üç boyut, üçgen, üçgen prizma, **üniversite**, yamuk, yanıt yok, yedigen, yuvarlak, **yüz, zaman**.

6.SINIF-GEOMETRİK ŞEKİL

Açı, altıgen, ayrıt, beşgen, cebir, çember, **d harfi**, daire, **desen**, dikdörtgen, dikdörtgen prizma, dokuzgen, dörtgen, dörtgen kare, elips, eşkenar dörtgen, geometri işlem, kare, kare prizma, kenar, koni, köşe, köşegen, küp, küre, matematik, ongen, oval, paralel kenar, paralelkenar, piramit, prizma, rakam, sekizgen, silindir, simetri, üçgen, üçgen prizma, yamuk, yanıt yok, yedigen, yıldız, yuvarlak, yüzey.

3.3.1.8. YETENEK

YETENEK soyut ulamı altında, çalışma grubu için özel bir anlam ifade ettiğinden çok fazla öğe çeşitliliği gözlenmektedir; bu nedenle ulamı öntür olarak temsil edebilecek bir öğeden bahsedilemez. Yine de güzel sanatlar alanından *resim çizmek* öğesinin, spor alanından da *futbol oynamak* ve *basketbol oynamak* öğelerinin genel olarak en tipik öğe şeklinde öne çıktığı görülmektedir. Ulam altındaki tercihler CİNSİYET bağlamında incelendiğinde de ERKEK gruplarının *futbol oynamak*, KIZ gruplarının ise *resim çizmek* öğelerini sıklıkla tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Önal 2011 ile karşılaştırıldığında ise *spor* gibi genel bir öğenin yürütülen çalışmada sıralamada yer almadığı, sıralamaya giren ortak öğelerin *resim, şarkı söylemek* ve *dans* öğeleri olduğu görülmektedir.

Yürütülen çalışmadaki katılımcıların Bilim ve Sanat Merkezi öğrencileri olması ve merkeze devam eden öğrencilerin bilimsel/zihinsel alan ve sanat/yetenek alanı öğrencileri olarak -aslında yanlış şekilde- adlandırılmasının, bu öğrencilerdeki *resim çizmek* kavramının gerçekten bir yetenek gerektirdiği algısını güçlendirdiği düşünülebilir. Yaşıtlarının kolayca sosyalleşerek oynayabildiği takım oyunları olan

futbol ve basketbol da genellikle zihinsel etkinliklere daha çok zaman ayıran bu öğrenciler için yetenek olarak düşünülmüş olabilir.

Sıralamaya girmeyen sözcüksel öğe çeşitliliği açısından, öğrencilerin bir kısmının yetenekli olarak düşündüğü kişi adlarını yazdıkları, hatta TV program isimlerinin bile tercih edildiği görülmektedir. Öğrencilerin psikolojik ve sosyal durumlarının bu ulam altına yazdıkları öğelerde rahatlıkla gözlenebildiği söylenebilir. Yine BİLSEM öğrencisi olmaları nedeniyle bu merkezde katıldıkları çeşitli etkinlik adları, kurmakta zorluk yaşayabildikleri *arkadaşlık* gibi kavramlar, *hızlı koşmak, zıplamak* gibi her çocuğun yaşıtları ile kendisini karşılaştırdığı basit bedensel etkinlikler, öğe listesinde dikkat çekmektedir. Bu ulam altında 4.sınıf grubu 265, 5.sınıf grubu 225, 6.sınıf grubu ise 150 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-YETENEK

Açığa çıkarmak, **ada**, ağırlık kaldırmak, **akıl, akıl oyunu, akıllı olmak**, akordeon, akrobasi, alışmak, **altıncı his, Amerika**, Amerikan futbolu, anlamak, araba, **arkadaşlık**, astrofizik, **atlamak**, atletizm, ayak, **ayrı düşünce**, **ayrılmak**, **azim,** badminton, bağlama çalmak, basketbol oynamak, **başarı, başka yön**, beceri, becerikli, becermek, beden dili, beste, beyin, beyzbol oynamak, bilgi, bilgisayar kullanmak, bilgisayar oynamak, bilim, bilim adamı olmak, bilmek, **Bilsem**, **bireysel**, **bisiklet sürmek**, biyoloji, bowling oynamak, boyamak, branş, büyümek, cambazlık, **cesaret**, çalışkanlık, çalışmak, çeşitli hareket, çevirmek, çırak, çizmek, **çok konuşmak**, dağcılık, dal, dans etmek, davul, denemek, denge, ders, dikiş, **dikkat,** diksiyon, dil öğrenmek, dilbilgisi, **doğuştan, doğuştan gelmek**, dönmek, dram, drama, duygu, duymak, dürüstlük, düşünmek, eğlence, eğlenmek, el, elektrik, elişi, enstrüman çalmak, esneklik, eşya çevirmek, ezber yapmak, **farklı olmak**, fen, fizik, **fiziksel özellik**, flüt, fotoğraf çekmek, futbol oynamak, gayret, geliştirmek, **genetik, girdap**, gitar çalmak, golf, görmek, gösteri, göz, güçlü olmak, gülle atmak, güreş yapmak, güzel yazı yazmak, halay çekmek, halk oyunu, halter kaldırmak, hamurdan figür yapmak, hareket, hayvan, **hayvanlarla konuşmak**, hentbol oynamak, **heyecan yapmak**, heykel yapmak, heykeltıraş, hızlı koşmak, hızlı okumak, hızlı olmak, hızlılık, hüner, ışık, icat, ilüzyon, İngilizce, **insanlık,** ip atlamak, ipte yürümek, **iyi not, iyi tarafından bakabilmek, iyimserlik**, jimnastik yapmak, **jonglörlük,** kabiliyet, kafa, kafa atmak, **kafes, kalem, kararlılık**, karete yapmak, **kaybeden**, kaykay, **kazanan**, keçe, **kekelemek**, keman çalmak, **kemik**, **kendine özgü, kendini gösterme**, keşif, **kırmamak, kişilik**, kitap okumak, klavyede yazmak, komedyen, komiklik yapmak, konuşmak, koşmak, kukla, **kulak oynatmak**, kum sanatı, kurs, **liderlik**,

malzeme, mantık, masa tenisi, matematik, meslek edinmek, mimar, mizah, muhteşem, mutluluk, müzik aleti çalmak, müzik yapmak, müzisyen, **obezite**, origami yapmak, oyun oynamak, oyunculuk, **ozan**, ödül, örgü, özel, **özgür olmak**, paintbol, **pantolon, parmak**, paten kaymak, **pepelemek**, piyano çalmak, problem çözmek, puan, rekor, resim çizmek, ressam, ritim tutmak, **roket yapmak**, **sabır**, sanat, sanatsal yetenek, satranç oynamak, sayısal, ses, **sevmek**, sihirbazlık, skor, sonuç, sosyal, sörf yapmak, **sözel zeka**, spor yapmak, stand up, şampiyon, şan, şarkı söylemek, şarkıcı, şiir yazmak, şov, taekwando, tahmin etmek, takla atmak, taklit etmek, tasarımcı, **tat almak, tebrik, tekme vurmak**, **telefonla oynamak**, **televizyon yarışması**, tenis oynamak, **ter,** tırmanmak, tiyatro, top oynamak, tuğla kırmak, Türkçe, ustalık, **uyku, üç yüz on dört bin, üstün zeka, üstünlük**, vantrolog, voleybol oynamak, vurmak, **vücudu şekilden şekle sokmak**, vücut, yanıt yok, yaratıcılık, yarışma, yazarlık, yazı yazmak, yemek pişirmek, yenilgi, **yetenek sizsiniz Türkiye**, yetenekli olmak, yeti, yükseklik, **yürümek**, yüzmek, **zeka, zeka oyunu kazanmak, zeki olmak**, **zıplamak**, zihin.

5.SINIF- YETENEK

Acun, ağaca tırmanmak, akıl, **akıl okumak**, akrobasi, amuda kalkmak, araba kullanmak, artistik motosiklet, **astronotluk**, at binebilmek, **ateş**, atletik, atletizm, ayak, azim, bacak atmak, basketbol oynamak, basketbolcu, başarı, başarılı olmak, beceri, beğeni, beyin, bilardo, bilgi, bilgisayar kullanmak, **bilgisayar programı tasarlamak**, bilim, **bilim adamı olmak**, Bilsem, **birinci olmak**, **bisiklet sürmek, bisküvi yemek**, boks, boyamak, bulmak, buluş, büyük hedef, cambazlık, camdan atlamak, cesaret, cevap vermek, coğrafya, çalgı, çalım, çalışkanlık, çalışmak, çalmak, **çit,** dalgıçlık, dans etmek, defans, deney, ders, doğuştan yetenekli olmak, drama, duymak, düşünce, düşünmek, edebiyat, el becerisi, enerjik olmak, engelli, enstrüman çalmak, esneklik, etkinlik, fark etmek, **farklı olmak**, fen, fırlatmak, film, forvet, fotoğraf çekmek, futbol oynamak, futbolcu, **geleceği görmek**, geliştirmek, gitar çalmak, görmek, güçlü olmak, güzel yazı yazmak, güzellik, halk oyunu, hamarat, hareket, harika, hayat, hentbol oynamak, heyecan yapmak, heykel yapmak, **hızlı koşmak**, hızlı okumak, hızlı olmak, hızlı yazmak, hokey, icat, ilgi ve ustalık, illüzyon, İngilizce, ip atlamak, istek, iyi dövüşmek, jimnastik yapmak, kalecilik, kalem, **kalem çevirmek**, kaligrafi yazmak, **kararlılık**, karete yapmak, kaykay, kazanmak, keman çalmak, keşif, kişisel, kitap okumak, kompozisyon yazmak, konuşmak, koşmak, köpek, kötü, kulak oynatmak, liderlik, matematik, **Messi**, muazzam, mucit, **Mustafa Kemal Atatürk**, mükemmel, müzik aleti çalmak, müzik yapmak, neşe, nota, okumak, origami yapmak, oyun oynamak, oyun rekoru, oyunculuk, özel, **özel yetenek**, özellik, özgüven, palet, pantomim yapmak, parende atmak, paten kaymak, pena, piyano çalmak, planör, program, resim çizmek, **Ronaldo**, sabır, sanat, sanatsal yetenek, satranç oynamak, saz çalmak, **Septo**, sergi, ses, **sesli geğirmek, sıkılmamak**, sınav, **sınavdan 99 almak**, sihirbazlık, sinema, **Sobio, sol anahtarı**, **sonsuz eğlence, sonsuzluk**, sosyal, sözel yetenek, spor yapmak, **suda yaşamak**, sudoku, süper, şair, şarkı söylemek, şiir okumak, şiir yazmak, şoförlük, şöhret, takla atmak, tarçın yemek, tasarımcı, taşımak, tat almak, **tehlike**, teknik, tel, telefonla oynamak, tenis oynamak, tiyatro, tuğla kırmak, Türkçe, Türkiye, uçak kullanmak, uçmak, ustalık, uygulama, uyum, **uzayda nefes almak**, uzun atlamak, **ülke bayrakları**, üretmek, üstün zeka, üstünlük, voleybol oynamak, yanıt yok, yapmak, yaratıcılık, yarışma, yaş, yaşam, yazı

yazmak, yemek pişirmek, yetenek bulmak, yetenek sizsiniz Türkiye, yürümek, yüzme şampiyonluğu, yüzmek, zaman, zeka, zeka küpü yapmak, zeki olmak, zıplamak

6.SINIF- YETENEK

Acun, alet, anlamak, araba kullanmak, artı, at binebilmek, atlamak, atletizm, bale, basketbol oynamak, basketbolcu, bateri çalmak, beceri, bilgisayar kullanmak, bilgisayar oynamak, bilim, Bilsem, bisiklet sürmek, boyamak, cambazlık, çok konuşmak, dal, dans etmek, denemek, denge, ders, dinlemek, düşmek, düşünmek, eğitim, eğlenmek, el becerisi, elektronik kullanımı, eskrim, eylem, felsefe, fizik, fotoğraf çekmek, free style, futbol oynamak, gitar çalmak, gösteri, güçlü olmak, halk oyunu, hayal gücü, hentbol oynamak, **heveslenmek,** heyecan yapmak, **hızlı düşünmek**, hızlı koşmak, hızlı okumak, hızlılık, hokkabazlık, hülya, ışınlanma, ilgi ve ustalık, İngilizce, ip atlamak, iş, iyi **dövüşmek**, iyi müzik dinlemek, iyi yemek, jimnastik yapmak, jonglörlük, kabiliyet, **kaleyi tutturmak**, kaligrafi yazmak, kara kalem, karete yapmak, kayak yapmak, keman çalmak, kemancı, kimya, kişilik, kitap okumak, kol gücü, komedyen, konuşmak, **korkusuzluk**, koşmak, marifet, matematik, mikrofon, mühendislik, müzik aleti çalmak, müzik yapmak, müzisyen, nefes tutmak, okçuluk, okumak, oyun oynamak, oyunculuk yapmak, öğrenmek, **öğretmenlik**, özel, özellik, palyaço, pantomim yapmak, piyanist, piyano çalmak, problem çözmek, resim çizmek, ressam, saha, sahne, sanat, satranç oynamak, sayısal, sayısal zekâ, **Sergen,** ses, sınav, sihirbazlık, sözel zekâ, spor yapmak, süper, şarkı söylemek, **şaşırmak**, şiir yazmak, şoförlük, şov, taekwando, takla atmak, televizyonla oynamak, tenis oynamak, tenisçi, test çözmek, top oynamak, Türkçe, uçmak, üstün sporcu yeteneği, üstün zekâ, üstünlük, voleybol oynamak, voleybolcu, **yabancı dil konuşmak, yabancı dil öğrenmek**, yanıt yok, yapmak, yaratıcılık, yarışma, yazı yazmak, yemek pişirmek, yetenekli olmak, yeteneksizlik, **yumuşak halı**, yürümek, yüzmek, zekâ, zıplamak.

3.3.1.9. DUYGU

DUYGU soyut ulamında, tüm tablolarda güçlü öntür niteliği taşıyan öğeler *üzüntü* ve *mutlu(luk)*'tur. CİNSİYET bağlamında, KIZ gruplarında olumsuz bir kavram olarak *üzüntü* en sık tercih edilirken, ERKEK gruplarında sınıf düzeyi arttıkça *mutlu(luk)* kavramı daha sık tercih edilmiştir. Önal 2011 ile karşılaştırıldığında, öntür olarak görünen *özlem* öğesi, yürütülen çalışmada en sık akla gelen ilk 7 öğe içinde yer almamaktadır. Önal 2011'de yapılan değerlendirmeyle benzer şekilde, DUYGU ulamı altındaki öğelerin olumsuz (örneğin *korku*), olumlu (örneğin *mutluluk*) ve nötr (örneğin *heyecan*) duygular şeklinde üçe ayrıldığı söylenebilir. Yürütülen çalışmada,

6.sınıf ERKEK grubu dışında tüm gruplarda olumsuz bir öğe olarak *üzüntü* kavramı en sık akla gelen öğe olmuştur.

Yazılan sözcüksel öğeler açısından değinilmesi gereken bir konu da DUYGU ulamı altında düşünülen sözcük türleridir. Örneğin en sık düşünülen *mutlu(luk)* öğesi hiçbir öğrenci tarafından *mutluluk* olarak yazılmamış, *mutlu* şeklinde önad olarak yazılmıştır. Bu durum, DUYGU ulamının insana özgü bir ulam olarak düşünülmesinden kaynaklanabilir. Bu ulam altında 4.sınıf grubu 135, 5.sınıf grubu 110, 6.sınıf grubu ise 85 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-DUYGU

Acı, acıma, ağlama, alay, algılama, **arkadaş,** aşk, **Atatürk, ayrılık**, beden dili, **beyaz, beyin**, bıkkın, bilmece, cesaret, çekingenlik, çizgi, davranış, **depo**, dilek, dost, **dövmek**, duygusal, duyma, düşünce, düşünmek, eğlenceli, emin olmak, endişe, et, **faltaşı**, fayda, fikir, film, gülen yüz, gülmek, gülümsemek, günlük yaşantı, hareket, hayal kırıklığı, heyecan, **hırs**, his, hoşgörü, huysuzluk, hüzün, **isim**, iyi, kafası karışmak, kahkaha, kalp, karamsar, kararsızlık, **karbonat**, kavga, kaygı, kayıp, keder, **kesik**, kırgınlık, kıskançlık, kıvanç, **kız ismi**, kızgın, kin, kişisel, komedi, korku, kötü, **kuduzluk**, küskünlük, merak, mutlu, mutsuz, nefret, neşe, **nokta**, normal, **olay**, olumlu duygu, olumsuz duygu, ortaya koyma, öfke, **ölüm**, özlem, pantomim, panik, **paylaşma, pembe**, pişman, **rüya, saç, sağ beyin, Salı**, saygı, **sessiz sinema**, **set,** sevda, sevgi, sevgili, sevimlilik, sevinç, sevinmek, sevmek, sıkıntı, sinirli, sitem, somurtkan, soyut, stres, surat, şaşkın, tarafsız, taş, tecrübe, telaşlı, tiyatro, Türkçe, umutlu, utanç, utangaçlık, utanmak, uykulu, üzüntü, vücut hareketi, yanıt yok, yansıma, yorgun, **yüksek görmek**, yüz, yüz ifadesi, **zarar**, zavallı, zekâ, **zenginlik.**

5.SINIF-DUYGU

Acı, acıkmış, aç, **adrenalin, agresif**, ağlama, alınganlık, aşk, **atarlı**, bağlılık, beyin, coşku, çaresiz, **damla**, dargın, **ders,** dost, durgun, duygulanmak, duygusal, duyma, düşünce, düşünmek, eğlenmek, endişe, enerji, gözyaşı, gülmek, güzel, hasret, hasta, **haya**, haz, heyecan, hırs, hikaye, his, hoşgörü, huzur, hüzün, insan, isim, iyi, **kader**, kalp, kararsızlık, kardeşlik, keder, kırgınlık, kıskançlık, **kıvam**, kıvanç, kız, kızarmak, kızgın, kibirli, korku, kötü, küskünlük, maceracı, **matem**, melek, merak, **mest**, mutlu, mutsuz, nefret, neşe, olmayan, öfke, özgürlük, özlem, panik, pişman, **psikolog, relax**, renk, rüya, sabırsız, sakin, saygı, sevgi, sevinç, sevinmek, sevmek, sıkıntı, sınav, sinirli, somurtkan, somut, soyut, stres, susamak, şaşkın, şüphe, tasa, tat, **tok**, Türkçe, umutlu, umutsuz, utanç, utangaç, utanmak, uykulu, üzüntü, yanıt yok, yas, yorgun, zevk.

6.SINIF-DUYGU

Acıma, adrenalin, ağlama, anlamamak, arkadaş, aşk, atarlı, bağırmak, beyin, bıkkın, bunalım, cesaret, ciddi, çılgınlık, depresyon, eğlenceli, eğlenmek, **elma**, endişe, gergin, **gıcık olmak**, gülmek, hasret, hayal kırıklığı, haz, heyecan, his, hoşgörü, hoşlanmak, huzur, hüzün, iyi, karamsar, kararsızlık, kardeş, kaygı, keder, kıskançlık, kızgın, kin, komik, korku, kötü, mavi, merhamet, mimik, **mor,** mutlu, mutsuz, nefret, neşe, nispet, normal, oyun, öfke, özlem, pişman, pozitif, rahatlamak, rahatsızlık, romantik, sakin, sersemleme, sevgi, sevinç, sevinmek, sevmek, sıkıntı, sinirli, şaşkın, **şok**, şüphe, telaşlı, **teselli**, tiksinmek, tok, umursamamak, umutsuz, utanç, utanmak, üzüntü, yanıt yok, yakınma, yorgun, **yüz.**

3.3.1.10. SORUN

SORUN soyut ulamı altındaki öğe çeşitliliği çok fazladır. Bu durum tercih sıklıklarını da oldukça düşürmüştür. Öğrencilerin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, zekâ düzeyi, yaşadıkları yer, psikolojik, sosyal ve ekonomik durumlarından en baskın şekilde etkilenen ulam, SORUN ulamı olmuştur. Çalışma grubunun üstün yetenekli/zekâlı öğrenciler olduğu dikkate alındığında, problem çözme yönleri yaşıtlarına göre daha güçlü olan bu öğrencilerin, SORUN ulamı altında en sık düşündükleri öğenin *çözüm* olması da rastlantı değildir. Önal 2011 ile karşılaştırıldığında, *çevre sorunları* (yürütülen çalışmada *çevre kirliliği*) ve *okul* dışında ilk 7 sırada düşünülen ortak öğenin olmaması da yaş düzeyleri benzer olmasına rağmen her iki çalışma grubundaki çocukların bireysel özelliklerinin farklılığını ortaya koymaktadır.

Sözcüksel öğe listelerinde korkular, aile, sosyal çevre, okul ve sağlık sorunlarını, ülke ve dünya gündemini yansıtan kavramların çok çeşitli olarak düşünüldüğü görülmektedir. Bu ulam altında 4.sınıf grubu 350, 5.sınıf grubu 253, 6.sınıf grubu ise 220 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-SORUN

Ablam, acı çekmek, acıkmak, acımasızlık, açlık, **ağaç kesmek**, ağaçlandırma yapılmaması, ağlamak, aile, aile içi, **akü, alarm, alay etmek, ampul**, anlama zorluğu, **anlamamak**, anlaşmak, anlaşmazlık, anlatım, **annem ceza verdi**, araba, aracı, araştırma, arıza, **arkadaşlık**, ayrılık, ayrımcılık, az oyun alanı, az yeşil alan, azar, babam, bağırmak, barış, barışmak, basketbol, baş ağrısı, başarısızlık, **başkan**, başkasını dinlememe, **belediye**, bencillik, benimseme, beraberlik, berbat, **beyin**, bilek ağrısı, **bilgisayar**, birine vurmak, birlik, **boşanmak**, bozulma, bölme, bölüm, bulmak, burnu patlamak, büyüğü üzmek, büyüteç, **canım sıkılıyor**, cesaretsizlik, cevap, **cinayet**, çalışma kitabı, **çalıştığı halde kazanamama**, **çarpı**, çevre, çevre kirliliği, **çok bilmişlik**, çok iş, çok konuşma, çöp, çözüm, dağınıklık, **danışmak**, darılmak, dayanışma, **dayım, dedektif**, derman, ders, ders yapmama, dert, dert açmama, dikkatsizlik, dil bilmeme, dinlememek, diş ağrısı, **dişleklik**, dişli, doğa, doğru yol, dostluk, dövme, dövmek, **dövülmek**, durum, duygusuzluk, **dünya savaşı**, düşmek, düşük karne, **düşük not**, düşünce, **düşünememek**, düşünme, düşünmeme, düzensizlik, **eğitim,** eğlence, eğlenememek, el birliği, **el sıkışmak**, elektrik, eli kesmek, endişe, enerji, engel, **erken kalkmak**, erken servis, eş, eşya kaybetmek, etkinliğe katılamamak, **evet**, eylem, **fazla kilolu olmak**, felaket, **fikir**, futbol, gerginlik, **geri dönüşüm azlığı, gıcıklık**, gülememek, güncel, **günlük yaşam**, güzel söz, hastalık, **hastane yıkmak**, hava kirliliği, **hayır, heceleme**, heyecan, hırsız, hikaye, hoşgörü, hoşgörüsüzlük, huzur, ilgi, imece, inceleme, incinmek, İngilizce, **insan**, **intihar**, isteksizlik, işbirliği, işlem, **kalem kutum yok**, **kalem ucunun bitmesi**, **kalemim kayıp, kalemsizlik**, kalp kırmak, karakter, **kardeşim**, kargaşa, karın ağrısı, karmaşa, katil, kavga, **kaybolmak**, kaygı, kaza, kazanmak, kekeme, **kendini ifade edememek**, kırık notlu karne, kıskançlık, kış, kızgın, kızmak, kilo, **kim**, kimliği kaybetmek, kirlilik, konu, konuşamamak, konuşmak, konuyu anlamamak, kopya çekmek, korku, korkutmak, koşamamak, koşmak, körlük, kötü, kötü not almak, kötü sonuç, kötü söz, kötü yol, kötülük, kuralsızlık, kutlama, **kuzen, küresel ısınma**, küslük, küstah, **magandacılık**, **mahalle, mahkeme**, matematik, merak, **mızıkçılık, miskinlik**, motor, **mutluluk, mutsuzluk**, **ne, ne olur, ne zaman, neden, nerede**, okul, olay, olumsuzluk, **oluşturan kişi, organ kaybı**, oynamamak, oyun, oyun yeri, ozon tabakasının delinmesi, ödev, öfke, **öğretmen, öğüt**, **öksürmek, öldürmek, ölüm**, önemsememek, özür, panik, **para, park**, paylaşmamak, plan, polemik, problem, psikoloji, psikopatlık, rahatsız olmak, resim, sabah uyuyakalmak, sabır, **sağırlık**, sağlık, sakatlık, **Salı, sataşmak**, savaş, saygı, saygısızlık, sayı, sebep, seka, ses, sessizlik, sevinmek, sevmemek, sıcak, sıkıntı, sınav, sınıf, sır, sigara, silah, **silgi kaybetmek**, sinir bozucu, sinirli, sonuç, sormak, soru, sorumluluk, sorun giderme, sosyal bilgiler, sosyallik, soygunculuk, söz, söz dinlememek, su içememek, su kirliliği, sual, suç, susamak, susuzluk, şaka yapmak, şiddet oyunu, şişmanlık, **şizofren, şu anki durum**, tartışma, telaş, **telefonun kırılması**, televizyon, tembellik, **terör**, test, **top sektirememe**, topa hızlı vurmak, topa vuramamak, toprak kirliliği, **topsuzluk, trafiğe yakalanmak**, trafik, traktör, umutsuzluk, unutkanlık, utanç, utanmak, uyku, uykusuzluk, uyuma, üniversite, üzüntü, **volt**, vurmak, yalan, yalnızlık, yamamak, yangın çıkması, yanıt, yanıt yok, yanlış, yapmaya çalışmak, yaralanmak, yardım, **yaşamak, yatak**, yazı, yenilmek, **yer kavgası**, yere düşmek, **yeşil alan**, yetersizlik, **yılan, yirmi**, yiyememek, yönerge, yürüyememek, zarar vermek, zayıflık, zıt, zorlamak, zorlanmak, zorluk.

5.SINIF-SORUN

Ablam, acele, acıkmak, acil, **açlık, afet, aile, ajan, akıl, alerji**, alkol, anahtar, **analitik geometri, annem,** araştırma, **arkadaşının olmaması**, arıza, aşama, ateşli, atmosfer pisliği, **Avrupa**, ayak kırığı, **ayrılık, babam**, baş ağrısı, baş belası, başarma, bela, beyin, **beyin fırtınası**, bilgi, bilgisayar, bitiş, **bomba**, bomber, boru, bozulmak, burnu akmak, büyük, **cam kırmak**, canı acımak, cevap, **cevap verememek**, ceza, çaba, çalışma, **çantamı taşımak**, çare, çevre, çevre kirliliği, çığ, **çocuk**, çöp, çözüm, dans edememek, dedektif, **demokrasi**, deniz kirliliği, deprem, ders, ders ödev çok, dert, diş ağrısı, doğalgaz, doğru, **dolma,** duman, duvar boyama, düğüm, dünya, düşük not, düşünce, düşünme, düzensizlik, **ekonomi**, elbisenin yırtılması, endişe, enerjik olmak, engel, **Eren,** erken kalkmak, erken uyanmak, fabrika atığı, **farklılık**, fikir, film, gayret, geç yatmak, geometri, gerçekleştirme, gereksiz, göl kirliliği, göz ağrısı, grip, güçsüzlük, güneş ışını, güneş yanığı, günün kötü geçmesi, hasta olmak, hastalık, hastane, hata, hava kirliliği, hayat, **hayattan kopmak, haylaz olmak**, heyecan, hırsız, hiçbir şey yapmamak, ıslak, ışık kirliliği, **insan**, istediğinin olmaması, isteksizlik, iyi geçinmemek, **Justin Bieber**, kaçırmak, kalabalık, kalitesiz müzik, kamera, kandırılmak, kar, karamsarlık, kardeşim, karışıklık, karmaşa, kasılma, kavga, kaybetmek, kaygı, kayıp, kaza, kırık, kırılan kalem ucu, **kıyamet**, kızgın, kimyasal, kirlilik, kol kırığı, konuşamamak, korku, **koşamamak**, kötü, kötü arkadaş, kötü bir gün, kötü eşya, kötü gün yaşamak, kötü insan, kötü malzeme, kötü sınav, kötü uyku, kötü yazı yazmak, kulak ağrısı, küçük, küfür, **küresel ısınma**, küslük, matematik, merak, milletvekili, moraltı, mutsuzluk, neden, odamı toplamak, okul, okyanus kirliliği, olay, **ortada kalmak**, oturamamak, ödev, öğretmen, ölüm, özlem, özür, para, parmak kırığı, **pasif içicilik**, plan, polis, problem, **radyasyon**, saçmalamak, sağlık, **sanal yaşantı**, savaş, saygısızlık, sebep, sel, ses kirliliği, sevinmek, sevmek, sevmemek, sıkıntı, sınav, sınır, sırt ağrısı, sıvı, sigara, silme, sinirli, **siyaset**, soğuk algınlığı, **sokak,** sonuç, soru, soru işareti, sosyal, stres, su kirliliği, suç, susamak, susuzluk, sürekli şikâyet etmek, sürekli yalan söylemek**, şarjın bitmesi**, tabureye oturmak, tartışma, telaş, tembellik, terlemek, test, toplama, toprak kirliliği, trafik, **trigonometri**, uğraş, ulaşım, umutsuzluk, uykusuzluk, üşümek, üşütmek, üzüntü, virüs, yabancı dil, yakının ölmesi, yalan, yalnızlık, yanıt yok, yanlış, yaralanma, yaramaz, yardım, **yaşam, yaşamak**, yazı, yazılı, yorgunluk, yönetim şekli, yürüyememek, zıplayamamak, zor, zorbalık, zorluk.

6.SINIF-SORUN

404, 2+1=3, ablam, acı çekmek, acıkmak, açılmamak, açlık, aile, alerji, **anlaşılmamak**, annem, araba, arkadaşlık, **asansör**, astım, ateşli, atletizm, ayak ağrısı, babam, baca, bacak ağrısı, bakteri, baskı, baş ağrısı, başarısızlık, bel ağrısı, bilgisayar, bilim, bitiş, boğaz ağrısı, **borçlanmak, boşa üzülmek, boşluk hissi**, bozulmak, bulamamak, bulmak, cereyan, cevap, çabuk yorulmak, çalışmak, çevre, çevre kirliliği, **çorap kaybetmek, çölleşme**, çöp, çözüm, dar, darbe, dedikodu, deniz, ders, ders notu, **dış ülke sorunları**, dikkatsizlik, disiplin, diş ağrısı, doğa, **doğal afet**, **domuz gribi**, düğüm, düşmek, düşünce, düşünememek, düşünmek, düzensizlik, egzoz, eğitim, el ağrısı, engel, etki, eylem, ezilmek, fabrika, fakirlik, fark edilmemek, futbol, gecikmek, geç kalmak, gereksiz, geri dönüşümün olmaması, **gitar çalamamak**, görev, grip, güneş yanığı, gürültü, hasta olmak, hastalanmak, hastalık, hata, hava, hava kirliliği, hayat, **herkesin sinirli olması**, hırsız, hoca, ıslak, ıslanmış, ışık kirliliği, ihtimal,

internet kesintisi, ispitçi, istediğinin olmaması, istek, kalem ucunun bitmesi, kanser, kapalı alan, karanlık, karın ağrısı, kavga, kaybolmak, kaza, kendini beğenmişlik, **Kırım Kongo kanamalı ateşi**, kıtlık, kıyafet, kıyafetin olmaması, kir, kirlilik, kol ağrısı, kol kırığı, konu, korku, kötü hissetmek, kötü yazı yazmak, kötülük, kuraklık, küçük, küresel ısınma, küslük, maaş, mahvolmak, masaüstü, matematik, mesele, nezle, not, nüfus artışı, **obezite**, okul, **olimpiyat**, **olmamak**, olumsuzluk, otobüs, ozon tabakasının delinmesi, ödev, ölüm korkusu, önyargı, para, problem, rahatsız olmak, sabırsızlık, savaş, sebep, ses, ses kirliliği, sıkıntı, sınav, sınıf, silgi kaybetmek, sinir bozucu, sinirli, sinirsizlik, siyah, siyaset, sonuca ulaşamamak, sonuç, soru, soru işareti, soyu tükenen hayvan, stres, su, su kirliliği, susuzluk, şarjın bitmesi, şiddet, şişmanlık, **takı**, tamir, teknoloji tasarım, televizyon, temizlik, terlemek, terör, teselli, tokanın kırılması, trafik, Türkçe dersi, ulaşamamak, ulaşım, umutsuzluk, **uzlaşmak,** üretmek, üşümek, üşütmek, üzüntü, vakit, verem, veri, yabancı dil, yalan, yalnızlık, yanıt, yanıt yok, yanlış, yapamamak, **yapay yangın**, yara, yaralanmak, yaramaz, yarışma, yaşam, yavaş koşmak, yavaşlık, yazı, **yetersiz tıp**, yol göstermek, yorgunluk, zaman, zihinsel, zorlanmak.

3.3.2. İngilizce

3.3.2.1. DRINK

DRINK somut ulamında, Türkçe öntürüne benzer şekilde *water* öğesi öntür olarak öne çıkmaktadır. Yine de Türkçe ulam altındaki sıklık durumu açısından, tüm grupça daha düşük bir sıklıkla düşünülmüş bir öğedir. *Water* öğesinden sonra akla gelen *coke* öğesi de Türkçe ulamdaki öğe dizilişi ile tutarlılık göstermektedir. Türkçe ulam içi yapıdan farklı olarak, l*emonade* öğesinin çok düşük sıklıkta da olsa genellikle ilk sırada akla gelmesi dikkat çekicidir. Sıklık açısından üçüncü ve dördüncü sırada en sık yazılan öğeler, Türkçe ulamda *meyve suyu* ve *çay*, İngilizce ulamda ise *milk* ve *tea'*dir. Diziliş *orange juice* ile devam etmektedir. Buna göre İngilizce bağlamında, fruit juice */ juice* kavramı yerine bir alt öğe olan *orange juice*'un DRINK ulamı içinde daha tipik öğe olarak değerlendirildiği söylenebilir.

Sözcüksel öğe çeşitliliği açısından içecek çeşitleri kadar meyve çeşitlerinin, içeceklerin koyulduğu bardak çeşitlerinin, içecek markalarının listede yer aldığı

görülmektedir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 41, 5.sınıf grubu 51, 6.sınıf grubu ise 32 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-DRINK

Apple, apple juice, ayran, **ball**, capichino, carrot juice, cherry juice, coffee, coke, **cold, cup**, Fanta, fizzy, drink, fruit, fruit juice, glass, **hamburger**, hot chocolate, **ice**, **ice cream**, ice tea, juice, lemonade, **metal,** milk, milkshake, mineral water, orange, orange juice, **peach**, peach juice, **slip**, tea, **tie, uncountable**, water, **weather, winter**, Yedigün.

5.SINIF-DRINK

Apple, apple juice, ayran, **banana**, banana juice, beer, cherry juice, coffee, coke, **cold**, **computer, cook, cup, delicious, drinking**, Fanta, **fruit**, fruit juice, **glass,** grape juice, green tea, **hamburger**, **hot, ice**, ice tea, juice, **lemon**, lemonade, **life**, milk, milkshake, mineral water, **orange**, orange juice, peach juice, **pear**, pear juice, pomegranate juice, **rainy**, **sea**, **smoothie**, soda, Sprite, strawberry juice, **summer**, tea, tomato juice, **TV**, water.

6.SINIF- DRINK

Apple juice, ayran, beer, **bevarage, butter-milk**, cherry juice, coffee, coke, **cow,** energy drink, Fanta, fruit, fruit juice, **gazoz**, glass, hot chocolate, ice, ice tea, juice, lemonade, **liquid,** milk, milkshake, mineral water, natural water, orange juice, pineapple juice, Sprite, tea, vodka, water, wine.

3.3.2.2. CLOTH

CLOTH somut ulamında, Türkçe ulamdakinin aksine *trousers* öğesinin öntür olmadığı net olarak anlaşılmaktadır. *T-shirt* öğesi tüm tablolarda baskın bir şekilde güçlü öntürdür. CİNSİYET bağlamında, ERKEK grupları sırasıyla en sık olarak *shirt* ve *trousers* öğelerini, KIZ grupları *skirt* ve *dress* öğelerini düşünmüşlerdir.

Sözcüksel öğe çeşitliliğinde renk, aksesuar, mevsim gibi kavramların da ulam altına yazıldığı görülmektedir. Yazım açısından ise İngilizce bazı giysi adlarının tekillik-çoğulluk özellikleri açısından yanlış yazıldığı, özellikle dilimizde de şort olarak kullanılan *shorts* sözcüğünün ısrarla tekil yazıldığı gözlenmektedir. Bu ulam

altında 4. sınıf grubu 44, 5.sınıf grubu 52, 6.sınıf grubu ise 37 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-CLOTH

Accessories, belt, **blue, boat**, boot, cap, coat, cup, dress, flip flop, **glass**, glasses, gloves, hat, **ice**, jacket, jeans, month, **mouth**, **night town**, pants, pullover, pyjamas, **red, ruller**, school uniform, shirt, shoes, **short**, skirt, slippers, sneakers, socks, sweater, tie, tight, **tiki,** trainers, trousers, t-shirt, underwear, **wardrobe, wear, yellow**.

5.SINIF- CLOTH

Anorak, **astronout**, cloth, **autumn, bag**, blouse, body, boot, cap, **chestplate**, clothes, coat, **cold, colour, comb**, dress, **fall, glasses**, gloves, hat, **helmet**, jacket, jeans, jumper, leggings, **mont, necklace**, pants, raincoat, **sea,** shirt, shoes, short, **skeet, skipper**, skirt, slacks, slippers, sneakers, socket, socks, **summer**, sweater, sweatshirt, tight, tracksuit, trainers, **treasure**, trousers, t-shirt, **umbrella**, uniform, **winter**.

6.SINIF- CLOTH

Bag, boat, boots, cap, coat, dress, **fashion,** flip flop, gloves, hat, jacket, jeans, jumper, **kilt**, pants, pullover, raincoat, scarf, shirt, shoes, short, skirt, **sleeved**, t-shirt, slippers, sneakers, socks, **summer**, **sunglasses, sweat**, sweater, sweatshirt, trainers, trousers, t-shirt, uniform, **watch**.

3.3.2.3 VEHICLE

VEHICLE somut ulamında *car* öğesi, Türkçe ulamla aynı olarak güçlü öntürdür. Bu öğeden sonra *bus* öğesi gelmektedir; oysaki İngilizce bağlamında yapılan Rosch 1975 ve 1973 VEHICLE ulamı ile karşılaştırıldığında, bu çalışmalarda *bus* öğesinin hiç yer almadığı görülmektedir. Türkçe ulamda ise *otobüs* öğesi, ancak *uçak* öğesinden sonra üçüncü en sık yazılan öğe olmuştur. Türkçe ulamda olduğu gibi, çalışma grubu için en sık yazılması beklenebilecek öğelerden bike / bicycle, İngilizce ulamda da çok düşük sıklıkla akla gelmiştir. Bisikletin bir taşıt türü olarak görülmemesi ya da çocukların büyükşehir yaşamında bisiklet sürecek uygun yer bulamamaları buna neden olabilir.

Sözcüksel öğe çeşitliliği açısından parça-bütün ilişkileri, taşıt renkleri ve bireysel farklılıklar ile yazım yanlışları (örneğin *ship* için *sheep*) yazılan öğelerde gözlenmektedir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 42, 5.sınıf grubu 62, 6.sınıf grubu ise 42 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-VEHICLE

Airplane, **arm**, bicycle, bike, boat, bus, cano, **cap**, car, **dad, elephant**, ferry, **green**, helicopter, **horse**, jet, **little**, lorry, minivan, motorcycle, **mum**, plane, **police, race car, rally car, red,** school bus, **scooter, segway, service, sheep**, ship, **soldier**, taxi, **toy, traffic**, train, truck, van, **weather-six, yellow**, zeplin.

5.SINIF- VEHICLE

Air, aircraft, airplane, **artist,** ATV, **baby car, beach**, bicycle, bike, **BMW**, boat, bus, car, chair, **chicken, clock**, coach, **colour, computer, cycle, draw, electronic, fast, glass, green**, helicopter, **home,** hovercraft, **island**, jeep, jet, **left**, long vehicle, lorry, **machine,** metro, **mini cooper**, minibus, motorcycle, **number,** plane, **right**, school bus, scooter, **sea,** ship, **singer, skate, skateboard, sky**, **spaceship**, **stop**, taxi, tractor, train, truck, **trucker, TV**, van, **walk, write, yellow.**

6.SINIF- VEHICLE

Aeroplane, **aerostat, air,** airplane, **ambulance, balloon**, bicycle, bike, boat, bus, **camyon**, car, coach, **cruise, drive, driver, fly**, helicopter, hovercraft, jeep, jet, jet-pack, **key**, metro, motorcycle, plane, **rocket**, school bus, scooter, **sheep**, ship, skateboard, **sky**, subway, taxi, tractor, **traffic rules**, train, truck, **walk, yellow, zeplin.**

3.3.2.4. FRUIT

FRUIT somut ulamında, Türkçe ulam ile tutarlı olarak *apple* öğesi, tüm grupta güçlü öntür olmuştur. Öte yandan Türkçe ulamdaki dizilişin aksine (*elma, armut, portakal*), *apple* öğesinin *orange* ve *banana* takip etmektedir. Bu durumun, meyve olarak İngilizce bağlamında ilk öğrenilen ve en çok bilinen sözcüklerin *apple, orange* ve *banana* olmasından kaynaklandığı söylenebilir. CİNSİYET bağlamında ise Türkçe ulamdakinin aksine *strawberry* öğesi için KIZ gruplarında herhangi bir baskınlık gözlenmemektedir.

FRUIT ulamında, ilk üç öğeden sonraki sözcüksel öğe çeşitliliği artmaktadır. Bağlamsal kavramların, coğrafi konum ve mutfak kültürü açısından İngiliz kültürüne özgü *–berry* grubu meyvelerin, temel özellikleri açısından meyve olarak kabul edilen sebze türlerinin de listelerde yer aldığı görülmektedir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 43, 5.sınıf grubu 47, 6.sınıf grubu ise 33 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-FRUIT

Apple, apricot, **art**, banana, **bird**, blackberry, bluecherry, **bread**, **carrot, cheese**, cherry, **cucumber, eat, egg**, fig, **food,** fruit, **fruit juice**, grape, green apple, juice, kiwi, lemon, **like,** mango, melon, **milk, ninja, olive**, orange, peach, pear, pineapple, plum, red apple, slim, sourcherry, strawberry, tomato, **tree**, watermelon, **with water**, yellow apple.

5.SINIF- FRUIT

Ananas, apple, apricot, avocado, banana, blackberry, blueberry, **cake**, carrot, cherry, **cocoa**, coconut, **cold, cook**, cucumber, dragonfruit, grape, hot, **icecream, jam**, kiwi, lemon, lemonade, mango, melon, ninja, orange, orange juice, pea, **peace,** peach, pear, pineapple, plum, pomegranate, **pumpkin**, starberry, starfruit, strawberry, **summer, sun**, tomato, **turnip**, **TV, vegetable**, watermelon, **winter**.

6.SINIF- FRUIT

Ananas, apple, apricot, banana, berry, blackberry, blueberry, cherry, coconut, cucumber, **drink**, fruit juice, grape, kiwi, **leaves**, lemon, lemonade, melon, nectar, orange, **pea**, peach, pear, pie, pineapple, plum, raspberry, strawberry, strawcherry, tangerine, tomato, tree, watermelon.

3.3.2.5. BODY PARTS

BODY PARTS somut ulamında yazılan tüm öğelerin sıklık değerleri düşüktür; yine de en sık düşünülen *hand* öğesi, Türkçe ulamdaki *kol* öntüründen farklı olarak öntür görünmektedir. Bu ulamda, yine Türkçe ulamdan farklı olarak, öğe dizlişinde genelden özele veya büyük uzuvdan küçük uzva gibi bir değerlendirme yapılamamaktadır. Head öğesindeki durum da Türkçe ulamdakinin aksine sadece ERKEK gruplarında değil, KIZ grupları ve GENEL tabloda da üçüncü sırada akla gelen öğe olarak öne çıkmaktadır. Sonuç olarak *hand, eye* ve *head* öğeleri ilk akla

gelen sözcükler olarak tercih edilmişlerdir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 43, 5.sınıf grubu 42, 6.sınıf grubu ise 29 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-BODY PARTS

Arms, **baby, black, body**, ears, **egg**, eyebrows, eyes, face, feet, fingers, foot, hair, hands, head, hear, heart, **human**, kidney, knee, leg, lip, **month**, mouth, neck, nose, palm, parts, **pen,** pencil, **pointer, ringman**, shoulders, **tail**, **tallman**, teeth, thumb, thumkin, toes, tongue, tooth, **trousers, white**.

5.SINIF- BODY PARTS

Ache, ankle, arms, back, body, brain, cheek, chest, chin, **clock, cloth, cure**, ears, elbow, eyes, face, feet, fingers, foot, hair, hands, head, heart, kidney, knee, leg, lung, **mount**, mouth, nail, neck, nose, **pain, pencil**, shoulders, stomach, teeth, thumb, toes, tooth, torso, **umbrella.**

6.SINIF- BODY PARTS

Arms, body, **car,** chin, **colorful eyes**, ears, elbow, eyes, face, feet, fingers, food, foot, hair, hands, head, heart, heat, knee, leg, **month**, mouth, nose, shoulders, stomach, teeth, toes, tongue, tooth.

3.3.2.6. COLOUR

COLOUR somut ve algısal ulamı altında *blue* ve *red* öğelerinin Türkçe ulamdaki *mavi* ve *kırmızı* öğeleri gibi öntür olduğu görülmektedir. Bu öğeleri takip eden diğer iki öğe de Türkçe ulamla paralel şekilde *yellow* ve *green'*dir. Buraya kadarki dizilişin Türkçe RENK ulamındaki dizilişle tutarlı olması, renklerin evrenselliği ile ilgili saptamaları destekler niteliktedir. Öte yandan ilk dört öğeden sonraki sıralamada, öğe çeşitliliği CİNSİYET ve SINIF bağlamında artmaktadır. Türkçe ulamla benzer şekilde, *pink* öğesi KIZ gruplarında daha sık akla gelmiştir. *White* öğesi ise Türkçe ulamdakinin aksine, hiçbir KIZ grubunda tercih edilmemiştir. *Purple* öğesinin ara renk olmasına rağmen Türkçe ulamda olduğu gibi yine sıralamaya girdiği görülmektedir. ERKEK gruplarında ise 4.sınıf grubu hariç *white* ve *black* öğeleri mutlaka sıralamaya girmiştir. Yine Türkçe ulam ile benzer olarak, ara renk olan

orange öğesi, sınıf düzeyi farklı olsa da ERKEK gubunda tercih edilmiş bir öğedir. 6.sınıf ERKEK grubunda ise Türkçe ulamda hiç tercih edilmemiş *grey* öğesi en sonda düşünülmüş bir ara renktir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 21, 5.sınıf grubu 19, 6.sınıf grubu ise 14 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-COLOUR

Aqua, art, black, blue, brown, **colour pencil**, dark blue, **draw**, green, grey, **open,** orange, **paint**, pink, purple, **rainbow**, red, violet, white, **write**, yellow.

5.SINIF- COLOUR

Apple, black, blue, brown, **car**, dark blue, green, grey, **life,** navy, orange, pink, purple, red, sea, **spring**, turquoise, white, yellow.

6.SINIF- COLOUR

Black, blue, brown, dark, dark blue, green, grey, orange, **paint**, pink, purple, red, white, yellow.

3.3.2.7. GEOMETRICAL SHAPE

GEOMETRICAL SHAPE somut ve algısal ulamında, yabancı dil olarak İngilizce bağlamında ulam altı öğelerin zorluğundan kaynaklanabilecek bir durum söz konusudur. Sözcüksel öğe listeleri de bunu kanıtlamaktadır. İlk üç öğe dizilişi, *square, circle* ve *triangle* şeklinde, Türkçe ulamdaki *kare, üçgen* ve *dikdörtge*n dizilişinden farklıdır. Yine de her iki dilde *kare/square* öğesinin öntür olduğu görülmektedir. Genele bakıldığında Türkçe ulamda da tercih edilen bu ilk öğelerden sonra, sıralamanın alt bölümündeki öğe çeşitliliğinin artarak değiştiği görülmektedir. Örneğin, Türkçe ulamda alt sıralarda sıklıkla görülen *yamuk/trapezoid* öğesine İngilizce ulamda rastlanmamaktadır. Bunun yerine *pyramid, pentagon, oval, star, ellipsis* gibi öğelerin tercih edildiği görülmektedir. Türkçe ulamda alt sıralarda da olsa akla gelen altıgen öğesi, İngilizce ulamda sadece 6.sınıf ERKEK grubunda *hexagon*

olarak yazılmıştır. CİNSİYET bağlamında, KIZ gruplarında en sık düşünülen öğelerin köşeleri olmayan *circle* ve *cube* öğeleri olduğu, ERKEK gruplarında ise bu öğelerin düşük sıklıkta tercih edildiği görülmektedir.

Dikkat çekici bir düşünüş şekli de *circle*, *triangle* ve *rectangle* öğelerinin sesletimlerinden dolayı, farklı sıralamalarla ard arda düşünülmesidir. Sözcüksel öğe listelerinde, 4.sınıf ve 5.sınıf gruplarında çevrede geometrik şekil olarak algılanan nesnelere daha çok yer verildiği, 6.sınıf grubunda ana dil etkisiyle *fourgen*, *tengen* gibi genellemeler yapıldığı gözlenmektedir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 51, 5.sınıf grubu 66, 6.sınıf grubu ise 34 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır. Sözcüksel öğe çeşitliliği aşağıda verilmiştir:

4.SINIF-GEOMETRICAL SHAPE

About, apple, **ball**, **block, book, box, cake, calp, car, cat,** circle, **computer,** cone, cube, **cup**, cylinder, **dog, draw**, elips, **foot**, geoid, geometrical, **geometry, hand**, heart, hexagon, **lesson**, **maths, number**, oval, **pear, pen, pencil, pencil case**, pentagon, pyramid, rectangle, **red, rubber, shape,** sphere, square, star, **sun, table, tall, traffic**, triangle, trigon, **twister, white**.

5.SINIF- GEOMETRICAL SHAPE

Apple, block, **board, body, book, box, cap, car, cat, chamber**, circle, **clock, computer**, cube, desk, dog, draw, eclipse, **fourangle**, **foot, fruit,** geoid, geometry, heart, **heptagon**, **house, human, lamp, lemon, lesson, line, love**, maths, **moon, music, number, octagon, one, orb**, oval, **paint, parallelorgam, pencil**, pentagon, **planet,** pyramid, rectangle, **red, ruler, school, science, shape, spor**, square, star, **study, sun, table, three**, trapezoid, triangle, **turkish, two, window, word, world**.

6.SINIF- GEOMETRICAL SHAPE

Box, car, circle, cone, crescent, cube, cylinder, **eightgen**, elipse, **fivegen, fourgen**, heart, hex, hexagon, math, mathematical, numbers, **oblong,** octagon, **one**, **oracle,** oval, parallel, **parallelorgam**, pentagon, pyramid, rectangle, **round**, square, star, **tengen, threegen**, trapezoid, triangle.

3.3.2.8. ABILITY

ABILITY soyut ulamında, Türkçe YETENEK ulamında olduğu gibi çok fazla öğe çeşitliliği gözlenmektedir; bu nedenle ulam içi öğelerde öntür niteliği taşıyan bir öğeden söz edilemez. Genel olarak en sık düşünülen öğeler, sırasıyla *football, basketball, swimming, singing, running, art* ve *dancing'*tir. Bu diziliş, CİNSİYET bağlamında değişmektedir; KIZ grupları en sık *art, swimming* ve *drawing* öğelerini ulamın tipik öğesi olarak düşünürken, ERKEK grupları *football*'da karar kılmıştır.

Sıralamaya girmeyen sözcüksel öğe çeşitliliği açısından, Türkçe bağlamında YETENEK ulamının çalışma grubunda çağrıştırdığı çok çeşitli kavramlar gözlenmişti. İngilizce bağlamında ABILITY ulamında ise gerek ulamın soyut olması gerekse akla gelebilecek kavramların yabancı dil bağlamında sözcüğe dökülememesi nedeniyle öğrenciler, özellikle etkinlik, spor, beceri, oyun türlerini ifade eden öğeleri tercih etmişlerdir. Bireysel ve duygusal özelliklerini yansıtan öğeleri de tercih ettikleri görülmektedir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 81, 5.sınıf grubu 133, 6.sınıf grubu ise 84 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-ABILITY

Arm, art, artistic, astrofizik, astronomy, ball, baseball, basketball, book, brush, can, car, chess, clock, colour, computer, dancing, **dinosaur**, doing puzzle, doll, drama, draw a picture, drive, English, eraser, farmer, fight, finger, foot, football, friend, fun, guitar, gymnastics, hand, handball, **history, jump**, lesson, listen, **magic, marathon**, math, music, number, paintball, paper, pencil, **physical education**, picture, play tennis, play guitar, play the piano, **police, power**, read, **repeat**, riding a horse, riding a bicycle, **running**, science, science and technology, show, singing, sit down, **social studies, sport**, stand-up, swimming, **talk, teacher**, technology, tennis, **touch the stone**, Turkish, using skateboard, violin, volleyball, **water,** wonder, work.

5.SINIF- ABILITY

Art, artistic, baseball, basketball, basketballer, bike, book, **born, brain, breathe, cartoon**, **character, cheese**, **chess**, climbing, clock, colour, computer, computer game, cooking, **country flags**, cycling, dancing, danger, **dig,** diving, do guitar, do karate, do math, doing puzzle, drama, drawing, driving, **education**, English, eraser, fighting, finger, flying, football, footballer, geography, golf, guitar, gymnastics, handball, **high jump**, history, hockey, **hop,** horse riding, I.C.T, jogging, jump, jump up, kick, lamb, leap frog, limping, literature, magic, making, marathon, math, music, P.E, paintball, painting, pantomime, photo, physical education, piano, picture, **plane show**, play, play chess, play games, play phone, player, playing handball, playing rugby, playing tennis, playing guitar, playing the piano, playing violin, power, read book, reading, **rhythm**, repeat, ride a bicycle, ride a bike, ride a horse, running, school, science, show, singing, **sit down**, skateboarding, skating, skipping rope, sleep, smiling, snooker, social education, social science, speak, speak alien, speaking, **speaking English**, sport, star, strong, swimming, table tennis, taking photos, talk, talking, teacher, **telephone**, tennis, **to see, toy**, **Turkish,** violence, violin, volleyball, walking, **walking on hands**, wonder, work, writing.

6.SINIF- ABILITY

Art, artistic, baseball, basketball, bike, born, brain, cheese, chess, clock, colour, computer, computer games ability, cook, cycling, dancing, **danger,** diving, do art, drawing, drive a car, English, eraser, failing, finger, flying, football, free, free style, golf, handball, hockey, jogging, jumping, kick, **lamb, listen**, **make a cake**, math, music, painting, physical education, plane, play an instrument, playing computer games, playing game, playing guitar, playing piano, playing table tennis, playing tennis, playing violin, power, read, repeat, riding bicycle, running, school, science, show, singing, skiing, **sleep**, smart, smiling, social science, solving mathematical problem, speak, speak English, sport, swimming, taking photos, talking, tennis, theatre, to ride a horse, volleyball, violence, violin, walking, water, **wonder, work**, **write**, writing poems.

3.3.2.9. FEELING/SENSATION

FEELING/SENSATION soyut ulamında, *happy* öğesi öntürdür. Bu durum Türkçe DUYGU ulamında güçlü öntür özelliği taşıyan *üzüntü* ve *mutluluk* öğeleriyle

tam olarak örtüşmemektedir çünkü FEELING/SENSATION ulamı altında yazılan öğelerin sıklıkları oldukça düşüktür. Ulam genelinde, *happy* ve *love* öğesi dışında olumsuz veya nötr olarak nitelendirilebilecek duyguların tercih edildiği görülmektedir. *Love* öğesi, sadece 6.sınıf KIZ grubu tarafından tercih edilmemiştir. *Hungry* ve *thirsty* öğeleri, Türkçe ulamdan farklı olarak sıralamaya girmiş, bedensel gereksinim ifade eden öğelerdir. Türkçe ulamdaki karşılıkları *korku* ve *şaşkınlık* öğelerine göre daha düşük sıklıkla tercih edilmiş olsalar da *scared* ve *surprised* öğelerinin bu ulam altında sıralamaya girdiği görülmektedir.

Sözcüksel öğe çeşitliliği açısından, Türkçe DUYGU ulamında olduğu gibi sözcük türü olarak önadların kullanıldığı gözlenmektedir. Bireysel ve duygusal değerlendirmelere göre seçilen öğelerin çokluğu da listelerde dikkat çekmektedir. Sınıf düzeyi arttıkça ulama ait olduğu düşünülen sözcüksel öğeler daha tipik hale gelmiştir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 52, 5.sınıf grubu 76, 6.sınıf grubu ise 65 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-SENSATION/FEELING

Angry, bad, **black, blue**, boring, **brown, cat, chair, children**, crazy, cry, **dog,** don't happy, **evil, eye, family, girl, God**, goodness, **green, hand**, happy, hungry, in love, **lion,** love, mad, **mother, name, no, one hundred, orange, pencil, pink, purple, red, rug, ruler**, sad, sadly, scared, silent, smile, **social studies**, strong, thirsty, tired, **twitter**, unhappy, **white, yellow, yes**.

5.SINIF- SENSATION/FEELING

Account, afraid, angel, angry, **angry bird, animal**, **beautiful, bird, birthday**, bored, **book**, bor, bored, boring, cheerful, **cloth, colour**, crazy, cry, curious, dislike, don't be bad, don't fight, embarressed, excited, excitement, evil, eye, **famous, father**, fear, feding, flee, frightened, funny, game, hand, happiness, hate, heart, hungry, **illusion**, joy, lier, like, lion, lonely, love, mad, mother, name, nervous, **notebook, PC,** peaceful, relaxed, sad, sadness, scared, serious, sick, silent, sleeping, sleepy, smile, **smiley,** strong, **sun**, suprised, thirsty, tired, ugly, unhappy, weak, **white, worry.**

6.SINIF- SENSATION/FEELING

Afraid, **alone**, anger, angry, bad, bored, boring, **comedy**, confused, cool, crazy, cry, depression, diasappointed, dizzy, **driving car**, energetic, enjoy, excited, fascinating, fear, frightened, fun, funny, **game,** good, happiness, happy, hate, heart, horror, hungry, interesting, jealous, joy, love, need, nervous, normal, OK, puzzled, red, rejoice, relaxed, romantic, sad, sadly, scared, scarying, scream, serious, shocked, shy, smile, sorrow, sorry, **stomachache**, surprised, thirsty, tired, unhappy, well, worried, **would like, yellow**.

3.3.2.10. PROBLEM

PROBLEM soyut ulamındaki öğe çeşitliliğinin çok düşük sıklıkta ama fazla olması, öğrencilerin düşündükleri kavramları yabancı dil bağlamında ifade edememesinden kaynaklanmaktadır. Yine de Türkçe ulamda olduğu gibi öğrencilerin yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, zekâ düzeyi, yaşadıkları yer, psikolojik, sosyal ve ekonomik durumlarından en baskın şekilde etkilenen ulam, PROBLEM ulamı olmuştur. SORUN ulamı altında en sık akla gelen öğe *çözüm* olurken, sözcüğün İngilizce karşılığı olabilecek *answer* öğesi, sadece KIZ gruplarında sıralamaya girebilmiştir. Türkçe ulamda sıralamaya giren *çevre kirliliği* öğesinin de bu ulam altında yer bulamadığı görülmektedir. GENEL tabloda ise *maths* öğesi, en sık düşünülen öğedir. 4.sınıf ve 6.sınıf gruplarında *maths* öğesi, 5.sınıf grubunda ise *headac*he öğesi en sık düşünülen öğeler olarak Türkçe ulamdan farklı bir durum sergilemektedir: -ache sözcüğü ile türetilen bileşik sözcüklerin 5.sınıf gruplarında sıkça düşünülmesi, sözcük grubunun bu sınıf düzeyinde öğrenilmesinden kaynaklanabilir.

Sözcüksel öğe listelerinde korkular, aile, sosyal çevre, okul ve sağlık sorunlarını yansıtan kavramların düşünüldüğü görülmektedir. Bu ulam altında 4. sınıf grubu 74, 5.sınıf grubu 130, 6.sınıf grubu ise 105 farklı sözcüksel öğe kullanmıştır:

4.SINIF-PROBLEM

Ability, ache, air pollution, answer, **arm**, art, bad, **bad wolf**, basketball, battle, big, **brother**, **city,** come, copy, day, dirty, **dollar, elephant, english, evil, family**, fight, finger, first, friend, game, geometry, glasses, hand, happy, hard, homework, **how, human**, kitchen, lesson, lion, match, math, matter, **Monday**, Money, murder, no problem, number, pencil, pencil case, **pollution,** question, read, school, science, shape, **sister,** sleeping, small, social studies, soil pollution, thirsty, traffic, turkish, unhappy, very bad, wanted, war, water, water pollution, what, where, write, yellow, yes problem, you.

5.SINIF- PROBLEM

Ache, air pollution, animal, answer, arm, arm sore, ask, backache, bad quiz, bad sleep, basketball, bored, **broken leg**, brother, can't fly, can't run, can't swim, can't walk, carry backpack, **children,** class, clear, clock, cola, cold, cough, cut, detective, **die, dirty city**, dislike, **documentaries, doing nothing**, don't walk, door, earache, easy, eating, environmental pollution, **every time complain**, exam, false, fight, **five hours computer**, flu, football, game, **getting lost**, glasses, **graffiti,** hand, happy, hate, have a bad day, **having no battery, having no money**, head, headache, health, healthy, homework, horror films, house, house bad day, how, hungry, **IQ, IQ test**, ill, **Justin Bieber**, knife, leg sore, litter, lock, marks, math, Monday, money, **no friends**, noise, not write, number, **out of water**, pencil, phone, question, quiz, read, room, runny nose, sad, scary, school, school bus, sea pollution, science, should, sister, sit, sleep, sneeze, **soil pollution**, sore throat, stomachache, **sun burn**, sweaty, television, temperature, test, thirsty, throw away rubbish, **tidy room**, time, tired, tooth, toothache, traffic, true, Turkish, ugly, unhappy, vehicle, very cold, very hot, war, water pollution, what, where, who.

6.SINIF- PROBLEM

A lot of people, air evaporation, air pollution, aloneness, answer, arm sore, **babies**, backache, **bomb,** bored, break my arm, break my leg, **classroom rules**, cold, computer, **countries, data, dead**, deserts, dirty my room, divided by, education, ecology, error, exam, **exchange my book**, fail man, **family, fat, father**, fight, flu, friend, getting lost, girls, global warming, gun, happiness, hardworking, having no battery, having no money, headache, homework, hot, hot water, hunger, hungry, I can't speak English, ill, Justin Bieber, knife, leg sore, lesson, mars, math, minus, money, multiplication, multiplied by, **my mother, my sister**, **no food, no recycle**, no safe fly, no water, not play computer, number, over hot, pain, plus, poor, population, quiz, sadness, scarceness, school, science, should, shout, sick, sore throat, sound, stomach, stomachache, study, study hard, sun burn, sweaty, talking, **teacher,** temperature, thirsty, **time,** tired, toothache, **traffic, traffic rules**, trouble, **war**, water, water pollution, wear, well done, work, **world**.

4.GENEL DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Bu bölümde, tez çalışması kapsamında sorulan üç araştırma sorusu yanıtlanmaktadır:

1.Üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde Türkçe bağlamında somut ve soyut anlamsal ulamlar belli öntürler etrafında toplanıyor mu?

Yürütülen Türkçe sormaca ile elde edilen bulgular, 9-12 yaş üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde Türkçe bağlamında somut ve soyut anlamsal ulamların belli öntürler etrafında toplandığını kanıtlamaktadır. Çalışmada özellikle ağırlık verilen somut ulamların, soyut ulamlara göre çok daha belirgin ve güçlü öntür niteliği taşıyan öğeler içerdiği görülmektedir.

Çalışmada incelenen Türkçe ve İngilizce ulamların öntürlerini, sıklık ve medyan değerleri ile bunların ortalama değerleri açısından gösteren GENEL TABLO (Tablo 11), aşağıda verilmiştir. Tablo 11'de sınıf düzeyi ve cinsiyet değişkenleri belirtilmemiştir. Ayrıca tabloda somut ve soyut ulamlar da gruplandırılmış olup, *geometrik şekil* ulamından sonraki çizgi, sınırı belirlemektedir.

ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN	ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN
İçecek	Su	90,43		1		**Drink**	Water	76,65		1	
Giysi	Pantolon	68,26		3		**Cloth**	T-shirt	72,69		1	
Taşıt	Araba	77,83		1		**Vehicle**	Car	86,78		1	
Meyve	Elma	82,17	80,18	1	1,28	**Fruit**	Apple	86,34	68,47	1	1
Vücut Bölümü	Kol	71,74		1		**Body Parts**	Hand	49,34		1	
Renk	Mavi	83,04		1		**Colour**	Blue	75,77		1	
Geometrik Şekil	Kare	87,83		1		**Geometrical Shape**	Square	31,72		1	
Yetenek	Resim Çizmek	36,96		1		**Ability**	Football	29,52		1	
Duygu	Üzüntü	80,43	47,97	2	1,33	**Sensation**	Happy	52,86	30,54	1	1
Sorun	Çözüm	26,52		1		**Problem**	Math	9,25		1	

Tablo 11 - Sormaca Sonuçları – GENEL TABLO

Buna göre *içecek, taşıt, meyv*e, *geometrik şekil* ve *renk* somut ulamlarının oldukça net öntürlere sahip olduğu söylenebilir. Niceliksel çözümleme bölümünde ortak ulamların incelendiği benzer çalışmaların sonuçları bağlamında değerlendirildiğinde de *renk* ulamı hariç *içecek, taşıt, meyve* ve *geometrik şekil* ulamlarının Türkçe bağlamında sırasıyla *su, araba, elma* ve *kare* öğelerini öntür olarak içerdikleri görülmektedir. Bu noktada Önal 2011'deki çocuk grubu karma veri tablosunda öntür olarak saptanan *su* öğesine karşılık, genel tablodaki *kola* öğesini de anımsatmak gerekir: Önal 2011'de yaş değişkenine göre *kola* öğesinin *su* öğesi ile çok yakın değerler taşıması, bu çalışmada gözlenmemiştir. 4-5 yıllık bir zaman diliminde bile uç değişiklikler yaşanan iklimimizde suya olan ihtiyacın günden güne artması ve gittikçe yaygınlaşan obezite ile savaş, bunun ilk nedeni olabilir. Diğer somut ulamlar *vücut bölümü* ve *giysi*de ise öntür niteliği taşıyan öğeler olmasına rağmen, sıklık değerlerinin düşüklüğü nedeniyle güçlü öntürler olmadığı görülmektedir.

GENEL TABLO soyut ulamlar açısından incelendiğinde, sadece *duygu* soyut ulamında *üzüntü* öğesinin oldukça güçlü bir öntür olarak belirdiği gözlenmektedir. Yine üstün yetenekli/zekâlı çocukların özniteliklerinden dolayı daha çok duyarlı olduğu soyut ulamlar arasından seçilen *yetenek* ve *sorun* ulamlarında ise ulam içi öğe çeşitliliği öyle çoktur ki ancak düşük değerlerle *resim çizmek* ve *çözüm* öğeleri en sık düşünülen kavramlar olmuştur. Bu durum, sırası ile *özlem, spor* ve *çevre sorunları* öğelerinin öntür olarak gözlendiği Önal 2011 çocuk grubu sonuçlarından oldukça farklıdır. Bu da soyut ulamların zihinsel yapılanmasının, somut ulamlara göre bireysel deneyim, çevre, kültür, sosyal yaşam, eğitim düzeyi gibi değişkenlerden çok daha fazla etkilendiğini kanıtlamaktadır.

2.Üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde aynı somut ve soyut anlamsal ulamların yabancı dil olarak İngilizce bağlamındaki yapılanması, ana dili Türkçe bağlamındaki yapılanma ile benzer midir?

Yürütülen İngilizce sormaca ile elde edilen bulgular, belirlenen Türkçe somut ve soyut anlamsal ulamların 9-12 yaş üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde yabancı dil olarak İngilizce bağlamındaki yapılanmasını göstermektedir. Türkçe bağlamındaki belirgin ve net sonuçların aksine, İngilizce bağlamında daha az sayıda ulam belirgin sonuç vermiştir fakat yine de ulamların yapılanması ile ilgili kayda değer çıkarımlar söz konusudur. Çalışmada özellikle ağırlık verilen somut ulamların, soyut ulamlara göre İngilizce bağlamında da daha belirgin yapılandığı gözlenmektedir. Buna göre, hem Türkçe hem de İngilizce ulamlar açısından içecek (*drink*), taşıt (*vehicle*), meyve (*fruit*) ve renk (*colour*) ulamları altında yüksek sıklık değerleri ile en tipik öğe olarak öne çıkan benzer öğeler sırası ile su (*water*), araba (*car*), elma (*apple*) ile mavi ve kırmızı (*blue* ve *red*) öğeleridir.

Tablo 11'de, çalışmada kullanılan somut ve soyut anlamsal ulamların yabancı dil olarak İngilizce bağlamındaki sonuçları da Türkçe ile karşılaştırma kolaylığı açısından bir arada verilmiştir. Buna göre Tablo 11'de; *drink, cloth, vehicle, fruit* ve *colour* somut ulamları, sırası ile *water, t-shirt, car, apple* ve *blue* öğeleri ile ortalama sıklık değerinin üzerinde sıklıklarla öntür niteliği taşıyan öğeler içermektedir. Özellikle *car* ve *apple* öğeleri, yüksek sıklık değerleri ile güçlü öntür olarak değerlendirilebilir. *Body parts* ve *geometrical shape* somut ulamları ise ortalama sıklık değerinin çok altındaki değerlere sahip öğelerle öntür içermekten uzaktır.

GENEL TABLO'daki İngilizce soyut ulamlar, Türkçe karşılıkları ile benzer şekilde öntür olarak kabul edilebilecek öğelere sahip değildir; sadece *feeling/sensation* ulamındaki *happy* öğesinin ortalama sıklık değerinden yüksek sıklığı nedeniyle öntür niteliği taşıdığı söylenebilir.

3. Çalışma grubu bağlamında, öntürler cinsiyet ve sınıf düzeyi (yaş) değişkenlerine göre farklılık göstermekte midir?

CİNSİYET değişkenine göre, GENEL TABLO ile aynı şekilde hazırlanan Tablo 12 (KIZ ÖĞRENCİ) ve Tablo 13 (ERKEK ÖĞRENCİ) aşağıda verilmiştir. KIZ ÖĞRENCİ bağlamındaki somut ulamlardan *içecek, meyve, renk* ve *taşıt* ulamları GENEL TABLO'yu destekleyecek şekilde sırasıyla *su, elma, mavi* ve *araba* öğelerini öntür olarak içermektedir. Öte yandan en güçlü öntüre sahip *geometrik şekil* ulamındaki öğenin GENEL TABLO'nun aksine *üçgen* olması dikkat çekicidir. *Vücut bölümü* ve *renk* ulamlarındaki daha zayıf öntür niteliği taşıyan öğeler de GENEL TABLO ile aynıdır; *mavi* öğesinin kızlar genelinde de öntür niteliği taşıması dikkat çekicidir. Öte yandan *giysi* ulamının en tipik öğesi kızlar genelinde beklendiği gibi *etek* öğesi olmuştur.

ERKEK ÖĞRENCİ bağlamındaki somut ulamlardan *içecek, meyve, renk* ve *geometrik şekil* ulamlarının sonuçları da sırasıı ile *su, elma, mavi* ve *kare* öğeleri ile GENEL TABLO'yu desteklemektedir. Yine vücut bölümü ve giysi somut ulamlarındaki kol ve pantolon öğeleri, GENEL TABLO'yu desteklemektedir fakat düşük sıklık değerleri nedeniyle çok güçlü öntürler oldukları söylenemez.

CİNSİYET değişkenine göre üç soyut ulam arasında GENEL TABLO'dan farklı olan tek soyut ulam *yetenek* ulamıdır: KIZ ÖĞRENCİ tablosunda *resim çizmek* öğesi, ERKEK ÖĞRENCİ tablosunda yerini *futbol oynamak* öğesine bırakmış, beklenen bir sonuç vermiştir. Öntür özelliği taşıyan *üzüntü* öğesine sahip *duygu* ulamı dışındaki diğer iki ulam içi yapıda, öntür olarak nitelenebilecek öğe yine gözlenmemiştir.

ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN	ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN
İçecek	Su	89,77		1		**Drink**	Water	80,00		1	
Giysi	Etek	73,86		1		**Cloth**	T-shirt	72,94		3	
Taşıt	Araba	77,27		1		**Vehicle**	Car	87,06		1	
Meyve	Elma	86,36	80,68	1	1	**Fruit**	Apple	85,88	70,08	1	1,5
Vücut Bölümü	Kol	63,64		1		**Body Parts**	Eye	51,76		1	
Renk	Mavi	81,82		1		**Colour**	Blue	82,35		1,5	
Geometrik Şekil	Üçgen	92,05		1		**Geometrical Shape**	Circle	30,59		2	
Yetenek	Resim Çizmek	57,95		1		**Ability**	Singing	23,53		1	
Duygu	Üzüntü	86,36	59,46	2	1,33	**Sensation**	Happy	60,00	30,58	1	1,33
Sorun	Çözüm	34,09		1		**Problem**	Thirsty	8,22		2	

Tablo 12 - Sormaca Sonuçları – KIZ ÖĞRENCİ

ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN	ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN
İçecek	Su	91,49		1		**Drink**	Water	75,35		1	
Giysi	Pantolon	65,25		1,5		**Cloth**	T-Shirt	72,54		1	
Taşıt	Araba	78,72		1		**Vehicle**	Car	86,62		1	
Meyve	Elma	80,14	80,74	1	1,07	**Fruit**	Apple	86,62	68,51	1	1,07
Vücut Bölümü	Kol	77,30		1		**Body Parts**	Hand	50,70		1	
Renk	Mavi	84,40		1		**Colour**	Red	73,94		1	
Geometrik Şekil	Kare	87,94		1		**Geometrical Shape**	Square	33,80		1,5	
Yetenek	Futbol Oynamak	37,59		1		**Ability**	Football	36,62		1	
Duygu	Üzüntü	77,30	45,62	2	1,33	**Sensation**	Happy	48,59	31,45	1	1
Sorun	Çözüm	21,99		1		**Problem**	Math	9,15		1	

Tablo 13 - Sormaca Sonuçları – ERKEK ÖĞRENCİ

SINIF DÜZEYİ değişkenine göre de üç ayrı tablo hazırlanmıştır; Tablo 14, 4.sınıf öğrencilerinin; Tablo 15, 5.sınıf öğrencilerinin ve Tablo 16, 6.sınıf öğrencilerinin somut ve soyut ulamlar bağlamındaki genel sonuçlarını göstermektedir. Tablolar incelendiğinde 5. ve 6.sınıf öğrencilerinin sonuçlarındaki somut ulam ortalama sıklık değerlerinin neredeyse aynı olduğu, 4.sınıf öğrencilerinde ise daha düşük olduğu görülmektedir. Bu da 4.sınıf öğrencilerinin somut ulam içi öğe çeşitliliğinin yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Soyut ulamlarda ise durumun tam tersine olması beklenirken 4.sınıf öğrencileri, soyut ulamlar bağlamında da en yüksek ortalama sıklık değerlerine sahiptir. Bu da çocuklardaki kavramsal edinimin somuttan soyuta doğru ilerlediği bulgusunu desteklememektedir. Bu noktada üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerin zihinsel gelişimindeki farklılıklar ya da eğitim-öğretim sisteminin istemeden de olsa sınırlayıcı etkileri söz konusu olabilir.

4.sınıf öğrencilerinin *içecek, meyve, renk* ve *geometrik şekil* somut ulamlarında GENEL TABLO'yu destekler nitelikte *su, elma, mavi* ve *kare* öğelerini güçlü öntür olarak düşündükleri görülmektedir. *Renk* somut ulamında ise *kırmızı* öğesinin öne çıkması dikkat çekicidir. Giysi, taşıt ve vücut bölümü ulamları ise GENEL TABLO ile aynı olsalar da öntür olarak daha zayıftırlar. 5.sınıflarda *içecek, taşıt, meyve, renk* ve *geometrik şekil* somut ulamlarında GENEL TABLO'yu destekler nitelikte aynı güçlü öntürleri düşünmüşlerdir. *Giysi* ve *vücut bölümü* ulamlarında öne çıkan öğeler ise yine GENEL TABLO ile aynı olmakla birlikte daha zayıf öntürlerdir. 6.sınıf öğrencilerinde *içecek* ve *geometrik şekil* somut ulamları yine en güçlü öntürleri içermektedir. *Renk*, *meyve* ve *taşıt* somut ulamlarının öntürleri onları takip etmektedir. *Vücut bölümü* somut ulamında *el* öğesinin diğer sınıflardan farklı şekilde öntür olarak görünmesi dikkat çekicidir.

ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN	ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN
İçecek	Su	89,41		1		**Drink**	Water	66,28		1	
Giysi	Pantolon	61,18		3		**Cloth**	T-shirt	68,60		2	
Taşıt	Araba	69,41		1		**Vehicle**	Car	77,91		1	
Meyve	Elma	81,18	78,48	1	1,42	**Fruit**	Apple	89,53	62,62	1	1,14
Vücut Bölümü	Kol	75,29		2		**Body Parts**	Eye	51,16		1	
Renk	Kırmızı	84,71		1		**Colour**	Blue	73,26		1	
Geometrik Şekil	Kare	88,24		1		**Geometrical Shape**	Square	11,63		1	
Yetenek	Resim Çizmek	37,65		1		**Ability**	Art	29,07		2	
Duygu	Üzüntü	88,24	53,33	2	1,33	**Sensation**	Happy	31,40	23,64	1	1,33
Sorun	Çözüm	34,12		1		**Problem**	Math	10,47		1	

Tablo 14 - Sormaca Sonuçları – 4. SINIF

ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN	ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN
İçecek	Su	94,12		1		**Drink**	Water	84,71		2	
Giysi	Pantolon	74,12		2		**Cloth**	T-shirt	71,76		1	
Taşıt	Araba	83,53		1		**Vehicle**	Car	87,06		1	
Meyve	Elma	84,71	82,86	1	1,14	**Fruit**	Apple	84,71	68,90	1	1,14
Vücut Bölümü	Kol	70,59		1		**Body Parts**	Head	49,41		1	
Renk	Mavi	84,71		1		**Colour**	Blue	72,94		1	
Geometrik Şekil	Kare	88,24		1		**Geometrical Shape**	Square	31,76		1	
Yetenek	Resim Çizmek	31,76		1		**Ability**	Football	24,71		1	
Duygu	Üzüntü	78,82	46,66	2	1,33	**Sensation**	Happy	62,35	33,33	1	1,33
Sorun	Çözüm	29,41		1		**Problem**	Headache	12,94		2	

Tablo 15 - Sormaca Sonuçları – 5. SINIF

ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN	ULAM	ÖNTÜR	SIKLIK %	ORTALAMA SIKLIK	SIRA MEDYANI	ORTALAMA MEDYAN
İçecek	Su	89,66		1		**Drink**	Water	80,36		1	
Giysi	Pantolon	72,41		2		**Cloth**	T-shirt	80,36		1	
Taşıt	Araba	84,48		1		**Vehicle**	Car	100,00		1	
Meyve	Elma	82,76	82,51	1	1,14	**Fruit**	Apple	83,93	79,33	1	1
Vücut Bölümü	El	70,69		1		**Body Parts**	Hand	66,07		1	
Renk	Mavi	87,93		1		**Colour**	Blue	83,93		1	
Geometrik Şekil	Kare	89,66		1		**Geometrical Shape**	Square	60,71		1	
Yetenek	Resim Çizmek	44,83		2		**Ability**	Football	44,64		1	
Duygu	Üzüntü	74,14	45,40	2	1,66	**Sensation**	Happy	71,43	42,85	1	1
Sorun	Sınav	17,24		1		**Problem**	Math	12,50		1	

Tablo 16 - Sormaca Sonuçları – 6. SINIF

SINIF DÜZEYİ değişkenine göre soyut ulamların genel durumuna yukarıda değinilmişti. En çok dikkat çeken diğer bir sonuç, 6.sınıf öğrencilerinde *sorun* soyut ulamı altında *sınav* öğesinin en yüksek sıklık değerine sahip öğe olarak belirmesidir. Sınıf düzeyi arttıkça yaklaşan liseye geçiş sınav dönemlerinin 6.sınıf öğrencileri tarafından daha çok önemsenmesi, bunun sebebi olabilir. Benzer kaygıyı yansıtan sınav öğesinin, Önal 2011 çocuk grubunda kayda değer bir sıklık göstermemesi, üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde başarılı olma kaygısının çok daha fazla olduğunu akla getirmektedir.

İngilizce bağlamında ise, CİNSİYET değişkenine göre incelenecek Tablo 12 ve Tablo 13'de yine *vehicle* ve *fruit* somut ulamları, *car* ve *appl*e öğelerini güçlü öntür olarak içermektedir. *Drink* ve *cloth* ulamlarında *water* ve *t-shirt*, onları öntür niteliğinde takip etmektedir. *Colour* somut ulamı açısından durum farklıdır; KIZ ÖĞRENCİ grubu ortalama sıklık değerinin üzerinde bir sıklıkla *blue* öğesini öntürleştirirken, ERKEK ÖĞRENCİ grubu *red* öğesini öne çıkarmıştır. Soyut ulamlarda ise *feeling/sensation* ulamında *happy* öğesi en belirgin öğedir; kızlarda daha yüksek bir sıklık değerine sahiptir.

SINIF DÜZEYİ değişkenine göre incelenecek Tablo 14, Tablo 15 ve Tablo 16'da en güçlü öntürlerin gözlendiği grup 6.sınıf öğrencileridir. *Vehicle* somut ulamı altındaki *car* öğesi %100 sıklık değeri ile güçlü öntürdür. *Drink, cloth, fruit* ve *colour* somut ulamları da tüm sınıf düzeylerinde ortalama sıklık değerlerinin üstündeki sıklıkları ile öntür niteliğindeki *water, t-shirt, apple* ve *blue* öğelerini içermektedir. *Body parts* ulamındaki öğelerin ortalama sıklık değerinin altında kalmalarına rağmen

her üç sınıfta birbirinden farklı olması dikkat çekicidir; 4.sınıf öğrencilerinde *eye*, 5.sınıf öğrencilerinde *head* ve 6.sınıf öğrencilerinde *hand* en sık düşünülen öğelerdir. Soyut ulamlardan *feeling/sensation* ulamındaki *happy* öğesi en yüksek değerine 6.sınıf öğrencilerinde ulaşarak tüm sınıflarda öntür niteliği taşımaktadır. 4.sınıf öğrencilerinde *ability* ulamı altında *art*, 6.sınıf öğrencilerinde *football* öğesi, ortalama sıklık değerinin çok az üzerindeki değerleriyle dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, bu tez çalışması kapsamında, üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde somut ve soyut anlamsal ulamların Türkçe ve İngilizce bağlamında belli öntürler etrafında toplandığı kanıtlanmaktadır. Ana dili Türkçe bağlamındaki öntür yapılanmasının yabancı dil olarak İngilizce bağlamındaki öntür yapılanmasına göre çok daha net ve belirgin olduğu, İngilizce bağlamındaki bazı ulam içi yapıların da ana dilindeki öntür yapılanmasını destekler nitelikte benzer olduğu gözlenmiştir. Buna göre, Türkçe bağlamındaki *güçlü öntür* niteliği taşıyan öğeler içeren somut ulamlar sırası ile *içecek, taşıt, geometrik şekil, renk* ve *meyve* ulamlarıdır. Bu ulamların öntürleri ise sırası ile *su, araba, kare, mavi* ve *elma* öğeleridir. İngilizce bağlamındaki karşılıkları da daha düşük değerlerle de olsa tamamen aynıdır; bu da öntür niteliklerini güçlendirmektedir. Ayrıca dil değişkeninin özellikle somut ulamlardaki *etkisizliğini* ve belli ulamların *evrenselliğini* ortaya koymaktadır. Buna göre, hem Türkçe hem de İngilizce ulamlar açısından içecek (*drink*), taşıt (*vehicle*), meyve (*fruit*) ve renk (*colour*) ulamları altında yüksek sıklık değerleri ile en tipik öğe olarak öne çıkan benzer öğeler sırası ile su (*water*), araba (*car*), elma (*apple*) ile mavi ve kırmızı (*blue* ve *red*) öğeleridir.

Türkçe bağlamındaki soyut ulamlarda ise *duygu* ulamı altındaki *üzüntü* öğesi öntür niteliği taşımaktadır. Aynı ulamın İngilizce karşılığında ise *happy* öğesi öntür niteliğindedir ve bu da sözlükçenin ana dili-yabancı dil bağlamında farklı işlediğinin bir göstergesi olarak düşünülebilir.

Cinsiyet değişkenine göre gözlemlenmesi beklenen sonuçlar, Türkçe bağlamında çok daha belirginken, İngilizce bağlamında değildir. Bunun yerine sınıf düzeyi değişkenine göre öğe çeşitliliği gibi daha belirgin farklılıklar gözlenmiştir.

Üstün yetenek/zekâ açısından ise zihinsel ulamlamanın zihinden zihne değişebildiği gibi bu değişkende de farklılık gösterdiği söylenebilir. Bu noktada eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, bireysel nitelikler, ilgiler, coğrafi konum, kültür ve hatta psikolojik niteliklerin bile devreye girdiği söylenebilir. Öyle ki üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerin düşünme yöntemlerine ilişkin gözlemlenen küçük ipuçları, yürütülen sormacalarda da yakalanabilmiştir. Duygu dendiğinde aklına renklerin geldiğini söyleyen bir öğrenci örnek olarak verilebilir.

Bu tez çalışmasının hem üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerin kavramsal gelişimi hem de insan zihnin ulamlama süreçleri ile ilgili alanyazında yapılacak çalışmalara katkıda bulunacağı düşünülmektedir. Gelecek çalışmalarda sözlükçedeki zihinsel süreçlerin Öntür Kuramı ve ana dili-yabancı dil bağlamında daha ayrıntılı incelenmesi önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Aarts, B. (2006). Conceptions of Categorization in the History of Linguistics. *Language Sciences,* 28, 361-385 doi:10.1016/j.langsci.2005.10.0001

Aerts, D., Broekaert, J., Gabora, L., & Sozzo, S. (2016). Generalizing prototype theory: A formal quantum framework. *Frontiers in Psychology*, *7*(418). doi: 10.3389/fpsyg.2016.00418

Akkanat, H. (2004). Üstün veya Özel Yetenekliler. *Üstün Yetenekli Çocuklar Seçilmiş Makaleler Kitabı* (s. 169-193), I. Türkiye Üstün Yetenekliler Kongresi, İstanbul.

Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dil Bilim.* (4. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu.

Aktaş, Y. (2002). *Okul Öncesi Dönemde Matematik Eğitimi*, Adana: Nobel Tıp.

Altınörs, A. (2003). *Dil Felsefesine Giriş*. İstanbul: İnkılap.

Armstrong, S. L., Gleitman, L. R., and Gleitman, H. (1983). What some concepts might not be. *Cognition* 13: 263-308.

Ashby, F.G., Maddox, W. T. (2005). Human Category Learning. *Annu. Rev. Psychol.* 56:149–78. doi: 10.1146/annurev.psych.56.091103.070217

Atalay, Z. Ö. (2007). *Kaufmann Kısa Zekâ Testi 13-14 Yaş Çocukları Üzerinde Geçerlik, Güvenirlik ve Ön Norm Çalışmaları*. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Öğretim Anabilim Dalı, Üstün Zekâlılar Eğitimi Bilim Dalı, İstanbul.

Aysever, R.L. (2003). Dil Felsefesinin Geleceğine Bir Bakış. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. Cilt:20 Sayı:2 127-140. Ankara.

Barsalou, L.W. (1987). The instability of graded structure: implications for the nature of concepts. U. Neisser. (ed.) *Concepts and Conceptual Development: Ecological and Intellectual Factors in Categorization.* Series: Memory symposia in cognition. Cambridge University Press: Cambridge, pp. 101-140.

Barsalou, L., 1992. Frames, Concepts, and Conceptual Fields. A, Lehrer, E. F. Kittay.(eds.) *Frames, Fields, and Contrasts*. Lawrence Erlbaum Associates Publishers, 21-74.

Belohlavek, R., Klir, G.J., Lewis III, H.W. and E.C. Way. (2009). Concepts And Fuzzy Sets: Misunderstandings, Misconceptions and Oversights. *International Journal of Approximate Reasoning*, (51-1): 23-34.

Bickerton, D. (2012). *Âdem'in Dili: İnsan Lisanı Nasıl Yarattı, Lisan İnsanı Nasıl Yarattı?* İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi

Bloom, L., Lahey, M. (1978). *Language development and language disorders*. New York: Wiley.

Bonin, P. (2004). *Mental lexicon: Some words to talk about words.* New York: Nova Science Publishers.

Brandone, A. C.; Salkind, S. J.; Golinkoff, R. M; Hirsh-Pasek, K. (2006). Language Development. G. G. Bear, K.M. Minke. (Ed.s). In *Children's needs III: Development, prevention, and intervention.* (pp. 499-514). Washington, DC, US: National Association of School Psychologists.

Calvin, W. H., Ojeman, G. A. (2009). *Neil'in Beyniyle Konuşmalar: Düşünce ve Dilin Sinirsel Doğası.* İstanbul: Metis Bilim

Cantekin, N.S., Çağdaş, A., Albayrak, H. (2000). *Okul Öncesinde Kavram Gelişimi ve Bilişsel Etkinlik Örnekleri.* İstanbul: Ya-Pa Yayınları

Chomsky, N. (2002). *Dil ve Zihin.* (2. Basım). Ankara: Ayraç Yayınevi

Cüceloğlu, D. (2009). *İnsan ve Davranışı*. Ankara: Remzi Kitabevi.

Çağlayan Dilber, N. (2014). Ortaokul Öğrencilerinin Kavramsal Ulamları Üzerine Bir Çalışma (Prototip Kuramı Çerçevesinde). *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 54, 2 (2014), 211-230

Çengelci, N.B. (1996). *Gelişimsel Olarak Kavram ve Kategori Yapılarının İncelenmesi*. Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, İzmir.

Ekinci, A., 2002. *İlköğretim Okullarının Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimine Elverişlilik Düzeyi İle İlgili Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi(Batman İli Örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Dicle Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Teftişi Planlaması Ve Ekonomisi Bilim Dalı, Diyarbakır.

Ellis, N.C., Robinson, P. (2008). An Introduction to Cognitive Linguistics, Second Language Acquisition, and Language Instruction. P. Robinson, N. C. Ellis (Ed). In *Handbook of Cognitive Linguistics and Second Language Acquisition*. UK: Routledge, Tyler and Francis.

Ercan, F. (2013). *Fen Alanında Üstün Yetenekli Öğrencilerin Tanılanmasına Yönelik Bir Model Geliştirme Önerisi*. Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Fen Eğitimi Bilim Dalı, Bolu.

Erden, N. B. (2011). Anlambilim Çerçevesinde Kelime Ve Çağrışım İlişkisi. *1st International Conference on Foreign Language Teaching and Applied Linguistics*. May 5-7, Sarajevo.

Eriş, B. (2008). Zekâ: Amerikan Deneyiminin Kritik Kuram Perspektifinden Analizi. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), s.59-87.

Fitch, W. T. (2010). *The Evolution of Language*. New York: Cambridge University Press

Francis W. N., Kucera, H. (1967). *Computational Analysis of Present-day American English*. Providence: Brown Unviersity Press

Gabora, L., Rosch, E., Aerts, D. (2008). Toward an Ecological Theory of Concepts. *Ecological Psychology*, 20(1), pp. 84-116. doi: 10.1080/10407410701766676

Geeraerts, D. (2006). *Cognitive Linguistics: Basic Readings*. Berlin: Mouton de Gruyter.

Gentner, D., Kurtz, K. J. (2005). Relational Categories. Ahn, W.K., Goldstone, R.L., Love, B.C., Markman, A.B., Wolff, P.W. (Eds.), In *Categorization inside and outside the lab*. Washington, DC: American Psychological Association

Gopnik, A. & Wellman, H.M. (1992). Why the Child's Theory of Mind Really is a Theory. *Mind & Language*, Vol.7, 1&2, Spring, pp.145-171.

Gopnik, A., Meltzof, A. N. (1992). Categorization and Naming: Basic-level sorting in eighteen-month-olds and its relation to language. *Child Development*, 63, 1091-1103.

Gökmen, S. (2005). Okul Öncesi Eğitim Kitapları Görsel Materyallerinde Kullanılan Kavramların Kavram Alanlarına Göre Dağılımları. *Dil Dergisi*. Sayı:129, s. 7-22, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları

Gökmen, S. (2010). Anlamsal ve Algısal Ulamların Proto-tipleri, *XXIIII. Ulusal Dilbilim Kurultayı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.*

Gökmen, S. (2013). Kavramsal Ulamlama ve Öntürler. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 53(2), 165-179.

Gökmen, S., Önal, Ö. Ön-Tür Kuramı Çerçevesinde Türkçede Anlamsal Ulamların İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 52(2), 1-19.

Gürel, E. ve Tat, M. (2010). Çoklu Zekâ Kuramı: Tekli Zekâ Anlayışından Çoklu Zekâ Yaklaşımına. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Vol.3/11, 336-356.

Hahn, U. ve Chater, N. (1997). Concepts and Similarity. K. Lamberts, D. Shanks (Eds.), In *Knowledge, Concepts and Categories*. Cambridge, MA: MIT Press.

Heit, E. (1997). Knowledge and Concept Learning. K. Lamberts, D. Shanks (Eds.), In *Knowledge, Concepts and Categories*. Cambridge, MA: MIT Press.

Hsiao, Y. E. (2003). Semantics and Cognition: An Introduction. *Language and Lingustics* 4.2:197-205.

Jerger, S., Damian, M. F. (2005). What is in a name? Typicality and relatedness effects in children. *Experimental Child Psychology* 92, 46–75.

Jylkkä, J. (2008). Concepts and Reference. O. Koistinen, J. Räikkä (Ed.s). *Defending a Dual Theory of Natural Kind Concepts Reports from the Department of Philosophy.* University of Turku. Vol. 21.

Klausmeier, H. J. (1992). Concept learning and concept teaching. *Educational Psychologist*, *27*(3), 267-286.

Labov, W. (1973). The boundaries of words and their meanings. In C. J. N. Bailey, R. W. Shuy. (Ed.s). *New Ways of Analyzing Variation in English*. (340-373). Washington DC: Georgetown University Press.

Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind.* Chicago: University of Chicago Press.

Langacker, R. (1990). *Concept, Image And Symbol*, Berlin: Mouton.

Laurence, S., Margolis, E. (1999). Concepts And Cognitive Science. E. Margolis, S. Laurence. (Ed.s). In *Concepts: Core Readings*, Cambridge, Mass.: MIT Press.

Levent, F. (2011). *Üstün Yeteneklilerin Eğitimine Yönelik Görüş Ve Politikaların İncelenmesi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Bilim Dalı, İstanbul.

Li, C.Y. (2014). *Türkçe Ve Tayvan Çincesinde Öntipler Üzerine Bir Karşılaştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dilbilim Anabilim Dalı, Ankara.

Lipka, L. (1986). Semantic features and prototype theory in English lexicology. D. Kastovsky, A. Szwedek (Ed.s). In *Linguistics across Historical and Geographical Boundaries*. Vol. 1. Linguistic Theory and Historical Linguistics. 85-94.

Löbner, S. (2002). *Understanding Semantics*, London: Hodder-Arnold and OUP.

Lyon, K., Chater, N. (1990). Localist and Globalist Approaches to Concepts. K. J. Gilhooly, M. T. G. Keane, R. H. Logie, G. Erdos (Ed.s). In *Lines of Thinking* Vol.1. John Wiley and Sons.

Macmillan Online English Dictionary. 2016. http://www.macmillandictionary.com/

Malatyalı, E. ve Yılmaz, K. (2010). Yapılandırmacı Öğrenme Sürecinde Kavramlar ve Önemi: Kavramların Pedagojik Açıdan İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* Vol. 3, I. 14, pp. 320-332.

Markman, A., Stilwell, C. (2001). Role-Governed Categories, *Journal of Theoretical and Experimental Artificial Intelligence*. Vol. 13, I. 32.

Marland, S. P. Jr. (1972). *Education of the Gifted and Talented: Report to the Congress of the United States by the U.S. Commissioner of Education and Background Papers Submitted to the U.S. Office of Education*. 2 Vols. Washington, DC: U.S. Government Printing Office. (Government Documents Y4.L 11/2:G36).

Medin, D. L. (1989). Concepts and conceptual structure. *American Psychologist, 44*, 1469-1481.

Moore, M. (1973). Toward a Theory of Independent Learning and Teaching. *Journal of Higher Education* 44, 661-679.

Murphy, G.L. (2002). *The Big Book of Concepts.* Cambridge, MA: MIT Press.

Oğurlu, Ü. (2012). *Liderlik Becerileri Geliştirme Programının Üstün Zekâlı Olan ve Olmayan Öğrencilerin Liderlik Becerilerine Etkisi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Özel Eğitim Anabilim Dalı, İstanbul.

Oral, B. (2004). Eğitimde Çoklu Zekâ Kuramları, *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı, 6-9 Temmuz, İnönü Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Malatya.*

Önal, Ö. (2011). *Öntür Kuramı Çerçevesinde Türkçe'de Anlamsal Ulamların İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Dilbilim Anabilim Dalı, Ankara.

Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International Universities Press.

Piccinini, G., Scott, S. (2006). Splitting Concepts. *Philosophy of Science*, Vol.73, pp. 390–409.

Pothos, E. M., Hahn, U. (2000). So Concepts Aren't Definitions, But Do They Have Necessary *Or* Sufficient Features? *British Journal of Psychology*, 91:439–50.

Renzulli, J. S. (1986). The Three-Ring Conception of Giftedness: A Developmental Model For Promoting Creative Productivity. In R. J. Sternberg, J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (pp. 53-92). New York: Cambridge University Press.

Renzulli, J. S. (1999). What is this thing called giftedness, and how do we develop it? A twenty-five year perspective. *Journal for the education of the gifted*, 23, 3-54.

Renzulli, J. S., Reis, S. M. (1985). *The schoolwide enrichment model: A comprehensive plan for educational excellence.* Mansfield Center, CT: Creative Learning Press.

Rosch, E. (1973). On the Internal Structure of Perceptual and Semantic Categories. In T. E. Moore (Ed.), *Cognitive Development and the Acquisition of Language*. New York: Academic Press. 111-141.

Rosch, E. (1973a). Natural categories. *Cognitive Psychology* 4 (3): 328–50. doi:10.1016/0010-0285(73)90017-0

Rosch, E. (1975). Cognitive Representations of Semantic Categories. *Journal of Experimental Psychology*. Vol.104, No: 3, 192-233.

Rosch, E. (1978). Principles of Categorization. Rosch, Eleanor H. and Lloyd, B. B. (Eds.) içinde. *Cognition and Categorization*. Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 27-48.

Sak, U. (2010). *Üstün Zekâlılar, Özellikleri, Tanılanmaları, Eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi Yayınevi.

Sansa Tura, S. (1983). Dilbiliminin Dil Öğretimindeki Yeri. *Dil Öğretimi Özel Sayısı*. 379-380, XLVII, 32 Temmuz-Ağustos. s.8-17.

Seferoğlu, G. (1999). Prototip Kuramı Çerçevesinde Bir Araştırma. *Dilbilim Araştırmaları.* İstanbul: Simurg Yayınları.

Seising, R. (2011). Language, Thinking, Meaning – and Fuzzy Logic. *EUSFLAT-LFA*. Aix-les-Bains: Atlantis Press. 570-577

Silverman, L.K. (2005). *Upside~Down Brilliance: The Visual~Spatial Learner*. The Institute for the Study of Advanced Development. Gifted Development Center. Colorado, USA.

Sternberg, R. J. (1997). *Successful Intelligence*. New York, Plume: USA.

Steinberg, D. D., Nagata, H., Aline, D. P. (2001), *Psycholingustics: Language, Mind and World.* 2nd edition. UK: Pearson Education

Şerifoğlu, Y. (2012). Dil-Zihin İlişkisi Çerçevesinde Metaforlar. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. Cilt:12, Yıl:12, Sayı:2, 12:123-131.

Taylor, J. R. (2006). Polysemy and the Lexicon. In *Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives*. K. G. M. Achard, R. Dirven, F. J. Ruiz De Mendoza Ibánez (Ed.s). Berlin: Mouton De Gruyter. 51-80.

Taylor, J. R. (2008) Prototypes in Cognitive Linguistics. In *Handbook of Cognitive Linguistics and Second Language Acquisition*. P. Robinson, N. C. Ellis. (Ed.s). UK: Routledge, Tyler and Francis. 39-65.

TBMM. (2012). *Meclis Araştırması Komisyonu Raporu*, Dönem:24, Yasama Yılı:3, S.Sayısı: 427.

Terman, L. M. (1925). *Genetic Studies Of Genius*: *Volume I. Mental And Physical Traits of a Thousand Gifted Children*. Palo Alto, CA: Stanford University Press.

Thorndike, E.L. (1927). *The Measurement of Intelligence*. New York: Columbia University, Teachers College, Bureau of Publications.

Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük, 2016. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts

Ungerer, F., H. J. Schmid. (1996). *An Introduction to Cognitive Linguistics*. Harlow: Longman.

Ungerer, F., H. J. Schmid. (2006). *An Introduction to Cognitive Linguistics*. (2nd edition) Routledge. https://books.google.com.tr/books?id=AVIVAgAAQBAJ&printsec=copyright&hl=tr#v=onepage&q&f=false

Uzun, M. (2004). *Üstün Yetenekli Çocuklar El Kitabı*. I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi: 4, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.

Ülgen, G. (2004). *Kavram Geliştirme*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Vardar, B. (2001). *Dilbilim Yazıları.* İstanbul: Multilingual.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.

Wagner, L. (2010) The Acquisition of Semantics. *Cognitive Science.* Vol. 1, I. 4, 519–526

Wellens, P., Loetzsch, M. (2012). Multi-dimensional meanings in lexicon formation. L. Steels (Ed.) In *Experiments in Cultural Language Evolution*, 143 –166. Amsterdam: John Benjamins

Weschler, D. (1940). Nonintellective Factors in General Intelligence. *Psychological Bulletin,* 37: 444-445.

Wittgenstein, L. (1958). *Philosophical Investigations*. 2nd Ed. Oxford: Blackwell

Yee, E., Chrysikou, E. G., Thompson-Schill, S. L. (2013). Semantic Memory. *The Oxford Handbook of Cognitive Neuroscience: Core Topics.* K. Ochsner, S. Kosslyn (Eds.) Oxford University Press Volume I. 353-374.

EKLER

EK 1 - TÜRKÇE SORMACA FORMU

Türkçe Uygulama No: ……..

Değerli Öğrenciler,

Bu araştırma, "Üstün Yetenekli/Zekâlı Öğrencilerde Somut ve Soyut Anlamsal Ulamların Türkçe ve İngilizce Öntürleri" adlı tez çalışması için yapılmaktadır. Sormacayı (anketi) yanıtlayarak, bu konuda bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunacaksınız. Lütfen sormacayı yanıtlarken **adınızı soyadınızı yazmayınız** fakat **katılımcı bilgilerini mutlaka doldurunuz.**

Katılacağınız sormacanın konusu *sınıflandırma*dır. Aşağıda 10(on) farklı ***Türkçe*** ulam (kategori) verilmiştir. Her ulam için aklınıza gelen ***Türkçe*** ilk 7(yedi) alt kavramı yazınız. Kavram sayısını 7(yedi)'ye tamamlamak için çaba göstermenizi rica ederim. Teşekkür ederim.

Fatma Can Agaoğlu
İngilizce Öğretmeni
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yabancı Dil Öğretimi Programı Yükseklisans Öğrencisi

Katılımcı Bilgileri:

Yaş: ……. En uzun süre yaşadığı şehir: …….

Cinsiyet: ……. Eğitim durumu: …….

İçecek	Giysi
1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……	1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……
Taşıt	**Meyve**
1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……	1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……

Vücut bölümü	Renk
1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……	1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……
Geometrik Şekil	Yetenek
1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……	1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……
Duygu	Sorun
1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……	1…… 2……... 3…… 4…… 5…… 6…… 7……

EK 2 - İNGİLİZCE SORMACA FORMU

İngilizce Uygulama No: ……..

Değerli Öğrenciler,

Bu araştırma, "Üstün Yetenekli/Zekâlı Öğrencilerde Somut ve Soyut Anlamsal Ulamların Türkçe ve İngilizce Öntürleri" adlı tez çalışması için yapılmaktadır. Sormacayı (anketi) yanıtlayarak, bu konuda bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunacaksınız. Lütfen sormacayı yanıtlarken **adınızı soyadınızı yazmayınız** fakat **katılımcı bilgilerini mutlaka doldurunuz.**

Katılacağınız sormacanın konusu *sınıflandırma*dır. Aşağıda 10(on) farklı ***İngilizce*** ulam (kategori) verilmiştir. Her ulam için aklınıza gelen ***İngilizce*** ilk 5(beş) alt kavramı yazınız. Kavram sayısını 5(beş)'e tamamlamak için çaba göstermenizi rica ederim. Teşekkür ederim.

Fatma Can Agaoğlu
İngilizce Öğretmeni
Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Yabancı Dil Öğretimi Programı Yükseklisans Öğrencisi

Katılımcı Bilgileri:

Yaş: ……. En uzun süre yaşadığı şehir: …….

Cinsiyet: ……. Eğitim durumu: …….

Drink	Cloth
1…… 2……... 3…… 4…… 5……	1…… 2……... 3…… 4…… 5……
Vehicle	**Fruit**
1…… 2……... 3…… 4…… 5……	1…… 2……... 3…… 4…… 5……

Body parts	Colour
1……	1……
2……	2……
3……	3……
4……	4……
5……	5……
Geometrical shape	**Ability**
1……	1……
2……...	2……...
3……	3……
4……	4……
5……	5……
Feeling/Sensation	**Problem**
1……	1……
2……...	2……...
3……	3……
4……	4……
5……	5……

EK 3 – ETİK KURUL ONAYI

ANKARA ÜNİVERSİTESİ
ETİK KURULU
KARAR ÖRNEĞİ

Karar Tarihi : **27/02/2014**

Toplantı Sayısı : **164**

Karar Sayısı : **1095**

1095-Üniversitemiz Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencilerinden **Fatma Can Agaoğlu**'nun "Üstün Yetenekli/Zekalı Çocuklarda Somut ve Soyut Anlamsal Ulamların Türkçe ve İngilizce Öntürleri" başlıklı tezine ilişkin 17/02/2014 tarihli "İnsan Üzerinde Yapılan Klinik Dışı Araştırmalar Başvuru Formu" Etik Kurulumuzca incelenmiştir.

Yapılan görüşmeler ve incelemeler sonucunda, **Fatma Can Agaoğlu**'nun "Üstün Yetenekli/Zekalı Çocuklarda Somut ve Soyut Anlamsal Ulamların Türkçe ve İngilizce Öntürleri" başlıklı tezinin, araştırma protokolüne uyulması ve etik onay tarihinden itibaren geçerli olması koşuluyla uygulanmasının etik açıdan uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

ASLININ AYNIDIR
27/02/2014
Aynur AKAY
Genel Sekreterlik
Şube Müdürü

Can Agaoğlu, Fatma (2016). *Üstün Yetenekli/Zekâlı Çocuklarda Somut ve Soyut Anlamsal Ulamların Türkçe ve İngilizce Öntürleri.* Yüksek Lisans Tezi. Tez Danışmanı: Prof. Dr. Seda Gülsüm Gökmen. 160 sayfa.

ÖZET

Öntür Kuramı (*Prototype Theory*), dil ve zihin ilişkisini ulamlama (*categorization*) açısından irdeleyen ve disiplinler arası araştırmalara konu olan oldukça üretken bir kuramdır. İnsan zihninin ulamlama bağlamındaki kavramsal yapısını ve süreçlerini inceleyen kuram, kavramsal dizgelerin, ulamların en tipik yani öntür olan öğelerini belirleyebilmekle biçimlendiğini ortaya koyar. Bilişsel ve ruhbilimsel dilbilim çalışmalarında, kavramların yapılarının zihinden zihne farklılık gösterip göstermediği, bu farklılığın eğitim, yaş, cinsiyet, coğrafi konum, kültür ve dil bağlamında nasıl gerçekleştiği halen bir araştırma konusudur.

Bu çalışmada, somut ve soyut anlamsal ulamların 9-12 yaş üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde belli öntürler etrafında konumlanıp konumlanmadıkları, sınıf düzeyi (yaş) ve cinsiyet değişkenleri de dikkate alınarak, Türkçe ve yabancı dil olarak İngilizce bağlamında incelenmektedir. Sormaca yöntemi ile toplanan amaçlı örneklem, alanyazında daha önce yapılmış benzer çalışmalarla karşılaştırılmaktadır (Rosch, 1973 ve 1975; Çengelci, 1996; Seferoğlu, 1999; Önal, 2011; Gökmen, 2010 ve 2013; Li, 2014). Sonuçlar, 9-12 yaş üstün yetenekli/zekâlı öğrencilerde somut ve soyut anlamsal ulamların Türkçe ve İngilizce bağlamında belli öntürler etrafında toplandığını, bu öntürlerden *içecek, taşıt, meyve* ve *renk* ulamlarını temsil edenlerin hem Türkçe hem de İngilizce bağlamında benzer olduklarını ortaya koymaktadır. Gelecek çalışmalarda sözlükçedeki zihinsel süreçlerin Öntür Kuramı ve ana dili-yabancı dil bağlamında daha ayrıntılı incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Zihin, Öntür Kuramı, ulamlama, kavram, üstün yetenek/zekâ*.

Can Agaoğlu, Fatma (2016). *Prototypes of Concrete and Abstract Semantic Categories in Turkish and English in Highly Able/Gifted Children.* Master's Thesis. Thesis Advisor: Prof. Dr. Seda Gülsüm Gökmen. 160 pages.

ABSTRACT

Prototype Theory has been a very productive and interdisciplinary one, inquiring the language and mind phenomena through categorization. Investigating the conceptual structure and processess of categorization in human mind, the theory reveals that conceptual systems are formed by identifying the prototypical elements. Research studies in cognitive and psychological linguistics have recently focused on the conceptual structures and their variations in individual minds in the context of education, age, gender, geographical location, culture and language variables.

This study examines the prototypical structure of concrete and abstract semantic categories in Turkish and in English as a foreign language, in 9-12 age highly able/gifted students, considering age and gender variables, as well. Results of designed samples gathered by survey method are compared to similar studies by Rosch, 1973 & 1975; Çengelci, 1996; Seferoğlu, 1999; Önal, 2011; Gökmen, 2010 & 2013; Li, 2014. Qualitative and quantitative evaluation results reveal that concrete and abstract semantic categories in Turkish and English in highly able/gifted students include prototypical semantic elements within their structure. The prototypes representing *drink, vehicle, fruit* and *colour* categories are similar in the context of both Turkish and English. It is suggested that further studies should focus on cognitive processes of mental lexicon in the light of Prototype Theory and L1-L2 distinction.

Keywords: *Mind, Prototype Theory, categorization, concept, high ability/giftedness*